

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Sectio I. De Christi fine, causarum existentiae eius, prima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

LIBER TERTIVS

D E

DIVINO CONSILIO,

In Enigmatis propositi, siue compositi hactenus pertractati machinatione; Deque eiusdem ad lucem existentia educendi viâ, & modo.

Tractatio Scholastica, Emblematis sacris, & Allegorijs exornata.

 VÆ hactenus circa ænigma diuinitus propositum sunt disputata, spectant ad eius essentiam, & quidditatem. Nunc quæ ad eius existentiam pertinent, consideranda sunt: non quidem probando hoc ænigma existere, quod initio Operis monstrauimus esse præsupponendum; sed per quas causas extrinsecas existerit, exponendo. Causas porò existentia, eas dumtaxat habeo, quæ externæ sunt; nam internæ Christi causæ, ad physicam eius essentiam, & compactionem substantialem essentialem pertinent; ideoque simul cum quidditate sunt expositæ. Externæ verò causæ quibus res essentialiter aliunde constituta, ad lucem existentia educitur, binæ sunt; nempe finis, & efficiens: quarum indiuiduum nexum & ordinem, ex physicis rudimentis omnes supponunt talem esse, vt tametsi finis sit assecutu ultimus, intentione tamen sit primus. Mouet enim & sollicitat agens vt ad effectum veniat. Quare agemus de Christi fine primo loco: Tum de causa Christi efficiente disputabimus.

SECTIO I.

De Christi fine, causarum existentia eius, prima.

IN tractatione de Christi fine, quædam sunt certa, & extra controuersiam; vt Christum ad redemptionem nostram venisse, & existentiam accepisse, quod nemo difficitur. Itemque eius satisfactionem pro nobis, plenam atque perfectam fuisse. Hæc statuenda in primis erunt, & illustranda. Quam tamen re ipsa fuerit ad finem illum necessaria Christi existentia; & an hic fuerit vnicus Christi finis, respectu decreti quo Christus de facto accepit esse; & an excluso illo fine redemptionis humanæ, Christus ex alio fine exiturus fuisset per aliud D. vniuersum decretum, tunc interponendum, in controuersia est: & idcirco ad ista gradus potest fieri, expositis primis illis, quæ rata esse ac certa dicuntur.

CAPVT I.

Christum venisse propter nos homines, & propter nostram salutem, extra controuersiam est.

Recolendum est quod ex fidei doctrina alibi stabilita habemus; nempe, primum hominem à Deo conditum, ex statu collatæ sibi sanctificantis

gratiæ, instigante dæmone, Deo autem ob altissimas causas permittente, decidisse verè peccantem ex arbitrio suo. Quæ enim rabies Theodorum Mopsuestenum corripuit, vt diceret referente Leontio lib. 3. contra Nestor. & Eutych. cap. 23. [Fictum esse peccatum Adæ, idque Deo Autore, vt iudicium iniquissimum in Adam, qui non peccasset, sed per calumniam damnatus fuisset; & exilium ei decretum, iusta & probabilis causa redimendi mundum fierent.] Hæc si verè esset Theodorus, nã ille plusquam Maniacus fuit. Quot enim errores, & Athæismi in paucis his verbis addensantur.

Homo peccauit, & Deo iniurius fuit, post Angelum.

Verè ergo peccauit Adam, malè æmulatus Angelos præuicinatores, & ipsos ante eum infelicitè prolapsos; & cum esset totius humani generis caput, omnes posteros suos eodem crimine inquinauit; quatenus violato per primum illum hominem pacto, quod cum Deo iniuerat, parendi diuinæ legi, tota posteritas quæ illo perstante gratiam in ortu suo consecutura erat, nascitur Deo inimica: nec tantum expers gratiæ, sed etiam obnoxia æternæ damnationi. Quam generis nostri cladem, omnipotentissima Dei bonitas, (vt loquitur D. Aug. l. de corrept. & gratia cap. 10.) præcogitauit non inhiuit, conuulsus arbitrata de malis bona

na facere, quàm mala esse non sincere. Huc generali naturæ humanæ excidio, accesserunt singulares adulatorum casus, quibus actualiter peccando, cumulum primitivæ impietatis auctorem novis accessionibus fecerunt, & quod ex varijs capitibus ponderat S. Chrysost. hom. 9. in 1. Cor. gravius Adamo peccaverunt, & parentali labe iam absterfa, fecerunt se denuò gehennæ filios, decoquentes iteratò substantiam quæ eis à Patre obtrigera, omnique se iure ad gratiam quamcunque, etiam actuale, & ad gloriam spoliantes, violatò per summam iniustitiam eo iure quod Deus summum in nos obtinet.

Esse potè peccatum quodcunque actuale, veram Dei iniuriam, atque adeò veram iniustitiam continere, probatum est in morali dist. 4. num. 239. & n. 406. Itemque lib. 4. de virtut. n. 353. Præclare idem confirmat Richardus Victorinus lib. de potest. ligandi & solvendi cap. 23. Nec quæ in contrarium profert Valsques 3. p. d. 2. n. 22 sunt reuera magni momenti.

Negat enim Deum posse à nobis pati iniuriam contra iustitiam quantumvis peccemus, quia Deum nulla in re lædere possumus, cum nihil ei emolumenti à creaturis proveniat, atque adeò neque damnum ab ipsidem provenire ei possit: alioqui in omni peccato esset duplex malitia, nempe, vna contra peculiarem aliquam virtutem, alia contra Deum. Hæc dixi, non esse magni momenti: quia Deus in honore suo, quod est bonum eius extrinsecum, violari à nobis, ac lædi potest, & verè læditur, saltem materialiter, quoties peccamus: tamen ea iniustitia & malitia, quia est transcendens, & per omnia peccata vagatur non solet expresse memorari, sed supponi: vt in simili seruari videmus circa gradus rerum transcendentales. Sed de his plura loco notato. Hic enim ea divini iuris violatio, Deique adversus hominem exasperatio, non probanda sed supponenda est; passimque eam sonant Scripturæ, & Patres inculcant, apertientes hominis malignitatem in Deum peccatis prædictam, & consecutam inde cladem nostram ab exacerbatò Deo.

Abiectus est in æternum Angelus, tamen si erat reparabilis.

3. Non continuit tamen Deus in ira sua misericordias suas; sed hominem è misero illo statu erigere, & in gratiam suam denuò admittere, misericorditer statuit, non semel tantum, sed quoties labi contingeret. Quod beneficium restitutionis in integrum, negavit Angelis. Explodit enim Catholica Ecclesia Origenis fatuitatem, plene reiectam à Theophilo Alex. epist. 2. Pasch. affirmantis Christum pro demonibus passum. Neque sanè Verbum Dei inter Angelos, habitu inventum est vt Angelus, etiam si ita pronunciet Origenes hom. 8. in Genes. quinimò vt disertè habet Apostolus, Deus Angelos non apprehendit, quamvis & ipsi reparabiles erant, si Deo libuisset. Quod enim S. Anselmus l. 1. cur Deus homo cap. 16. & iterum lib. 2. c. 27. affirmare videtur, Angelos lapsos non potuisse à Deo redimi; non aliò probat quàm quod defuerit naturæ Angelicæ congruitas illa ob quam humana natura lapsa potuit reparari; quamvis si ita visum Deo fuisset, non defuissent rationes idoneæ quibus induci posset ad id præstandum.

Id verò dumtaxat, & nihil præterea ex discursu D. Anselmi haberi, perspicuum erit illum expendenti. Sic enim habet. [Diaboli reconciliationem, impossibilem intelliges, si diligenter humanam consideres. Sicut enim homo non potuit reconciliari, nisi per hominem Deum, qui mori posset, per cuius iustitiam Deo restitueretur, quod per peccatum hominis perdidit: Ita Angeli damnati, non possunt saluari, nisi per Ange-

lum Domini, qui mori possit, & qui per iustitiam suam Deo reparet, quod aliorum peccata abstulerunt. Et sicut homo, per alium hominem, qui non eiusdem generis, quamvis eiusdem esset naturæ non debuit relevari: Ita nullus Angelus per alium salvari debuit, quamvis omnes sint vnius naturæ, quoniam non sunt eiusdem generis, sicut homines. Non enim sic sunt omnes Angeli de vno Angelo, quemadmodum omnes homines de vno homine. Hoc quoque remonet eorum restaurationem: quia sicut ceciderunt nullo alio suadente vt caderent; ita nullo alio adiuvante resurgere debent, quod est illis impossibile: aliter enim in dignitatem, quam habituri erant, non possunt restitui, quoniam sine alio auxilio per potestatem suam, quam acceperant, steterissent in veritate, si non peccassent.]

4. Prima ratio his verbis contenta, non multum virget. Tum quia parum omnino refert ad congruam redemptionem Angelorum per vnum Angelum, quod non sint omnes sati ex eodem parente; cum satis superque esse videatur, quod omnes sint vnius naturæ: tum quia Angeli per hominem Deum redimi poterunt, cum pretium à Christo exhibitum, fuerit de facto tam superabundans, vt & ad hominem & ad Angelorum reparationem poterit esse sufficientissimum, vt eodem capite postea admittit S. Anselmus. Posterior ratio verbis adductis expressa, imprimis non virget de Angelis reprobis inferioribus. Omnes enim lapsi sunt intigante Lucifero, vt suppono. Et quamvis omnes suapte sola improbitate, nemine suadente cecidissent, vt Lucifero accidit; tamen non sequitur, si ceciderunt per seipsos, debere etiam per se resurgere. Vt enim sæpe ait D. Augustinus quisque ad lapsum & ruinam sufficit sibi, non autem ad resurrectionem excitationem. Nam etiam nos pleraque peccata admittimus non suadente diabolo, à quibus tamen liberati per nos ipsos nequimus. Illud item in ea secunda ratione obiectum est, quod dicantur Angeli si non peccassent, perstituri fuisse in veritate & sanctitate, per potestatem suam quam acceperant, absque auxilio extrinsecò. Si enim id intelligatur cum exclusione auxiliorum gratiæ est aperte falsum. Itaque sensus esse debet Angelos admissis auxilijs, usque comprehensis in potestate quam acceperant, fuisse perstituros absque auxilio exteriori cuiuscumque Mediatoris, non tamen absque ope Dei gratuito fulcients naturalem creaturæ cuiuscumque infirmitatem.

Congruentius fuit hominem reparari quàm Angelum, & quare.

5. Manifestum ergo videtur, ex toto D. Anselmi discursu aliud non haberi, quàm quod dixi; Nempe, defuisse Angelicæ naturæ congruitates illas quæ proposita sunt ex parte naturæ humanæ & aliam quam adhibet Autor libri primi de mirab. factæ Script. cap. 2. in fine. Eamque præsertim quæ adhibetur à Cassiano colat. 4. cap. 14. & ab Isidoro lib. 1. de summo bono c. 12. sent. 10. & 11. Pulchrè item sed paulò longius à Iobio apud Photium Cod. 222. cap. 40. & 41. Brevius & bene à S. Gregorio l. 4. mor. cap. 8. & 9. verbis illis. [Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per Incarnationis suæ mysterium, etiam perditam bona reparavit. Duas verò ad intelligendum se, creaturas fecerat, Angelicam videlicet & humanam: veramque verò superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed vna regmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodò spiritus, homo verò & spiritus est, & caro. Misertus ergo Creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid constabat habuisse; & eo amplius debuit

facere debeamus. [Deus (inquit) nullo modo beneficentius consulit generi humano, quam cum ipsa Sapientia Dei, id est, vnicus Filius consubstantialis Patri & coeternus, totum hominem suscipere dignatus est, & Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ita enim demonstrauit carnalibus, & non valentibus intueri mente veritatem, corporisque sensibus deditis, quam excellentem locum inter creaturas habeat humana natura, quod non solum visibiliter, (nam id poterat, & in aliquo aethereo corpore ad nostrorum aspectum tolerantiam temperato,) sed etiam hominibus in vero homine apparuit. Ipsa enim natura suscipienda erat, quae liberanda. Et ne quis forte sexus a suo creatore se contemptum putaret, vitum suscepit natus ex femina. Nihil egit vi, sed omnia suadendo & monendo. Veri quippe seruitute transacta, tempus libertatis illuxerat, & opportunè iam homini suadebatur atque salubriter, quam libero esset creatus arbitrio.]

Eadem cogitatio ex hoc mysterio, alios item Patres occupauit, quorum aliquos ad tam suauis considerationis suauitatem iuuat appendere. S. Macarius hom. 15. [Respice dignitatem tuam, quam sis pretiosus; quod te superiorem Angelis fecerit Deus, quando vel ipse ad te redimendum legatione tua perfunctus, in terris se praesentem exhibuit. Quando enim Angeli ad te saluandum venerunt? Rex siquidem filius regis consilium iniit cum patre suo, missumque est Verbum, ac carnem induit, atque occulta sua ipsius Diuinitate, vt per simile, simile seruetur, animam suam Cruci imponi passus est. Tanta erat dilectio erga hominem! Immortalis qui erat, elegit tui causa Cruci affigi? Perpende ergo, quam ardentem Deus dilexerit mundum, vt vnigenitum Filium suum daret pro eo; qui fieri potest, vt non & cum eodem, omnia nobis donet?]

10. S. Bernardus hom. 1. de Aduentu. [Ad quaerendam ouem centesimam, quae errauerat de montibus properauit: vt confiteantur manifestius Domino misericordiae eius, & mirabilia eius filijs hominum propter nos venit. Mira quarentis Dei dignatio; magna dignitas hominis sic quaesiti. In qua si gloriari voluerit, non erit insipiens; non quod aliquid esse videatur tantam a seipso, sed quod tanti eum fecerit ipse qui fecit. Omnes enim diuitiae, omnis gloria mundi, & quicquid in eo conspicitur, minus est ad hanc gloriam, imò nec est aliquid in comparatione eius, Domine quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Et serm. 3. de Circumc. [Habent Angeli gloriam puram & perfectam: sed nec nos erimus sine gloria. Videmus gloriam eius, gloriam quasi vni-geniti a Patre: gloriam misericordiae, & affectus veri patris: gloriam procedentis ex corde Patris, & paterna planè viscera exhibentis: Omnes enim peccauerunt, (ait Apostolus) & egent gloria Dei. Et alio loco: *Mihi*, (inquit,) *absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi.* Quid enim nobis gloriosius, quam quod tanti aestimauit nos Deus? Quae maior illi gloria, quam tanta dignatio, & tanta benignitas; eò vtique dulcissima, quod tam gratuita. Nam pro impijs mortuus est. Videtis quantum fecit, & pro quibus. Pro quibus vt non superbiamus: quantum, ne desperemus. Propterea vt inueniamini non spiritum habere huius mundi, sed Spiritum qui ex Deo est, & sciatis quae a Deo donata sunt nobis.]

Richardus Victor, lib. 1. de Eman. c. 13. [Magnum sane signum & mirabile Sacramentum, Filium Dei fieri filium hominis: Dominum maiestatis, participem fieri nostrae infirmitatis. Quis ergo dissidat, imò quis merito non praesumat, hominem per Deum participem posse, & debere fieri Diuinitatis, si Deus propter homines factus est participes nostrae humanitatis? Alio qui gratis Christus semetipsum exinanuit, formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo. Nunc igitur

si Deus propter homines factus est filius hominis per natiuitatem; cur non multò magis homo per Deum, fiat Filius Dei per adoptionem? Ecce quomodo dignatio illa diuina humiliationis, data sit in signum futurae nostrae exaltationis.

Item quo loco sit apud Deum.

11. Affine est quod S. Ang. lib. 13. de Trinit. c. 10. docet, voluisse Deum per hoc mysterium excitare nos ad agnoscendum quam ei cordi sint res nostrae; nec esse quod praeter tanta abiectione, cadamus animis, sic enim scribit: [Quid tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, mentisque mortalium conditione ipsius mortalitatis abiectione, ab immortalitatis desperatione liberandas, quam vt demonstraretur nobis, quanti nos penderet Deus, quantumque diligeret. Quid verò huius rei tanto isto indicio manifestius atque praeclearius, quam vt Dei filius immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & a nobis & pro nobis accipiens quod non erat, praeter diuinæ suae naturae detrimentum, nostrum dignatus est accipere consortium, prius sine vilo malo suo merito mala nostra perferret; ac sic iam credentibus quantum nos diligit Deus, & quod desperabamus iam sperantibus, dona in nos sua sine vili bonis meritis nostris, indebita largitate conferret, quia & ea, quae dicuntur merita nostra, dona sunt eius? Egregie in eandem sententiam disserit l. 4. eiusdem operis cap. 1. & 2. & lib. de agon. Christ. c. 11. [Erigat spem suam genus humanum, & recognoscat naturam suam, & videat quantum locum habeat in operibus Dei. Nolite vos ipsos contemnere viri; Filius Dei virum suscepit. Nolite vos ipsas contemnere feminas; Filius Dei natus ex femina est.]

Ac denique vt tumorem poneret homo exinanito Deo.

12. Quia verò iuxta praecalam Petri Damiani considerationem, solet Deus ima summis consociare, sicut excellentiam nostram ex hoc mysterio docere nos voluit, ita & depreffionem. Notauit hoc praeclearè Aug. serm. 21. de temp. [Quas laudes, (inquit,) charitati Dei dicamus, quas gratias agamus, qui nos ita dilexit, vt propter nos fieret in tempore, per quem facta sunt tempora, & multis seruis suis in mundo minor esset aetate, ipso mundo antiquior sine vetustate? Homo fieret, qui hominem fecit: crearetur ex matre, quam creauit; portaretur manibus, quas formauit; sugetur vbera, quae impleuit: in praesepi muta vagiret infantia, Verbum sine quo muta est humana eloquenda? Vide homo quid pro te factus est Deus; doctrinam tandem humilitatis agnosce, etiam nondum loquente Doctore. Tu quondam in Paradiso tam facundus fuisti, vt omni animarum viuarum nomina imponeres: propter te autem creator tuus infans iacebat, & nomine suo nec matrem vocabat. Tu in latissimo fructuosorum nemorum praedio, te perdidisti obedientiam negligendo; ille obediens in angustissimum diversorium mortalis venit, vt mortuum quaereret moriendo. Tu cum esses homo, Deus esse voluisti, vt perires: ille cum esset Deus, homo esse voluit, vt quod perierat inueniret: Tantum te preffit humana superbia, vt te non posset subleuare nisi diuina gratia. Et serm. 22. [Oportebat, vt pronuntiaretur venturus, facturus miracula; quibus miraculis benè intelligentibus appareret homo paruus ad paruos, sed humilis ad superbos. Paruitatem suam docens hominem, vt se agnosceret & paruus, ne non grandescendo, se crederet magnum. Est enim superbia, non magnitudo sed tumor. Quod autem tumor, videtur magnum, sed non est sanum. Vt autem

autem generis humani istum tumorem sanaret ipse
medicos, ipsa medicina, non solum medicamentum
adhibens, apparuit inter homines homo, offerens ho-
minem videntibus, Deum (seruus credentibus, aspe-
ctus enim humilitatis eius, sanauit infirmos.) Et infe-
ctus enim humilitatis erat, qui videri non poterat. Vt
enim (Deus sequebatur erat, qui videri non poterat. Vt
ergo exhiberetur in homine, & qui ab homine vide-
retur, & quem homo sequeretur, Deus factus est ho-
mo. Aliquid te magnum credere debes. Sed quia Ver-
bum caro factum est, & habitauit in nobis, eadem sa-
pientia quæ de Deo genita est, dignata est etiam inter
homines creati, quod pertinet illud: *Domini creauit me*
in principio vitarum. Est enim eius principium, ca-
pitulum Ecclesie, quod est Christus. Hominem per quem
viciis exempli nobis daretur, hoc est, via certam qua
perueniremus ad Deum. Non enim redire potuimus,
nisi humilitate, qui superbia lapsi sumus, sicut dictum est
propter nos creatus: *Gissauit & eritis sicut Di.* Huius
genus humilitatis exemplum, in ipso demonstrare di-
gnatus est, qui non rapinam acerbatus est, esse se æqua-
lem Deo, sed semetipsum exinuit formam serui ac-
cipiens, ut crearetur homo in principio vitarum eius,
Verbum per quod creata sunt omnia.]

Rursum item 74. [Erat vnde exolleretur gens tu-
dea, & per ipsum superbia factum est, ut Christo nollet
humiliari Auctori humilitatis, repressori tumoris, medi-
co Deo; qui propter hoc cum Deus esset, homo factus
est, ut homo hominibus cognosceret. Magna medicina.
Hæc medicina, si superbia non curat, quid eam curet
recedat. Deus est, & fit hominibus Diuinitatem, id est,
quodammodo sequitur; hoc est, occultat quod suum
est, quod appareret acceptat, fit ille homo cum sit
Deus, & non se agnoscit homo hominem, id est, non
se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se
agnoscit ægrotum, ut querat vel ægrotus medicum,
sed quod est periculosus, sanus sibi videtur.]

Christus item per seipsum docere nos venit, &
quàm ad id aptus.

13. Satis de illis quæ Deus ex hoc mysterio per seip-
sum docere nos voluit. Nunc progredientem est ad ea,
quæ Christus ipse iam conditus & inter nos diuersans,
verbo ac exemplo nos docuit. Venisse enim Christum
ut nos doceret verba verbo & exemplo, namque in
nobis diuini amoris excitaret, & gelu peccatoris solueret,
communis est Patrum doctrina ex Scripturis hausta,
de fide illustranda, agendo de Christo Magistro atque
Doctore. Nunc aliqua diuinitatem habuimus. Non de-
fuerunt igitur ex Ethnicis, ut Lactantius refert lib. 4.
instic. c. 22. qui negarent esse Deo dignum, ut homo fieri
vellet ad docendos homines, [quasi non facile illi esset,
ut citra corporis imbecillitatem se hominibus ostende-
ret, eosque iustitiam doceret, (si quidem id volebat),
maior autoritate, (ut aiebant) professi Dei. Tunc enim
cunctos fuisse præceptis celestibus parituros, si ad ea
virtutes ac pietas Dei præcipientis accederet. Cur igitur
rebut, ad docendos homines non ut Deus venit?]
Hinc obiectionem ut dissoluat Lactantius. monstrare
quæ conuenientius fuisse, ut Doctor instituit Deus,
humana specie inter nos versaretur, assumit c. 23. latè
quæ confirmat, et qui idoneus Doctor disciplinæ mo-
ralis cuiusmodi est Christiana, & sit & habeatur, debe-
re ipsum præstare quæ docet; alioqui elumbem &
mercenem fore disciplinam. [Homines enim malunt
exempla quàm verba; quia loqui facile est, præstare dif-
ficile.] Stabili latè hoc principium in prologo mo-
ralis disciplinæ à n. 49. iacto hoc fundamento, Lactan-
tius, quia Doctorem de cælo missum constare non po-
tuisse esse non perfectissimum, confirmat c. 24. Docto-
rem hominum ut perfectus sit, hominem esse oportere,
et quod alioqui homines excusantur fiat excusationes
Theoph. Raynaud. Christum.

in peccatis; & causaturum mirum non esse, si spiritus nudus
qui corpore liber est, non labore circa virtutis opera,
sicut nos praeuante mortali hac sarcina laboramus.
Hæc & alia, quæ prætexti possent ab inodoli audire
aduersus Magistrum incorporalem celestis disciplinæ,
prosequitur fusè eo c. Lactantius, quod obsequat hæc
clausula. [Liquidò ergo apparet, eum qui vitæ dux, &
iustitiae sit Magister, corporalem esse oportere, nec ali-
ter fieri posse ut sit illius plena & perfecta doctrina, nisi
habeat radicem ac fundamentum, stabiliisque apud ho-
mines ac fixa permaneat, ipsum autem subire carnis &
corporis imbecillitatem, virtutemque in se recere
cuius Doctor est, ut eam simul & verbis doceat & fa-
ctis; item subiectum esse morti, & passionibus cunctis,
quonia & in passione toleranda, & in morte subunda,
virtutis officia versantur, quæ omnia (ut dixi,) cõsum-
matus Doctor perficere debet, ut doceat posse perferri.]

14. Quia egregie omnino in hanc rem differit Guigo
Cartusianus S. Bernardi peramicus, medi. c. 20. placet
aliquid ex eo delibare. (Has virtutes (inquit) seu iusti-
tiæ lineas, etiam nunc in hac mortali vita, si valde mun-
da esset anima, per semetipsum in ipsa veritate atque
sapientia Dei videret. Videret etiam non solum se, id est,
animam humanam immortalem atque æternam fore;
sed etiam carnem suam talem in resurrectione futu-
ram. Nam & eandem resurrectionem ibidem, id est, in
Dei Verbo & sapientia, clarè conspiceret. Sed quia hæc
non poterat propter impunditiam suam, addita est
Verbo mens humana, quæ ipsum Dei Verbum plenissi-
mè suscipiens, etque omnino conformis atque consimi-
lis, eoque sola tota & ex toto impressa, sicut scriptum est:
Pone me sicut signaculum super cor tuum. In cuius utique
similitudine tota redacta, sicut ad sigilli similitudinem
cera redigitur, ipsum nobis in seipsa videndum scien-
dumque exhiberet. Sed nos ita cæci eramus, ut non so-
lum Dei Verbum, sed nec humanam animam videre
possemus. Idcirco additum est etiam corpus humanum.
Pone enim hæc tria, Dei Verbum, humanam mentem,
corpus humanum. Si primum bene videre possemus,
non indigeremus secundo. Quod si saltem secundum
videremus, non indigeremus tertio. Sed quia nec pri-
mum, nec secundum, id est, nec Dei Verbum, nec hu-
manam mentem videre poteramus, additum est tertium,
id est, corpus humanum. Atque ita Verbum caro fa-
ctum est, & habitauit nobiscum in exterioribus no-
stris: ut vel sic, nos intro duceret aliquando ad interio-
ra sua.] Et inferius. [Non Sacramentis, non verbis, non
exemplis; sed Dei tantummodò Verbi præsentia est
docta, ut intelligeret, & accensa ut amaret. Per eam no-
bis ipsum Dei Verbum & sapientia tripliciter, id est,
Sacramentis, verbis, & exemplis, quid agendum, quid
tolerandum, & per quid esset ostendit; Non enim ho-
mo sequi debebat nisi Deum; nec poterat, nisi homi-
nem. Assumptus est igitur homo; ut dum sequitur
quem potest, sequatur & quem debet. Item non pro-
derat conformari nisi Deo, ad cuius imaginem factus
est; nec poterat nisi homini: Itaque Deus factus est
homo; ut dum conformatur homini cui potest, con-
formetur & Deo, cui prodest.]

*Quæ sint utilia illa, quæ Christus per seipsum
nos docuit.*

15. Ex dictis patet, Christum accommodatissimum
fuisse ad nos docendos viâ iustitiæ verbo & exemplo;
quem aiebam vnū fuisse ex finibus aduentus eius: cui
item ut magis inseruiet, non elegit vitam eremiticam, sed
communem, ut D. Thomas 3. p. q. 40. art. 1. rectè con-
siderauit, & ibidem fusè expendit Suarez d. 28. f. 1.
Quàm verò non fuerit sola ad docendum idoneitate
contentus, sed eam exprompserit, reduxeritque ad
actum exhibitione doctrinæ celestis, cum speculatione

tum practicæ, huiusque per exempla à se edita, firmatione; vix est quod exponam, cum vniuersæ Scripturæ noni præsertim instrumenti id perspicue ferant, & passim S. Patres in hanc rem contulerint operam. [Venit Dominus (inquit S. Bernardus serm. 3. de Circumc.) propter nos non solum redimendos sanguinis effusione, sed & docendos verbis, & exemplis nihilominus instruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam scire, si detineretur in carcere; ita redimi non prodesset, si viæ ignaros qui primus inueniret, primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in maiore quidem ætate, patientiæ & humilitatis, & super omnia charitatis ceterarumque virtutum manifesta dedit Saluator exempla; in infantia verò figuris velata.]

16. Pleniùs ac distinctiùs S. Aug. l. de agone Christi. cap. 1. relatis ijs qui improbabant Verbi Dei in carne ad nos aduentum, eò quòd ea videretur Dei depressio & abiectio nimia, quantum nobis ad doctrinam & profectum in omni sanctitate ea Filij demisso contulerit, editis tam illustribus omnis virtutis exemplis, ita exponit. [Non intelligunt quid sit æternitas Dei, quæ hominē assumpsit; & quid ipsa humana creatura, quæ mutationibus suis in pristinam firmitatem reuocabatur, vt disceremus, docente ipso Domino, infirmitates quas peccando collegimus, rectè faciendo posse sanari. Ostendebatur enim nobis ad quam fragilitatem homo sua culpa perueniret, & ex qua fragilitate diuino auxilio liberaretur. Itaque Filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpeßus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari: nam quæ superbia sanari potest, si humilitate Filij Dei non sanatur? Quæ auaritia sanari potest, si paupertate Filij Dei non sanatur? Quæ iracundia sanari potest, si patientia Filij Dei non sanatur? Quæ impietas sanari potest, si caritate Filij Dei non sanatur? Postremo quæ timiditas sanari potest, si resurrectione corporis non sanatur.] Et inferiùs magis ac magis illustrans fructum exemplorum Filij Dei ad infigendum peccati odium, & animandum ad omne bonum morale, omnemque virtutem. [Quem dignatur imitari, viciosa iactantia, vt ad virtutem percipiendam possit adduci, si erubescit imitari eum de quo dictum est antequàm nasceretur, quod Filius altissimi vocaretur, & per omnes iam gentes (quod negare nemo potest) Filius Altissimi vocatur; si multum de nobis sentimus, dignemur imitari eum qui Filius Altissimi vocatur. Si parum de nobis sentimus, audeamus imitari piscatores & publicanos qui eum imitati sunt. O medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua refecantem, omnia necessaria custodientem, omnia perditia reparantem, omnia deprauata corrigentem! Quis iam se extollet contra Filium Dei? Quis de se desperet, pro quo tam humilis voluit esse Filius Dei? Quis beatam vitam esse arbitretur in ijs quæ contemnenda esse docuit Filius Dei? Quibus aduersitatibus cedat, qui naturam hominis à tantis persecutionibus custoditam credidit in Filio Dei? Quis sibi esse clausum regnum cælorum putet, qui cognoscit publicanos & meretrices, imitatores esse Filij Dei? Quæ peruersitate non careat, qui facta & dicta intuetur & diligit sectator illius hominis, in quo se nobis ad exemplum vitæ præbuit Filius Dei?]

17. Præsertim verò attem amandi sui, ipsiusque ad eò Dei qua perfecti efficiuntur, & ad omnem beatitatem disponimur, luculentis operibus à Christo inter docendum editis, quæ omnia eo referebantur, vt hic amor incensior euaderet; Christus in hominibus, quibus mens læua non est, inseuit, adauxitque mirum in modum: hinc doctrinæ eius, secundum Dei gloriam, scopus primarius. [Quidquid enim (verba sunt D. Anselmi lib. de Sacram. altaris cap. 8.) Redemptor noster

in carne fecit, ob hoc vtrique fecit, vt amaretur à nobis: nò quod egeret ipse nostro amore, qui honoru nostrorum non eger, per omnia sufficiens ipse sibi, sed quia quos beatos facere suscepit, nisi eum amando, non poterant esse beati. Neque verò solummodo amore quo nos prior dilexit, sed omnimodis amoris obsequijs vt amaretur à nobis quomodo laborabat meriti, infirma nostra curado, mortua resuscitando, ignobilis mundi eligendo, fortia eius confundendo, terrenorum odium, cælestium amorem commendando. Idè quippe descenderat ad nos, vt amorem nostrum in terrenis dispersum, & putrefactum beneficia pietatis exhibendo in se colligeret, & in nouitatem vitæ reformaret, & abstractum & emendatum à fæce carum rerum quæ cum ipso pariter amari non possunt, secum sursum leuaret.]

Vtrique doctrina proposita, non fuit vnicui finis adueniunt Christi, contra Pelagianos & Abelardum.

18. Hæc igitur sunt vniuersè loquendo vtilia illa quæ Christus nos doctus venit. Ita tamen intelligendus est venisse Christus vt doceremur, siue ab ipso Deo per Christi exhibitionem & mirantia in mirabili hoc opere attributa Dei; siue ab ipso Christo verbis & exemplis nos informante; vt non hæc fuerit vnica & sola aut etià præcipua causa aduentus Christi. Qua in parte fecit impigerunt Pelagiani, qui Christum Doctorem tantum agnouisse contenti, nullam præterea munus ei conerunt, nec aliud ab eo bonum ad nos deriuatum censuerunt, quam eruditionem atque doctrinam. Itaque Cassianus lib. 6. de Incarnatione cap. 14. sic Nestorium affatur. [Duos absque dubio Christos facis: secundum illud scilicet Pelagianæ impietatis cæcus, quæ solitarium hominem ex virgine natum asserens, eruditorem eum dixit humani generis, magis quam Redemptorē fuisse: quia non redemptionem vitæ hominibus, sed viuendi dedit exemplum: videlicet, vt sequentes eum homines, dum similia agerent, ad consilia peruenirent.] Et l. 1. c. 3. descripta propagine illa Pelagianismi, quæ Christum aiebat effectum ex puro homine Deum, affectu & gratia per merita, subiungit. [Quo factum est, vt in maiorem quoque ac monstruosiorē insaniam prorumpentes, dicerent Dominum nostrum Iesum Christum, hunc in mundum non ad præstandam humano generi redemptionem, sed ad præbendam bonorum actuum exempla venisse: Videlicet, vt disciplinam eius sequentes homines, dum per eandem viam virtutis incederent, ad eandem virtutum præmia peruenirent.]

Ex eadem cænosa Pelagij serobe, Autor Pelagianus cuius est liber de malis Doctoribus perperam Sixto Papæ tributus, sub medium libri, in insigniter diserta Christi ad peccatores correptione & obiurgatione ob reddita mala pro bonis, tantum virget illustrissima Christi exempla atque vberem doctrinam, cui peccatores non respondent. Idem delirium ex Abelardo refert S. Bernardus epist. 190. Ait enim, euitatum illum negasse hominum sub damone captiuitatem: idèoque consequenter negasse collatā ab ea redemptionem per Christum, tantum verò admisisse traditā nobis esse per Christum formam vitæ viuendo, & docendo; patiendo autem & moriendo præfixam esse metā charitati nostræ.

19. Euacuati per huiusmodi placitum omne faci aduentus donum, & omnem diuinæ redemptionis gratiam, rectè censuit Cassianus cap. illo 3. & S. Bernardus epistola citata, qui in hunc modum virget Abelardum. [Ergo docuit Christus iustitiam, & non dedit; ostendit charitatem, sed non iniecit, & sic redijt in sua: Itanc hoc totū est magnum illud pietatis Sacramentum, quod manifestatū est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, credi-

non est mundi, assumptum est in gloria?] Quasi diceret, plane recidere in nihilum quæ de tanti mysterij summa fructibus in Scripturis & Patribus sunt celebrata, si ad nodum exemplum aut doctrinam, vniuersus eius non precoritur refector. Quid verò fiet parvulis, quos non possit Christo docenti auscultare, eive se conformare ob rationis defectum, nemo non videt? An eos cum Pelagio, exortes fructuum aduentus Christi pronuntiamus? [Patet ergo, (concludam enim cum Bernardus) quantum humanæ Sacramento salutis iniudeat, quantum quod in isto est, euacuet alii dispensationem mysterij, qui totum de salute tribuit deuotioni, generationi nihil: qui nostræ gloriam redemptionis, & summam salutis non in virtute Crucis, non in precio sanguinis, sed in nostræ confituit conuersationis profectibus. *Mibi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, in qua est salus vita, & resurrectio nostra.* Et quidem tria quedam præcipua in hoc opere nostræ salutis inuocor: formam humilitatis, in qua Deus semetipsum exinanivit, charitatis mensuram, quam vique ad mortem, & mortem Crucis extendit; redemptionis Sacramentum, quo ipsam mortem quam perierat, sustulit. Horum duorum priora, sine vltimo se sunt, ac si super inane pingas. Magnum profectò de vltimo necessarium humilitatis, magnum & omni acceptione dignum charitatis exemplum; sed non habere fundamentum, ac proinde nec statum, si desit redemptionis.]

Veni insuper ad satisfaciendum, id est merendum, & pro nobis reparandum ius Dei, atque alia ob salutem nostram.

10. Nimirum addendæ nobis vltra exemplum atque doctrinam fuere vires gratiæ, quas nobis Christus sua satisfactione & meritis comparauit, placato Patre, & reparata per mortem suam ac labores in id impendens iniuria Dei; & abolitis inde refulis in nos damnis, cunctis videlicet diuinæ amicitia, & subductione auulsum ad petendum & promouendum in sanctitate & iustitia coram Domino: quæ omnia nomine satisfactionis Christi eiusque fructuum intelliguntur. Neque enim satisfactiones Christi, cum per eas saluari dicuntur, viuantur nudè pro diuinæ iniuriæ reparatione per Christum; sed pro quibusvis eam reparationem consequentibus, eive adiunctis in bonum nostrum.

Hanc finem aduentus Christi prædicant vbi que Scripturæ & Patres. Hoc enim est quod Ioan. 3. dicitur. *Miserere Deum in mundum, ut saluetur mundus per ipsum.* Et 1. Tim. 1. *Veni Iesus peccatores saluos facere.* Et Lucæ 19. *Veni saluum facere quod perierat.* Discrede Ecdesiæ idem agnoscit in Symbolo Constantinopolitano ratio illis: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de Cælis.* Egregè Nazianz. orat. 4. cū docuisset pro summa Dei bonitate, in misericordiam cessasse, (sic enim Deum supplicia inferre) addit; post multipliciter castigatum à Deo hominem ut malitia conuerteretur, cum morbus magis in dies glisceret, & ad maiorem extrema ventum esset, Deum potentius ac validius medicamentum submisisse cælo. [Hoc autem erat ipse Dei Filius, ille seculis antiquior, ille inuisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, illud ex lumine lumen, ille fons vitæ & immortalitatis, illa archetypi expressio, illud immortem sigillum, illa, per omnia similis imago, ille Patris carminis & ratio: Ille inquam, ad imaginem suam se conseruit, carnisque carnis causa gerit, & cum intellectuali anima propter animam meam iungitur, ut simile per simile reparetur: atque humana omnia excepto peccato suscipit, conceptus quidam ex virgine, animo & carne à Spiritu purgata (nam & generationem ho-

Theoph. R. aymanidi Christum.

nore affici, & virginitatem præfetti oportebat;) progressus autem Deus cum assumpta humanitate, vnum ex duobus inter se contrarijs, carne nimirum & spiritu, quorum alterum Deitatem dedit, alterum accepit, O nouam & inauditam mixturam, ô admirandam temperationem! Qui est, fit: qui increatus est, creatur: qui nullo loco contineri potest, interuentu animæ intellectualis, inter Diuinitatem, carnisque crassitiam interiectæ, continetur.]

21. Quorsû hæc diuinitus sint edita, nec alio quàm ad suam salutem & curationem nostram pertinuisse, docent quæ continenter subiicit Theologus. [Qui alios dicit, pauper efficitur: carnis enim meæ paupertatem subit, ut ego Deitatis ipsius opes consequar. Qui plenus est, exinanitur: sua enim gloria ad breue tempus exinanitur, ut plenitudinis ipsius ego particeps efficiar. Quenam hæc bonitatis diuitiæ? quodnam me circumlat mysterium? Diuinam imaginem accepi, nec custodiri: ille meam carnem accipit, ut & imagini salutem, & carni immortalitatem asserat. Secundum confortium nobiscum inuit, & quidem priore longè admirabilius. Tum enim id quod præstantius erat, nobis impertijt: at nunc eius, quod deterius est, particeps ipse fit. Hoc priori illò diuinius, hoc apud cordatos viros multò sublimius.]

Concinit egregè S. Bernardus hom. 1. de aduentu, his verbis. [Iam quis dubitet magnum aliquid in causa fuisse, ut maiestas tanta de tam longinquo, in locum tam indignum descendere dignaretur? Planè magnum aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia charitas copiosa. Ad quid enim venisse credendus est: hoc namque est, quod iuxta propositum ordinem oporteat iam perferutari. Nec sanè laborandum est in hac parte, cum manifeste aduentus eius causam, & verba ipsius & opera clament. Ad querendum quippe onem centesimam, quæ errauerat, de montibus properauit, & ut confiteantur manifestis Domino misericordiae eius, & mirabilia eius filijs hominum, propter nos venit.] Optimè omnino serm. ad Milites Templi c. 11. Adscribo clausulam tantum. [Christus igitur & peccata dimittere potuit, cum Deus sit: & mori, cum sit homo: & mortis moriendo soluere debuit, quia iustus: & omnibus vnus ad iustitiam vitamque sufficere: quandoquidem & peccatum & mors, ex vno in omnes processerant. Sed hoc quoque necessariò omnino nostrum est, quod dilata morte homo inter homines dignatus est aliquamdiu conuersari, quatenus crebris & veris locutionibus ad inuisibilia excitaret, miris operibus astrueret fidem, rectis moribus instrueret. Itaque in oculis hominum Deus homo, sobriè & piè conuersatus, vera locutus, mira operatus, indigna passus, in quo iam defuit nobis ad salutem? Accedat & gratia remissionis peccatorum, hoc est, ut gratis peccata dimittat; & opus profectò nostræ salutis consummatum est. Non est autem metuendum, quod donandis peccatis aut potestas Deo, aut voluntas passo, & tam passo pro peccatoribus desit, si tamen solliciti inueniamur dignè, ut oportet, & imitari exempla, & venerari miracula, doctrinæ quoque non existamus increduli, & passionibus non ingrati. Itaque totum nobis de Christo valuit, totum salutiferum, totumque necessarium fuit, nec minus profuit infirmitas quàm maiestas: quia et si ex Deitatis potentia, peccati iugum iubendo submouit, ex carnis tamen infirmitate mortis iniuriam moriendo conculsit. Vnde pulchrè ait Apostolus: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Sed & illa eius stultitia, per quam ei placuit saluum facere mundum, ut mundi confutaret sapientiam, confunderet sapientes, quod videlicet, cū in forma Dei esset, Deo æqualis, semetipsum exinanivit, formam serui acci-

piens: quod dices cum esset, propter nos egenus factus est; de magno parvus, de celsis humilis, infirmus de potente: quod elurij, quod siti, quod fatigatus est in itinere, & cetera quæ passus est voluntate, non necessitate: hæc ergo ipsius quædam stulticia, nonne fuit nobis via prudentiæ, iustitiæ forma, sanctitatis exemplum? Ob hoc item Apostolus, quod *scilicet* est, (inquit) *Dei, sapientius est hominibus*. Mors ergo à morte, via ab errore, à peccato gratia liberavit. Optimè S. Aug. lib. 1. de consensu Euang. c. ultimo, adducendus cum de Christo fidei Autore & consummatore.

Eodem recidit, quod dicitur, venisse Christum, ut homines faceret filios Dei.

21. Idem alijs verbis sonant, quæ Patres sæpè tradunt, venisse Christum ut filios hominum faceret filios Dei. Quia enim filiationi Dei adoptiva consistit in sanctificantis gratiæ adoptione; hæc autem supponit depulsa inimicitias Deum inter & hominem; propterea idem est, affirmare Christum venisse ut pro nobis satisfaceret, nostræque peccata curaret; ac affirmare, venisse ut nos ad dignitatem filiorum Dei subueheret, quod (ut dixi,) Patres sæpè tradunt. Profero nonnullos. S. Athanasius, tract. de humana natura suscepta. [Ea ratione Filius Dei homo factus est, ut filij hominis, hoc est, Adæ, filij Dei efficerentur. Ipse enim in sublimi procreatus ex Deo sermo ineffabiliter, inexplicabiliter, incomprehensibiliter, æternaliter, in tempore nascitur humi, ex perpetua Deipara Virgine, ut illi, qui humi antea geniti erant, denuo in sublimi nascerentur, hoc est, ex Deo. Ipse igitur matrem duntaxat habet in teris, & nos duntaxat Patrem habemus in cælo, eaque de causa filium hominis seipsum appellat, ut homines Deum cælestem Patrem suum appellarent. Quemadmodum igitur nos ferri Dei, filij Dei effecti sumus, ita Dominus cælorum, filius sui serui effectus est, hoc est, Adæ. Accipiens enim mortalem hominem patrem, dedit hominibus suum Patrem immortalem, quod ex eo dido apparet: *Dedit illis potestatem ut filij Dei essent*. Vnde quantum ad carnem attinet, mortem etiam gustat Filius Dei, idque ob suam carnalem patrem, ut filij hominis vitæ participes efficerentur, idque per suum ipsius Patrem spirituale. Ipse igitur ex natura Filius est Dei, nos autem ex gratia sue dono.] Et mox. [Ratio quæ est Filius Dei, unita carni, facta est perfectus homo, ut homines uniti Spiritui, unus Spiritus efficerentur. Ipse igitur est Deus carnigerus, & nos homines spiritigeri. Primitias enim sumens ex substantia hominum, hoc est, ex semine Adæ, in quo quidem est serui forma, & in similitudine hominis factus, dedit nobis ex substantia Dei primitias sancti Spiritus, ut omnes redderemur filij Dei in similitudine Filij Dei. Ergo ipse verus & naturalis Dei Filius, nos omnes gestat, ut nos omnes, vnum gestemus Deum.]

Nazianz. orat. 1. proposita medicina spirituali: [Hic (inquit) scopus est, animæ pennas addere, ac mundo eam eripere, Deoque dare, diuinamque imaginem, aut manentem conseruare, aut periclitantem fulcire, aut dilapsam in pristinum statum reuocare; Christumque per Spiritum sanctum in pectoris domicilium admittere, atque ut summam dicam, eum qui superni agminis sit, Deum efficere, ac supernam beatitudinem ipsi comparare. Huc magistra lex tendit; huc inter Christum & legem interiecti Prophetæ; huc spiritualis legis perfectior & finis Christus; huc exinanita Deitas; huc assumpta caro; huc noua illa mixtio, Deus, inquam, & homo, vnum ex utroque, & utrumque per vnum: Ob hanc causam Deus animæ interuentu carni iunctus est, ac res inter se disiunctæ ac dissidentes, per

interpositæ rei cum utraque earum affinitatem & cognationem, copulatæ sunt.]

23. S. Augustinus epistola 120. cap. 4. [Descendit ille ut nos ascenderemus, & manens in natura sua, factus est particeps naturæ nostræ; ut nos manentes in natura nostra, efficeremur participes naturæ ipsius. Non tamen sic: Nā illū naturæ nostræ participatio non fecit deterioiorem: nos autem facit illius participatio meliores.] Et mox, notat Apostolum ad Gal. 4. cum dixisset misisse Deum Filium suum, subiunxisse missionis causam, nempe, ut adoptionem filiorum reciperemus. [Ut videlicet gratiam beneficii, discerneret ab illa filij natura, qui missus est Filius, non per adoptionem factus, sed semper genitus Filius; ut participata natura filiorum hominum, ad participandam suam naturam adoptaret filios hominum. Quapropter etiam cum dixisset: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, modumque adiunxisset, ne carnalis intelligeretur natiuitas, quod scilicet eis præstiterat, ijs qui credunt in nomine eius, & per gratiam renascuntur spirituales, non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo; mox commendauit quasi huius vicissitudinis Sacramentum. Tanquam enim mirati tantum bonum non auderemus optare, statim subiunxit. *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Tanquam diceret: ô homines nolite desperare vos fieri posse filios Dei, quia & ipse Filius Dei, hoc est, Verbum Dei, caro factum est, & habitauit in nobis. Reddite vicem, efficiamini spiritus & habitate in illo qui caro factus est, & habitauit in vobis. Neque enim iam desperandum est, participatione Verbi fieri posse homines filios Dei, quando Filius Dei, participatione carnis, factus est filius hominis.] Et lib. 21. Ciuit. cap. 15. [Quotquot Spiritui Dei aguntur, hi filij Dei sunt, sed gratia, non natura. Vnicus enim natura Dei Filius, propter nos misericordiâ factus est filius hominis, ut nos natura filij hominis, filij Dei per illum gratia fieremus. Manens quippe immutabilis, naturam nostram in qua nos susceperat, susceptæ à nobis; & tenax diuinitatis suæ, nostræ infirmitatis particeps factus est, ut nos in melius commutari, quod peccatores mortalesque sumus, eius immortalitatis & iustitiæ participatione amittamus; & quod in natura nostra bonum fecit, impleti summo bono in eius naturæ bonitatem seruiamus. Sicut enim per vnum hominem peccantem, in hoc tam graue malum deuenimus; ita per vnum hominem eundemque Deum iustificantem, ad illud bonum tam sublimè veniemus.]

S. Bernardus serm. 1. in Vigil. Natiui. Dom. [Quare Filius Dei factus est homo, nisi ut homines faceret filios Dei?]

24. Claudant agmen, qui attento ætatis ordine illud docere debuerant, S. Irenæus & Clemens Alex. Ille lib. 3. contra hæres. c. 29. ubi impugnans Ebionæos affirmantes Christum esse putum hominem; [Perseuerant (inquit) in carne mortali, & sunt debitoi mortis, antidotum vitæ non accipientes. Ad quos verbum Patris ait, suum munus gratiæ nartans: *Ego dixi, Dy estis & filij excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini*. Ad eos indubitatè dicit qui non recipiunt munus adoptionis, sed contempnunt Incarnationem puræ generationis verbi Dei, fraudantes hominem ab ea ascensione quæ est ad Dominum, & ingrati existentes Verbo Dei, quod Incarnatum est propter ipsos. Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui Filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei; ut adoptionem percipiens, fiat Filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi adunati fuisset incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi prius incorruptelæ & immortalitas, facta fuisset id, quod & nos, ut

ablor

absolueretur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate; vt filiorum adoptionem perciperemus? Non est huius loci excutere fallum sensum quo aliqui hunc S. Irenæi locum acceperunt, sed eos refellimus infra lib. 5. sect. 2. cap. 1. Itaque nunc de eo loco fiat esto.

Clemens vero Alexandrinus, in protreptico sic scribit. [Ipse tibi loquitur Dominus, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est esse se æqualem Deo. Scilicet autem exinamio miseris Domini hominem seruire cupiens, & ipse iam tibi verbum euidenter loquitur, ægri ferens incredulitatem. Ego uenit loqui, Dei Verbum factus est homo, vt tu quoque dicas ab homine quam tandem ratione homo efficiatur Deus.]

Synbolice finem propositum aduentus Christi, æque feruat quæ ex Evangelio secundum Aegyptios his verbis refert Clemens Alexandrinus 3. Strom. c. 6. [Hinc ipsum dixisse Seruatorem, *Veni ad dissoluendum opera fœminæ*: Fœminæ quidem, cupiditatis: opera autem, generationem & interitum. Quid ergo dixerint; soluta est hæc administratio? Non dixerint. Manet enim mundus in eadem œconomia. Sed non falsum dixit Dominus. Reuera enim opera dissoluit cupiditatis, uariationem, contentionem, gloriæ cupiditatem, mulierum solanum amorem, prædicatū, ingluuiem, luxum & profusionem, & quæ sunt his similia. Horum autem ortus, est animæ inuicatus; siquidem delictis mortui efficiuntur. Ea uero fœmina, est intemperantia.]

Salus nostra, non modo passibilitatis, sed etiam Christi substantiæ, finis proximus fuit.

21. Ex his ergo Scripturarum & Patrum locis, perspicue habetur, proximam finalem causam aduentus Christi, & immediatum motum diuini consilij in exequendo mirabili hoc opere, fuisse salutem nostram, omnibus illis quos dixi effectibus comprehensam; nempe, satisfactionis & meriti pro nobis, præter eruditionem quæ nobis iisdem à Christo obuenit. Et quoniam extra omnem controuersiam sit, circumstantiam passibilitatis Christi ex solo peccato ortum habuisse, vt habet dilectissimè S. Gregor. lib. 3. mor. c. 11. tamen ipsam quoque Christi substantiam ad peccati nostri ablationem, & salutis nostræ negotiationem fuisse à Deo destinatam, Patres infinites produunt. Nec autem uolenter tam perspicua & expressa loca, possunt (vt quidam faciunt) restringi ad solum modum quo Christus aduenit; hoc est cum carne passibili Scripturæ enim prædicat, & Patres, simpliciter & absolute dicunt, Christum uenisse propter nos & salutem nostram; & propter eam, Deum factum esse hominem. At hæc uerba non spectant ad nudam circumstantiam passibilitatis, sed absolute ad Christi substantiam. Nec enim de aliorum Dei operum finali causa quoad eorum substantiam agitur, solent Scripturæ aut Patres aliter loqui, quam reuera loquantur de Christo, cum pro fine eius proferunt liberationem & salutem nostram. Et mirum esset, Scripturas & Patres à quibus hoc uerus Christi finis celebratur, eum perpetuo obtrudere, si non esset finis substantiæ Christi; semper autem ingerere finem alium, qui non nisi vnā circumstantiam spectet, sitque accessorius dumtaxat, ac ne accessorius quidem quoad Christum ipsum, eiusque substantiam quam nullo modo finaliter. Quare indubitum uidetur, salutem nostram esse Christi finem, etiam quoad substantiam suam: siue præterea alius aliquis finis eiusdem substantiæ Christi, adiungendus sit saluti nostræ, siue non sit adiungendus, de quo postea. Quia uero prædicta Scripturæ & Patrum loca simpliciter intellecta, (vt sunt sanè simpliciter intelligenda cum nihil obstat,) sonant causam finalem pri-

mariam & non dumtaxat impulsuam, necessarium est admittere, eum quem dixi finem non esse impulsuam tantum, sed etiam primarium; siue solitarius mouerit, siue non, quod iam non querimus. Et quamquam non cōueniat inter Autores, quid sit finis primarius ac simpliciter dictus, & quomodo ab impulsu differat, vt latè versat Tiraquellus tract. *cessante causa*, limitatione 1. & breuiter Sanchez l. de voto cap. 2. n. 38. Notiotamen finis simpliciter dicti, quam in salutem nostram uolo cadere respectu mysterij Incarnationis, in eo sita est, quod ita animum moueat, vt vi huius actus cessatura esset uoluntas, si finis ille secluderetur. Impulsus autem finis dicitur is, qui tantum facit vt uoluntas celerius aut lubentius, aliōve simili modo feratur in effectum, in quem nihilominus vi præsentis uolitionis ferretur, quamuis deesset ea causa impellens. Ita utramque hanc causam exponunt varij DD. apud Sanchez lib. 4. de voto cap. 2. num. 38. & seqq. Salus itaque nostra, aut quod idem est destructio peccati, est Incarnationis & Christi causa finalis simpliciter dicta, non autem dumtaxat impulsua. Tamen contrarium sentit Scotus in 3. d. 7. q. 3. lura B. arbitratu salutem nostram fuisse dumtaxat causam finalem simpliciter dictam respectu passibilitatis Christi non autem absolute & simpliciter respectu Christi. Sed melius D. Bonauent. in 3. d. 1. art. 2. q. 2. pronunciat, quod diximus magis consonum esse pietati fidei, quæ simpliciter docet Christum propter salutem nostram uenisse, quod non diceret, si salus nostra fuisset tantum finis impulsus diuini huius operis, ac non simpliciter dictus.

Consultò porro vocaui hunc Christi finem, immediatum & proximum, quia si ageretur de fine remoto & ultimo, dubitare non liceret, quin is esset Dei gloria, quæ est ultimus finis operum Dei quorumcumque, vt Sapiens docet Proverb. 1. 6. ac proinde etiam Christi finis esse debet, vt optimè notauit Aureolus in 3. d. 1. q. 1. art. 5. propterea uocans gloriam diuinam *finem perfectiorem*, salutem autem nostram *finem ex hoc fine prouenientem*: quia hic finis proximus, ordinatur ad ultimum illum finem diuinæ gloriæ. Verum hic finis quia est quasi transcendens, & per omnes diuinos effectus vagatur, vix solet specialiter exponi cum de diuinorum operum fine agitur. Itaque obiter dumtaxat hic eius memini.

vsus doctrinæ, quadruplex.

26. Vnus doctrinæ de Christi satisfactione pro nobis, præter sensum grauitatis peccati quem ingenerat, esse potest suspensio infinitæ Dei bonitatis, qui lætus satisfaciatur. Audi Goffridum Vindocin. serm. 2. de nativ. Dom. in fine. [O inestimabilis Dei & Domini nostri Iesu Christi circa peccatores benignitas! ô ineffabilis misericordia! ô misericordia inenarrabilis! ô admirabilis patientia! Quæ enim maior benignitas, siue misericordia, humilitas vel patientia peccatoribus exhiberi potuit, quam vt ipse Deus, se contemnens fieret pretiū hominis ut contra Deū peccaret homo, & Deus poenitentiam faceret pro peccato: homo etiam contra Deum se uenit; læuienti autem Deus propitiaret: formam serui cœli & terræ Dominus assumeret, in qua ipse pannis uerus esuriret, fons viuus sitiret, uirtus firmissima infirmaretur, immortalis uita pro suo interfectore moreretur? Quicquid boni in terra exhibuit Deus, pro homine fecit: & quicquid mali sustinuit, ab homine & pro homine fuit. Quid ad hæc, fratres, cogitabimus? quid dicemus? quid faciemus, cum Deus talis sit circa nos, quod melior esse non possit; & nos tales contra eum simus, quod penè peiores esse non possumus.]

Addendus etiam est huius doctrinæ vsus ille, quem his uerbis expressit Origenes hom. 24. in Num. *sub*

finem. [Semetipsum Deo offerre, & non alieno labore sed proprio placere, hoc est perfectius & eminentius omnibus votis. Hoc qui facit, imitator est Christi. Ille enim dedit homini terram, mare & omnia quæ in eis sunt ad obsequium; dedit & Cælum, Solem quoque & lunam ac stellas hominum ministerio concessit; pluvias, ventos, & omne quicquid in mundo est, hominibus largitus est. Sed post hæc omnia semetipsum dedit. Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret pro mundi huius vita. Quid ergo magnum faciet homo, si semetipsum offerat Deo, cui ipse se prior obtulit Deus?]

27. Subijciamus quoque usum tertium eiusdem doctrinæ ex S. Gregorio 8. moral. cap. 15. ad illud: *Neque cognoscat eum amplius locus eius.* Sic enim hæc verba exponit de Christo acerbè latro si ex eius adventu ad nos, propter nos, proficere negligamus. [Locus hominis sed non localis, ipse scilicet conditor extitit, qui hunc ut in semetipso consisteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cum seductoris verba audiens à conditoris amore discessit. Sed cum omnipotens Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, (ut ita dixerim) fugitivi sui vestigia subsequens, ad retinendum quem amiserat hominem, locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans Psalmista non diceret: *Filius servorum tuorum habitabat ibi.* Ibi enim non dicimus, nisi cum locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum Redemptoris auxilium, ad desperationis tenebras devolvuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordiae contemnunt. Recte ergo de damnato homine dicitur: *Neque cognoscat eum amplius locus eius,* quia à conditore suo tanto tunc distictius in iudicio non cognoscetur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona tenetur. Unde & notandum summopere est, quod non ait: *Neque cognoscat amplius locum eius.* Dum enim cognitio non homini, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designatur, qui distictus ad examen ultimum veniens, in iniquitate duratibus dicit: *Nescio vos unde sitis.*]

Colligere 4. indidem licet, quanta res sit homo pro quo Deus Filium suum addixit. S. Chrysost. hom. de profectu Evangelij (post homilias in epistolam ad Philipp.) sic id exprimit. [Homo dignissimum Dei animal, & propter quem unigenito suo Pater non pepercit. Non enim mihi hoc dicas, quod sit fugitivus quispiam, vel latro, vel fur, vel facinorosus, vel quod sit pauper, abiectus, vilis, & nullius fugis, sed cogites quod & pro ipso mortuus est Christus; sufficiatque tibi, utpote idonea sollicitudinis causa. Cogita quantum illum esse necessarium sit, quem tantus Christus ita appetitatus est, ut nec sanguini suo pepercerit. Neque enim, opinor, si Rex pro aliquo occidi vellet, quæreremus argumentum aliud, num magnus quispiam ille sit, quem Rex tanti facit. Non equidem opinor, sed sufficiens est mors eius qui mortuus est, ut ostendat, quantæ charitatis fuerit erga illum. Nunc verò cum non homo, non Angelus, non Archangelus, sed ipse cælorum Dominus, ipse unigenitus Dei Filius, carne vestitus tradit semetipsum pro nobis ad mortem: si non omnia fecerimus, & attentaverimus, ut homines tanto pretio redemptos, in omni cura habeamus, qua nos tuebimur defensione: quam veniam impetramus? Et hoc ipsum, Paulus indicans, dicebat: *Ne cibo tuo perdas illum, propter quem Christum mortuus es.* Volens enim eos qui despiciebant & contemnebant fratres infirmos castigare, & in officio continere, ut perduceret eis habendam proximorum curam, hanc unicam rationem pro omnibus dedit. Recole dicta superius hoc ipso capite, de vilius illis quæ Deus per Christi adventum nos docuit. Ibi enim & hic usus huius do-

ctrinæ iam est propositus, & alij æquè huc pertinentes.

CAPVT II.

Indubitatum quoque est, salutis nostra per Christum negotiationem, siue satisfactionem pro nobis, undecunque perfectam ac superabundantem fuisse.

28. V. Eni itaque Christus peccatores saluos facere, & liberare de potestate tenebrarum, cui omnes ob peccatum primi parentis ad ipsos cum semine transfusum; & insuper plerique ob propria peccata actualia, subiacebant. Hoc constituto tanquam certissimo, aliud item statuendum est inter Doctores planè certum, nempe, Christi pro nobis satisfactionem, quæ pretium fuit ac lytrum redemptionis nostræ, non perfectam modò, sed etiam plusquam perfectam & superabundantem fuisse, cum prout meritoriam, tum prout purè satisfactoriam. Hoc tamen præcipuissimum, ac ut dixi, apud DD. certum, tamen excutendum ac stabilendum est, ne gratis concessum, & non solidè constitutum videatur.

Christi pro nobis Satisfactio, perfectissima.

Satisfactionem igitur pro nobis à Christo exhibitam, fuisse undecunque perfectam, siue prout meritoriam, siue prout presæ ac propriè satisfactoriam, extra controuersiam est. Nam prout meritoria quidem, adæquavit præmium, illudque summo iure obtinuit, & omnibus veri ac presæ accepti meriti conditionibus ac dotibus splenduit. De quo ex generali tractatione de merito liquere potest, & sigillatim aliquid attingendum erit, tractando Christi voluntatem liberam, ejusque fructus. Hæreamus itaque in satisfactione propriè dicta, seu destinata ad iniuriæ reparationem. Hanc ut liqueat prodixisse à Christo pro nobis perfectam, percurrenda obiter sunt conditiones perfectæ satisfactionis, cum generaliter acceptæ, tum sigillatim ejus quæ debetur Deo pro iniuria qua peccatum violatur.

Satisfactionis conditiones generales.

29. Priores expendi lib. 3. de virtut. ad num. 283. tractando actus iustitiæ commutatiuæ, quibus satisfactio annueratur quatenus est repositio ejus quod debetur pro nuda iniuria, spectata præcisè à damno illato. Deberi enim pro iniuria sic sumpta aliquid præter id quod pro damno rependendum est, monstrari loco allegato, num. 284. adducto loculento in eam rem S. Anselmi loco, ex lib. 1. cur Deus homo cap. 11. Vidimus igitur eo loco, veram quamconque & perfectam satisfactionem, ex parte satisfaciens præter communes omnibus bonis actibus conditiones, nempe libertatem & honestatem, postulare ut sit actus alio iustitiæ titulo indebitus, nullaque creditoris gratia siue remissione inmutatus. Nam cum satisfactio sit actus iustitiæ, æquè ac restitutio, iustitiæ autem postulet reddi æquale, planè sequitur quantum gratiæ ac indulgentiæ de iure suo remittentis, intrinsecè in ipsa æqualitatis inductione adhibetur, tantum deesse æqualitati illi quæ rependenda erat. Quam item constat plenam non fore, si opus aliàs iustitiæ titulo debitum, offeratur ad dissoluendum hoc nomen, & diuersum hoc iustitiæ debitum extinguendum. Quia verò iustitiæ intrinsecè respicit debitum, non debet autem satisfactionem nisi qui læsit; propterea addebam citato loco, satisfactionem, ut plena ac perfecta sit, debere ab illo ipso qui læsit exhiberi, vel loco ejus ab alio de læsi consensu. Hic enim

tionem. Non est igitur præter huiusmodi acceptationem, necessaria promissio ad veritatem satisfactionis supernaturalis, quia præcisè ex ea acceptatione, intelligimus enasci in Deo obligationem illam quam ipse sibi debet injicere ad nihil ultra postulandum pro iniuria: nihilque reuera infert promissio, quod ea quam dixi acceptatione præstitum non intelligatur; præsertim iuxta sententiam ab Autore cum quo agimus latè confirmatam relect. de libertate Dei disp. 2. s. 2. m. 13. nempe, quod in Deo simplex assertio atque expressio propositi concepti, æquivalet promissioni; ob summam Dei veritatem, & immutabilitatem. In acceptatione autem de qua agimus, elucet manifestè divinum illud propositum nihil ultra in satisfactionem exigendi, cuiusque propositi simplex assertio. Nec refert quod aduersarius opponebat, acceptationem hanc ex parte Dei non esse actum iustitiæ, sed liberalitatis: hoc inquam non refert. Nam neque promissio quam aduersarius addi vult acceptationi, est actus iustitiæ, sed liberalitatis, cum Deus ad eam formandam non obstringeretur; & tamen ex quo præstita est, rectè fundat actum iustitiæ. Sicut contractus quem inire non tenebaris, spectat ad iustitiam, eamque fundat ex quo semel initus est ex liberalitate vel gratia. Similiter ergo quamvis Deus vitro ac plane libere satisfactionem acceptasse supponatur; ex quo tamen supponitur acceptasse, iustitia fert, ut nihil ultra deposcat ab eo cuius satisfactio: non enim pro iniuria interrogata sic acceptavit sciens volensque. Omitto quod ut satisfactio sit vera, & plenus actus iustitiæ ex parte hominis, nihil est necesse intelligere ex parte Dei, antitrophum (vt sic dicam) actum iustitiæ. Nam neque in humanis si reus exhibeat satisfactionem convenientem & plane æqualem, exigitur actus iustitiæ in creditore, qui ferari potest omnique actu abstinere, citra ullam iustitiæ obligationem in actu debitoris, ex parte sua ad æqualitatem satisfaciens, vt supponitur. Quorsum ergo aduersarius opponit quod seculi promissione iustitiam fundante ex parte Dei, defuturum sit iustitiæ exercitium ex parte hominis, quod fateor in vera satisfactione esse agnoscendum?

33. Dux alia sententiæ propositæ, nonnulla quoque assumunt quæ merito displicere debeant. Nam Valquez perpetuam supponit, supernaturalem satisfactionem Deo pro iniuria à peccatore exhibitam, esse condignam & iniuriæ æqualem suapte natura, & ex se, quod infra accuratè agitur, nunc supponatur reiiciendum. Valentia item, male censet. Dum non posse non acceptare supernaturalem satisfactionem, tantæ dignitatis quantæ est satisfactio, siue ipsius Christi, siue nostra Christi satisfactionibus nixa. Quamvis enim ea dignitas summam acceptabilitatem talis satisfactionis ferat, inde tamen non sequitur, Deum ad illam acceptandam obstringi. Neque enim Deus tenetur præstare quidquid deest, aut quidquid nobis videretur vel etiam re ipsa esset decentius; licet nihil vnquam faciat indecens. Vid. sis quæ in hanc rem profero in natur. Theol. d. 8. num. 73. & quæ latè nuper disputauit Herice 1. p. d. 19. cap. 5. Nec qui contrarium contendit Diaconus Russ id reuera euincit, vt infra dicam agens de causâ eff. diuina Christi. Liberum itaque est Deo, satisfactionem ex se æqualem, & dignissimam quæ acceptetur repudiare, vel admittere, ad effectum absterisionis iniuriæ illaræ. In quo est larum discrimen, inter satisfactionem hominis ad Deum, & satisfactionem hominis ad hominem, vt exposui lib. 3. de virtut. a num. 29.

Christi satisfactio, vrisque vera satisfactionis conditionibus ornata, cum generatibus, tum specialibus.

34. Ex dictis, nullo negotio eruitur quod affirmabam de veritate satisfactionis exhibitæ à Christo pro

nobis, vt iniuria per Adamum & eos qui in similitudinem præuicationis Adæ peccauerant, interrogata, repararetur. Si enim proposita veræ & integræ satisfactionis condiciones, cum generales, tum satisfactio supernaturali speciales percutiamus, eaque satisfactio ni per Christum exhibitæ accommodemus, bellissimè in eam quadrabunt: ac proinde sitendum est, Christi satisfactionem pro iniuria Deo per Adamum & nos interrogata, fuisse perfectam.

Ac primum condiciones cuius veræ satisfactioni communes, manifestè locum habent in Christi satisfactione pro nobis quæ conferta fuit liberis ac optimis actionibus offensam Adæquantibus; ideò enim designatur nomine *emptionis* & *redemptionis*, quas constat debere fieri per aliquid quod saltem sit æquale. Non item fuit Christi satisfactio alio iustitiæ titulo debita: ex quo enim? An ex eo quod gratius esset Deo, vt per Christum redimeremur? An ex titulo gratitudinis Deo debita à Christo? At neuter illorum titulum fert Christum alio iustitiæ titulo alitrum fuisse satisfacere Deo pro nobis. Non enim prius; quia vt optimè ratiocinatur D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. quamuis creatura nihil à se habeat, sed omnia à Deo participet; tamen accepta à Deo potestatem plerumque licitè faciendi & omittendi: ita vt etiam si alterutrum illorum magis placeat Deo, tamen non teneatur creatura ex iustitiæ debito illud exequi, vt liquet de virginitate ad coniugium comparata, quæ acceptior sanè Deo est, & gratior coniugio; neque tamen ab homine ex iustitiâ deberetur, sed ex mero beneplacito. Similiter ergo, Dominus Iesus, (inquit supra S. Anselmus,) sic accepit à diuina natura quæ alia est ab humana, esse suum quod habebat, vt nihil deberet dare, nisi quod volebat. Ac proinde vt paulo ante præmiserat, non ex debito, id est, non ex titulo iustitiæ, alio ab eo quem pasciscendo cum Patre contraxit, satisfactionem suam pro nobis obtulit. Alter verò titulus qui proponebatur, hoc est titulus gratitudinis, nihilo magis incommodat, quàm prior nunc exclusus. Nam titulus gratitudinis, non est titulus iustitiæ propriè dictæ, sed luxuræ tantum & obliuisc. ac (vt vocant) *potentialis*. Vnde quamuis satisfactio Christi fuisset Deo debita titulo gratitudinis, non fuisset tamen debita alio iustitiæ titulo: quod ad remouendum obicem veritatis satisfactionis quem nunc remouere intendimus, planè sufficeret. Deinde negandum est, Christum titulo gratitudinis fuisse alitrum ad hanc satisfactionis pro homine obligationem. Poterat enim titulo gratitudinis satisfacere aliis actibus, tamen si citra exhaustionem, quam gratitudinis ratio non postulat. Quod si hoc debitum agnoscamus in Christo, nihil planè erit pium & sanctum, ad quod non sumus ex hoc titulo attingendi: quis Christus seculi speciali pacto quo Deo se diuinixit, (quod factum nunc secludimus,) non pluribus titulis obligabatur Deo, quàm puri homines: quamuis certum sit, titulos obligationis, ei nobisque communes, fuisse respectu Christi intensiue perfectiores, v.g. titulus collatæ subsistentiæ, archiùs ligabat Christum, quàm nos; ob infinitatem subsistentiæ diuinæ, & tantam nostræ subsistentiæ limitationem. Similiterque ratione donorum supernaturalium creatorum, quæ in Christo erant vberissima & non ad mensuram, constat Christum fuisse Deo perfectius alitrum, quàm nos; qui vix paucis guttis celestis illius rotis perspergimur. Intensiue igitur, tituli obligationum cadentes in Christum perfectiores erant; extensiue tamen iidem erant, & non plures: atque adeò si nos titulo gratitudinis non tenemur ad opera supererogationis, quantumvis Deo accepta & grata; neque Christus ex eo titulo tenebatur ad satisfaciendum pro nobis. Ac proinde salua manet Christi satisfactio, ea communis conditio, quod non ex alio iustitiæ titulo

in solo deberetur. Sed & postrema communis integræ ac vere satisfactionis conditio, non desideratur hoc loco. Quamvis enim Christus exsoluebat quæ non ratione, & aliis plane erat ab iis qui iniuriam intulerant, tamen Deus antecedenter ad satisfactionem, reuocauit ea in parte ex summo iure; fuitque contentus satisfactionem sibi exhiberi ab alio. Quæ gratia creditur cum se habeat præsuppositiue ad solutionem, nec sit iniuriale satisfactio, nihil eius perfectioni aut veritati incommodat, ut supra est constitutum. Quare fixum est, satisfactionem Christi pro nobis, communibus quibusvis bonæ satisfactionis conditionibus, facile conueniunt.

32. Sed & propriis dotibus supernaturalis satisfactionis colluxisse, dubitare non licet. Nam actus satisfactorius quos Christus eliciebat, erant perfectissimi & eminentissimi supernaturalis, siue sit sermo de actibus Christi interioribus, ac nominatim de illa voluntate de qua scripsum est in capite libri, ut haberetur Plal. 39. & in qua, iuxta Apostolum, sancti ficati sumus; siue sit sermo de actibus Christi exterioribus; nam hi quoque prout moraliter vnum faciebant eum actibus interioribus spectant ad eundem ordinem, & supernaturalitatem pertinebant. Præterea verò acceptasse Deum actus Christi ut satisfactorios essent, & fini nostræ liberationis inolerent, ex Scripturis didicimus, ut ex Isaia c. 53. verbi illius de Christo: *Si posueris pro peccato animam suam, videbitur tibi longinquum. Et iniquitates eorum ipse portauit, propterea dispersam ei plurimos.* Innumera huiusmodi loca sunt in Scripturis obuia. Nihil itaque mirum quod specialiter in supernaturali satisfactione deprecemur, desideratum est in Christi operibus ad huius salutis nostre directis: ac proinde veræ & perfectæ satisfactionis rationem sunt sortita.

Colligitur satisfactio Christi, perfectam fuisse, & ex iustitia.

33. Quia verò satisfactio est actus iustitiæ, quo iniurias per iniuriam prius inducta aboletur; addendum consequenter est. Christum eliciisse actum veræ iustitiæ commutatiuæ, & ex ea satisfecisse pro nobis. Deinde iniuriam expialse. In hoc puncto nonnulli rebugnant. Sed firmatis superius sufficienter, principiis omnibus ex quibus sequitur quod nunc proponimus, non est quod longas moras nectamus in re (quantum obicitur) hære peripicua. Sanè actus quo quis ius alterius restituit, nec fundatum in bonis communibus, repperit, vel indemne seruare saragit, est actus iustitiæ commutatiuæ, ut pono ex tractatione de virtutibus. Atque Christus ostendendo Patri suas actiones & perpositiones pro nobis, propositam habuit reparationem cuius ius violati, quod est ius alienum, restitutum, nec fundatum in bonis communibus. Igitur sic satisfaciendum, elicit actum veræ ac propriæ dictæ iustitiæ commutatiuæ.

Nihil video in hac argumentatione quod labet. Nam maior est ipsamet notio actus iustitiæ commutatiuæ. In minore, potest quis tritari nonnihil. Nam sunt qui regent, iniuriam illam & inæqualitatem præcessisse, quæ actu iustitiæ expiari oportuerit. Ita Torres dicit. de iust. d. 2. num. 6. quæ sententia in norem propositam planè conuenit. Sed mihi de diuino iure iuramento, perfectissimo cuiusque violatione per peccatum nulla potest esse ambiguitas; eamque, si quæ subesse poterat, dissici sufficienter lib. 4. de virtut. n. 352. Apparentius est, quod alij aduersus eam minorem opponunt, nempe negantes ius cuius reparatio fuit Christi proposita, esse ius alienum strictè dictum; quia cum Christus sit Deus, videri potest non operari erga alium, quod tamen est de ratione exercentis actum iustitiæ. Præterquam quod eam Christus sit filius naturalis,

etiam in sua humanitate, nec Filius sit alius à Patre, verè videtur alteritas illa ad iustitiam necessaria. Insuper verò cum omnes quidquid sumus, Dei sumus eminentius & plenius quam ferant iura vlla nostratia quantumvis strictè dicta; non videmur ferri posse in Deum ex iustitiæ affectu, sed ex aliquo superiore, v.g. pietatis; atque adeo neque Christus, erga patrem ex iustitiæ affectu operatus fuerit. Sed hæc non infirmant illam minorem. Nam quod attinet ad distinctionem, & ut loquantur alteritatem quam iustitia in suo obiecto inuoluit; manifestum est eam æquè desiderari in obedientia Deo præstita, & in religione, quæ sunt iustitiæ partes potentiales; quàm in iustitia præse accepta. Et tamen nemo vnquam negauit Christo, obedientiam erga Deum & religionem. Neque igitur iustitia, eam ob causam negari Christo potest. Nimirum ut optimè ratiocinatus est hac in re D. Anselmus, sunt in Christo duæ naturæ; quarum humana quæ satisfecit, est omnino diuersa à natura diuina, & a tota angustissima Trinitate, cuius ius est reparatum. [Honorille inquit S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo, cap. 19. agens de honore Dei quem Christus sumpsit operando pro nobis,] totus est Trinitatis: quare quoniam idem ipse est Deus Filius Dei, ad honorem suum ipsum subsistit Patri & Spiritui sancto obtulit, id est humanitatem suam diuinitati suæ, quæ vna eadem trinum personarum est. Ut tamen in eadem ipsa veritate manentes, apertius loquamur quod volumus; dicamus sicut vbi habet, quia Filius ipse se ipsum Patri obtulit. Hoc namque modo apertè sumè dicitur: quia in persona, totus Deus, cui secundum hominem se obtulit, intelligitur; & per nomen Patris & Filij, immensa quædam in cordibus audientium, cum Patrem Filius hoc modo postulare pro nobis dicitur, pietas sentitur.]

34. Salua igitur Christo est iustitia erga Deum, non obstante diuinitate eius; addè etiam non obstante filiatione. Nam filium emancipatum posse erga patrem exercere verum actum iustitiæ, monstram lib. 1. de virtut. num. 57. Emancipamur autem omnes respectu Patris celestis, per libertatem, ut Tertullianus lib. 2. in Marcio, cap. 6. rectè pronunciauit. Ac proinde Christus, qui pro nobis libertatem satisfecit, non caruit ex hoc capite, facultate eliciendi actum iustitiæ erga Deum. Quod denique omnia nostra, Dei sine immo iure, & inabdicabiliter, non diffiteor. Inde tamen non eripitur nobis dominium nostrum in actus nostros liberos, quos proinde Deo subijcere sinimus, nono titulo nobis oneroso, de quo possumus, (quæ Dei benignitas est) cum ipso pascisci; & implentes ex parte nostra contractum, adipiscimur ius propriè dictum, quod Deus supposita promissione benignè facta, non potest salua iustitia elidere. Sic ergo Christus ex pacto inito cum Patre, adeptus est ius ad præmium de quo pactus erat: nempe ad salutem & liberationem nostram, onerosis satisfactionibus comparandam. Et quamvis hoc secus haberet, nec capaces essemus Deum nobis ex iustitia obligandi, supposita promissione eius; ac proinde etiam Christus iure illo excederet, Deum suæ humanitati ex iustitia obstringendi; Tamen satis in præsentia esset, quod Deus verè potiarur iure perfectissimo commutatio, respectu satisfactionis ab iis deprecenda, à quibus fuerit iniuria violata; aut acceptanda ab alio, pro eis, vltro se vadem ac prædam ad satisfaciendum præstante; cuiusmodi sanè fuit Christus pro humano genere in Dei iura grassato. Hoc enim sufficit, ut affirmemus Christum ex iustitia satisfecisse Deo pro nobis, id Deo exhibentem, quod illi ex iustitia debetur; quantum erat ex parte iuris, & motui in quod Christus satisfaciendo collimabat. Quod verò Lessius l. 13. de Diuin. perfect. num. 12. in contrarium obijcit, Christum non ex iustitia, sed ex obedientia mortuorum esse, teste Apostolo ad Philipp. 2. imbecillum planè est. Illa quippe

quippe motiva, non se excludunt ex eodem actu. Quod si quia Apostolus meminit solius obedientiae, exclusisset iustitiam; colligere similiter liceret, Christum non esse mortuum ex caritate in nos, quod ibi Apostolus suscepit ex eo motivo mortis mentionem nullam fecerit: tamen alia Scriptura, non finit motuum illud à Christi patientis satisfactionibus & perfectionibus excludi.

An sit dicenda, actus iustitiae rigorosa, lis de vocibus.

38. Elicit itaque Christus, pro iniuria per nos Deo interrogata satisfaciens, actum commutativae iustitiae: quae an rigorosa sit, est lis de vocabulo. Quidam enim nomine *iustitiae rigorosa* designantes iustitiam quae antecedenter ad contractus initiationem & expletionem, nullam gratiam importet; negant Christum satisfecisse Deo ex iustitia rigorosa: eo quod tam multa Deus remiserit de iure suo acceptans Christi satisfactionem pro aliis, & quidem factam de bonis, quae innumeris aliis titulis poterat sibi usurpare, verèque Dei erant alio titulo quam exhibitionis liberalis, à Christo eorum Domino factae: quae omnia contendunt pugnare cum iustitiae rigore. Vnde ita fatentur, Christum ex iustitia & ad aequalitatem satisfecisse Deo, vt tamen negent satisfecisse ex rigore, ob illas remissiones & gratias, solutioni quidem non intrinsecas, sed tamen antecedentes. Hi sane DD. si rectè statuerent notionem iustitiae rigorosae, merito eam à Christi satisfactione alienam pronuntiarent; sed cum ea notio voluntaria sit, & gratia confecta, vt satis liquet ex iis quae de iustae satisfactionis ratione & conditionibus sunt praemissa, affirmandum est cum Alberino Coroll. 18. ex 1. princip. compl. num. 34. iustitiam rigorosam, à iustitia ad aequalitatem non discrepare; ideoque Christum qui ex iustitia ad aequalitatem, prout pacta ferebant, satisfecit Deo, ex iustitia rigorosa satisfecisse. Sanè D. Thomas in 4. d. 15. q. 1. art. 2. ad verè iustam satisfactionem illud vñ postulat, vt quod exhibetur, sit in dominio satisfaciens, quales constat esse respectu Christi actiones eius liberas. Quare de perfecta & vera Christi satisfactione, pro nobis exhibita Deo omnis dubitatio est excludenda: vera autem iustitiae ratio in eam cadens agnoscenda est, cum Vega. 7. in Trid. cap. 8. & 9. & communius recentioribus, refragante licet Medina q. 1. de Satisfact. & cum suis Scotistis Rada in 3. controu. 13. art. 1. quos de vocabulis potius quam de re ipsa rixari, omnino persuadeor.

Christus, iustus Saluator, & iustitia ac aequitas nostra.

39. Habemus ergo Christum fuisse Salvatorem iustum, prout de eo à Zacharia praenunciatum fuerat in hac verba: *Veni tibi iustus, & Saluator*. Sic enim salvavit, vt ait Orig. tract. 14. in Matth. vbi hoc quod est Christum venire iustum & Salvatorem, ait idem esse, quod saluare cum iudicio & iustitia. Idem egregiè hom. 5. in Isaiam initio, quod Vulgata editio de Christo habet in concreto, *quis vocavit ab oriente iustum*, accipit in abstracto, & in hunc modum glossat. [Ait Prophetas, Christum viventem iustitiam, & putamus ab Apostolo solum dictum esse, quia Christus sit iustitia, & sanctificatio, & redemptio, & sapientia? forte autem & Apostolus instructus à Prophetis, novit animatam esse iustitiam & viventem. Quae est ista iustitia? Vni-genitus Dei. Quia autem non solum ab Apostolo ortum est, Christum esse iustitiam, & viventem & subsistentem iustitiam; sed inuenies, & à Prophetis sermonibus hoc nobis mysterium exhibitum certum, & à capitulo in quo nunc lectio conquieuit: *Quis enim, (inquit,) surgere fecit ab oriente iustitiam, & vocavit eam*

ad pedes suos. Vocavit iustitiam. Manifestum est, animatam eam esse, si ambulet vocata. Vocavit autem Christum Pater, quo ob nostram salutem ad nos iter faceret, & descenderet de caelo ad nos: *Nemo enim ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit Filius hominis*. Vocavit eum de oriente; non de isto sensibili, sed de oriente lucis verae. Propter quod scriptum est: *Quis exurgere de oriente fecit iustitiam, & vocavit eam ad pedes suos*. Pater vocavit Filium, imò vt verè dicamus, Deus hominem vocavit iustitiam ad pedes suos, id est, incarnationem filij sui. Idem & adoramus scabellum pedum illius, iuxta quod scriptum est: *Adorate scabellum eius, quia sanctum est*. Caro siquidem Domini honorem Deitatis assumit.]

Similiter S. Gregorius 16. moral. c. 7. censet Christum esse qui *nostra aequitas*, id est iustitia in abstracto dictus est apud Iobum. [Propheticus (inquit) spiritu repletus in eo quod ait: *Proponat aequitatem contra me & perveniet ad victoriam iudicium meum*, intueri Redemptoris nostri praesentiam potuit. Ipse enim qui est virtus Patris & sapientia, etiam eius aequitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: *Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio*. Quam scilicet aequitatem, quia Deus iniquis fugientibus, incarnatam ostendendo contrapositionit: eos protinus ab iniquitate reuocavit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium vici, quo aequitatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit.] Scitè Zeno Veron. serm. 5. ad Neophytos, huc accommodat, quod in caelesti Zodiaco, Virginem excipit Libra, vt nolceremus per Christi ex Virgine aduentum, adiectam esse iustitiam, quam item David ante Christum ambulatam praenuntiabat.

De plusquam perfecta, & offensam nostram superexcedente, satisfactione Christi.

40. Proposui secundò monstrandum, Christi pro nobis satisfactionem non modò fuisse veram & perfectam, quod hactenus tradidi, sed etiam plusquam perfectam, & longè abundantiorē ac pleniorē in genere satisfactionis, quam offensam pro qua exhibebatur, plena esset in genere iniuriae. Hic enim aequè ac in priori puncto, non ago de Christi satisfactione, nisi prout reparante iniuriam atque adeò prout satisfactoria. Quanquam quod idem excessus interueniret in satisfactione Christi prout meritoria, supra praemium quod re ipsa obtinuit, perspicuum fiet ex ratione quam dabimus, vt probemus excessum satisfactionis quatenus reparantis offensam, supra offensam quam reparat. Ea quippe ratio, accommodata ad meritum, aequè euincet excessum meriti Christi, supra praemium cui consequendum exhibebatur. Nunc igitur monstrandum est, Christi satisfactionem pro nobis fuisse superabundantem, & longè excessisse offensam. In quam rem appendenda est in statera iusta, iniuriae Deo per hominem irrogatae grauitas, & quantum veritas feret, amplificanda. Tum componendus cum ea erit satisfactionis Christi valor. Sic enim atrocitate vnius collata cum pretio & dignitate alterius, non grauatè deprehendimus excessum, in cuius declarationem incumbimus.

Grauitas iniuria in Deum, maxima.

41. Peccasse hominem, iam supposuimus. Peccando item, iniuriam Deo intulisse, iam supra statuius. Ea iniuria quanta sit, aequè exponi, aut per luscios oculos nostros percipi potest. Quis tamen vel ex hoc vno quod peccatum sit Dei iniuria, atrocitatem eius non deprehendat, non modò ob summam & reuerentiam ingratitudinis labem quam homo Dei officium tot diuinorum beneficiorum aggeribus vnde cumque obseptum,

nam repensam fore certo aliquo tempore vel momento infinitam; sed necesse est talem esse, ut quantacunque sit pena repens, superest alia rependenda quae nunquam possit esse tota inflicta, tametsi totum eius subeunda debitum, iam sit contractum. Argumentum itaque propositum, videtur à posteriori efficaciter concludere, ex infinitate poenae mortali peccato debita, infinitatem malitiae qua foderet. Confirmatur autem eadem malitiae infinitas, primò quia culpa quae nullo supplicio finito potest condigne puniri, est infinita simpliciter malitia. Secundò quia si quis peccata venialia infinita admisisset, quibus singulis deberetur poena vnius horae intensa ut vnum, necesse planè foret irrogari ei poenam intensius infinitam, si intra vnam horam abstergerendus esset reatus ex labeculis illis infinitis relictus. Quilibet enim poena minor, non sufficeret pro infinitis illis peccatis, sed posset exhariri pro finitis. Cum igitur vnum peccatum mortale, non sit minus virulentum quam infinita venialia, debetur ei poena infinita: atque adeo etiam malitia eius, intensius est infinita. Ratio verò à priori huius rei, ducitur ex obiecto quod infinitum est, & infinitatem refundit in actum quo violatur. Quo enim altior & sublimior est persona, eo grauior est offensa, ut superius cum D. Chrylostomo ratiocinabamur, traditque etiam Aristoteles 5. Ethic. 5. & omnino bene Demosthenes orat. contra Midiam, expostulans de alapâ sibi ædili ab eo impactâ, quam monstrat esse longè atrociorē iniuriâ, ob munus publicum quo ipse laesusungebatur. Si igitur persona violata sit infinita, cuiusmodi sanè est Deus, offensa item erit malitiae infinita. Quid quòd omni peccato mortali, quantum est ex peccantis malignitate, destruitur Deus, ut S. Bernardus pronunciauit? Saltemque negari non potest, peccato quo quis si posset, vellet Deum destruere, obuersari diuinam destructionem; quæ si reipsa fieret, non posset non esse infinitè mala. Et idem est de peccato iudaorum, qui quæ Deus perfecerat, hoc est Christum rem infinitè pretiosam, destruxerunt.

Verè tamen, est tantum simpliciter finita.

44. Hæc argumenta ægrè persuadent, infinitatem malitiae peccati mortalis, esse simpliciter dictam, & è contrariis valida ratiocinatio confirmare videtur, nullius peccati malitiam esse simpliciter infinitam. Sic enim licet argumentari. Nulla sunt principia infinitatis malitiae in quocumque peccato; siue spectemus hominem peccantem, siue Deum in quem peccatur. Nam homo quidem nulla alia adhibet malitiae principia, quam intellectus considerationem, & impetum actuale voluntatis in obiectum veritatis, id est in diuini iuris lationem. Atqui consideratio intellectus, in peccante est admodum tenuis, & talis, ut pronunciat Aristoteles omnem peccantem esse ignorantem, nec aliter se habere ad perpennenda quæ expedit eum pendere, quam se habeat ebrius ad Empedoclis carmina, quæ semisopitus effudit potius quam recitat. Sanè si peccator cognosceret, & mente non exceciteret, nunquam Dominum gloriæ ostentui haberet, & iteratò crucifigeret. Vnde tantum abest ut ex hac parte malitiae peccati sit infinita, ut potius valde extenuetur. Sic videmus malitiam peccati quod erga alium admittit atas imbecilla, cum primùm in ea subluet ratio, inde valde attenuari, quod non perfundatur luce circa dignitatem personæ quam violat, & circa indignitatem iniuriæ quam operatione illa irrogat. Jam verò impetus voluntatis, & ipse quoque est finitus, sapèque in nobis ex imbecillitate & fragilitate destruitur, potius quam ex obfirmata ad malum volunta-

te, quod item non parum detrahit de malitiae quantitate. Quare liquet, principia quilibet peccati ex parte hominis, idonea esse ad inferendam illi infinitatem malitiae, absolute ac simpliciter dictam.

45. Idem statuo de principijs malitiae, ex parte Dei per peccatum violati. Quamuis enim Deus sit infinitus, tamen hoc non sufficit ad imperiendam actui infinitatem malitiae. Non enim quoties obiectum est infinitum, necesse est refundi infinitatem in actum. Alioqui dicendum esset, quosvis actus nostros bonos in Deum tendentes, contrahere inde bonitatem simpliciter infinitam, quod nemo ausit fingere. Nimirum quia obiectum non semper influit adæquate in actum, nec tribuit ei infinitatem suam, sed eam dumtaxat impertit iuxta mensuram qua ab actu attingitur. At ea mensura, finita est, ut & quævis habitudo actui influit. E contrario igitur negandum est, actum peccati contrahere infinitatem simpliciter dictam, ex infinitate obiecti laesi siue Dei. Idque à posteriori ex eo valde confirmatur quod alioqui omnia peccata esset paria. Neque enim vnum infinitum, quâ infinitum, potest esse altero maius aut minus. Item oporteret admittere, vnum peccatum continere malitiam cæterorum omnium, & singulis tantumdem inesse malitiae, quantum omnibus simul; quia ita fert natura infiniti quoad quantitatem continuam vel quasi continuam qualis ista esset, etiam in infinitate quoad multitudinem, res aliter se haberet. Conatur Aegidius hæc infringere, disputatione illa 10. num. 11. dicens, etiam si vnum infinitum non possit esse altero maius, quâ infinitum est, quando tamen vnum eorum non est omni modo infinitum, posse quâ finitum est, superari ab altero, v. g. dentur duo corpora absolute infinitè longa, quorum alterum sit duplo latius ac spissius alio, erit quidem utrumque æquè longum, vnum tamen erit multo maius. Sic igitur quamuis vnum peccatum mortale non superet alterum, quod attinet ad diuinæ bonitatis & amicitiae contemptum, quia ea ex parte utrumque est infinitè malum, tamen vnum est altero atrocius, ob maiorem diffonantiam cum natura rationali & lege æterna. Hoc effugium facillè præcluditur. Quia argumentum attendit duo illa peccata mortalia, quæ ex parte sunt infinita: nempe, quæ ex parte Deum violant, & legi æternæ aduersantur. Nam ea quoque ex parte, inæqualia sunt, & tamen ex ea parte habere dicuntur infinitam malitiam: Ergo infinitum quâ infinitum quasi continuè esset altero maius: quod mihi videtur perabsurdum, & contra ipsam vocum notionem, quamuis id admittant recentiores nonnulli, post Eunomium æque Manetem, *impossibilitatis magna*, & *extreme dementia*, damnatos à B. Gregorio Nysseno orat. 1. contra Eunom. cap. 19. & à D. Augustino contra epist. fundam. cap. 20. nec non ab Anchore libri de proprietatibus elementorum, apud Aristotelem, c. 1. Concedunt inquam hi receptiores, dari posse infinitum utrumque clausum, atque adde infinitum finitum, & terminis conclusum, indeque consequenter agnoscunt, infinitum vnum, etiam quâ infinitum, continuè & quoad magnitudinem, vel quasi magnitudinem, posse esse maius alio infinito quatenus infinito. Sed nobis fixum est, novas vocum notiones non comminisci, & sensum communem non conuellere.

46. Possumus præterea argumento non infirmo confirmare, malitiam peccati non esse infinitam ex eo quod actus mortaliter prauus cedat in Dei iniuriam. Nam si ita esset, actus quoque venialiter malus, contineret in se malitiam infinitam, quod ne aduersarij quidem dicunt. Manifesta tamen videtur esse consecutio, positis principijs quibus nituntur, nempe quòd, idcirco mortale peccatum sit infinitè malum, quia

sonæ offensæ, & vilitatis quæ persona offendens iacet. At sicut cognitio dignitatis illius & vilitatis, nunquam est infinita, ita neque malitia detegenda in actum ex obiectis prædictis, non prout in se sunt, sed prout obijciuntur operanti, cuiusque affectum terminant. Non enim potest malitia crescere, nisi prout crescunt eius principia, prout sunt principia.

50. Postremum argumentum pro infinitate malitiæ peccati mortalis, partim ducebatur ex malignitate cuiusvis peccati mortalis, quia est destructio Dei interpretatiua; partim ex quibusdam specialibus peccatis mortalibus quibus Deus plasquam interpretatiue obijciatur destruendus. Sed neque hoc argumentum haberi debet validum. Nam destructio Dei interpretatiua, non est vera Dei destructio, unde non potest actui cui implantatur virulentiam infinitam asserere. Apparentius est argumentum ductum à peccatis illis specialibus, quibus Deus obijciatur ut destruendus; v. g. quo quis efficaciter velle Deum destruere, si posset: ubi effectus intentus, est infinitè malus igitur & intentio in illud tendens videtur esse infinitè mala. Respondet Præpositus 3. p. q. 1. num. 12. voluntatem illam esse inefficacem, cum sit de re planè impossibili; ut autem volitio sortiatur ab opere externo tantum vel tantam malitiam tanquam volitio efficax, necesse est opus illud, quantum est ex sua natura, esse possibile; alioqui voluntas non erit efficax, neque poterit haurire virulentiam obiecti prout efficaciter & re ipsa exequendi. In re autem presenti, solum opus prout re ipsa exequendum, posset infinitam malitiam actui conuhere. Hac responsio non videtur exhaustivè difficultatem, quia voluntas de effectu planè impossibili potest esse efficax quantum est ex parte operantis: quia scilicet quantum est ex se, adhibet omne illud quod requireretur ad executionem effectus, nisi ipse esset impossibilis. Et ita accidit in re nostra. Non ergo apparet, quare malitia in actu non exurgat infinita, cum obiectum efficaciter expetitur, quantum est ex parte operantis, sit infinitè malum. Respondeo igitur, idcirco ab eo obiecto, tamen si efficaciter expetito, non derivati in actu malitiam infinitam, quia ut supra dixi, mensura qua per actum nostrum attingitur, finita est, cum sit commensura notitiæ intellectus, presentantis obiectum sub modulo finito: & impetui voluntatis per eam notitiam directo. Qua eadem ratione philosophor, de finitate numerica malitiæ, in eo actu quo quis velle occidere infinitos homines; & de finitate bonitatis, in eo actu quo quis velle bene infinitis hominibus. Quia enim infinita illa obiecta, non nisi confusè attinguntur, ac prout substant intellectui, atque aded voluntati operantis, occurrunt aliter quàm ut infinita; non conferunt autem moralitatem nisi finitam, ut bene statuit Palacios in 2. d. 38. disp. 1. concl. in fine: melius quàm alij aliter philosophantes apud Salam tract. 13. d. 5. f. 6. Alterum speciale peccatum, ex quo ducebatur argumentum ad probandam infinitatem malitiæ peccati mortalis, erat occisio Christi per Iudeos. Destructus enim est eo peccato Christus, qui res erat infiniti pretij. Sed negandum est, per necem Christo à Iudeis illatam, destructum esse quicquam infinitè dignum. Persona enim divina salva fuit. Item vniones hypostaticæ partium humanitatis, superstites fuerunt. Tantum ergo dissoluta est vnio physica inter materiam & formam Christi, quæ Iudeis eius violatoribus, non obuersabatur nisi absolūtè & secundum suam præcisè naturam, quo pacto non erat pretij infiniti; prout autem dignificabatur à Verbo, non obijciebat nisi finitè, Iudeis eam violantibus.

51. Hæc quæ contra infinitatem malitiæ peccati disputata sunt, nemini debent ad peccandum animos facere, Tamen enim peccatum non est malitiæ sim-

pliter infinitæ, tamen est immanis omnino atrocitatis, & malitiæ secundum quid infinitæ; non præcisè ex eo quod attingat Deum, ut philosophatur Præpositus q. 2. apol. (sic enim è contrario, actus boni essent infinitè boni secundum quid, contra communem æstimationem ac sensum;) sed quod ob excessum Dei supra hominem, tanta sit offensæ in peccato abditæ sceleris, ut nullis puri hominis bonis actibus exæquari vel compensari possit, quod est habere infinitatem quandam in ratione offensæ, ut rectè statuunt Lessius lib. 13. de Diuin. perf. num. 187. & Suarez lib. 7. de gratia cap. 14. num. 66. Infinitatem verò malitiæ simpliciter dictam, rectè peccato abrogant, Suarez 3. p. d. 4. f. 7. Vazquez ibid. disp. 2. cap. 2. Raguza disp. 3. à §. 3. Albercinus 1. princip. compl. coroll. 18. dub. 1. Præpositus q. 1. à num. 8. & innumeri quos illi proferunt, ac alij iidem posteriores.

Colligitur peccati malitiam excedi à Christi satisfactione, quippe simpliciter infiniti valoris.

52. Ex his præclare fieri progressio potest, ad id quod intendebamus. Nempe ad probandum, satisfactionem Christi pro iniuria per nos illata Deo, fuisse plusquam perfectam, & super excedentem. Monstratum namque est, eam iniuriam esse malitiæ simpliciter finitæ, & determinatæ, nec fuisse infinitam nisi secundum quid & respectivè tantum, ac comparatiue ad vires humanas reparatrices, quæ eo nequeunt corrigi. Atqui satisfactio Christi fuit simpliciter infinita; Ergo non sicut delictum, ita & donum; Ergo copiosa apud Deum & superabundans est, redemptionis pro nobis Deo exhibita. Sola minor probanda restat. Eam verò facillè euincemus, si probauerimus opera Christi satisfactoria, fuisse valoris infiniti. Quod cum constet peculiare esse Christi operibus, eo ipso constare potest, non esse hic nobis sermonem de eo valore operum Christi qui ex obiectis derivatur. Is enim est apertè finitus, & nostris quoque operibus communis; tamen non nisi finita dignitate resplendant. Est itaque sermo, de valore illo operum qui ex personæ operantis dignitate affunditur, ut rectè distinxit Gabriel in 3. d. 19. q. vnica littera B. magis tamen negans, hunc valorem in Christi operibus fuisse simpliciter infinitum. Id autem ab eo malè statuit, probandum est: nec potest melius ostendi, quàm aperiendo eiusdem valoris veram radicem, quod mox præstabo, ubi discussero cuiusmodi sit hic valor; hoc est, intrinsicæ operibus, an extrinsecus; & an ens reale, aut ens rationis; vel mortale, vel extrinsecum denominatio. Totidem enim sunt, de hoc valore, & eius natura sententiæ.

Num valor ille dicendus internus, & quid sit.

53. Veterum sanè Scholasticorum nonnulli in 3. d. 19. & 20. quibus adhæsit Medina q. 1. de satisfactione censuerunt, valorem operum Christi non fuisse illis internum, sed sola extrinsecum Dei acceptatione consistisse. Sed hoc repudiatur merito D. Thomas. 3. p. q. 1. art. 2. ad 2. (& ibidem Caiet. ac Bartholomæus Medina,) itemque q. 48. art. 2. imò in Francisco Stancaro id tanquam suspectum & morbosum notat Bellarm. l. 5. de Christo c. 2. Estque planè ea sententia abhorrens à sensu Patrum qui sæpe numero cōtestantur, satisfactionem quæ Deo pro offensis humanis offerri debuit, exhibendam fuisse à persona quæ Deus simul & homo esset, ut diabolus non potentia sed iustitia vinceretur. Atqui si Christi operibus non inexistisset valor suus in actu primo,

imo, sed eum extrinsecus ex divina acceptatione traxissent; redemptio nostra & Satanæ subiectio, non fuissent opus iustitiae, sed potentiae: nec opus fuisset incarnari Verbum, quia aequè acceptari potuissent opera hominis puri. Fuit igitur valor operum Christi, interius isdem operibus. Accedit ratio; nam seclusa quacunque extrinseca acceptatione Dei, verissimum est, opera Christi fuisse dignissima, quibus in primum rependeretur à Deo salus nostra. Ea porro dignitas erat Christi operibus interna, non ad eum modum quo bonitas docet ex obiecto, appellatur interna actui; sed quia affuebat suo modo ipsa opera, nec erat honesta: membris illis extrinsecus adiacens non inexistens; sed vere ad modum formae intrinsecae, tamen oriunde à principio extrinseco, in opus illud influente, nec ei extrinsecus, sed per modum causae adiuncto. Haec enim dignitas infinita operum Christi quam stabiliter intendimus includit quidem vel praesupponit, bonitatem moralem à causis actui internis ductam; nempe ab obiectis: re ipsa tamen derivatur ex conditione personae operantis, quae cum sit causa extrinseca, inde factum aliquando est, ut haec quoque bonitas extrinseca diceretur: non tamen in eo sensu quem nunc rejicimus; quia scilicet idem sit quod dignitas imputativa; quam acceptatio extrinseca, operi ex nullis suis causis eam pacto conferre potest. Itaque tantum dicta est bonitas extrinseca, quia à vero quidem operis principio, sed extrinseca dimanat: unde absolute loquendo, & ad commodiorem seu iunctionem ab imputativa illa dignitate, debet dici interna dignitas.

14. Constat porro ex dictis potest, sine hic valor ens rationis, an ens morale, an extrinseca denominatio. Esse ens rationis, affirmat Valquez 1.2.d.95.n.49. Alij dicunt esse ens morale, quod imaginemur veluti appretium Christi operibus; eo modo quo valor monet, concipitur ut adhaerens monet & ratio Sacramenti rebus sensibilibus. Ita multi recentiorum, occasione accepta ex simili quadam Suarez opinione de ratione signi & Sacramenti, quam negat esse, vel ens reale, vel ens rationis; sed vult esse ens morale, consequens deputationem; & per eam rebus deputari iustitiam. Ita ille 3.3.p.d.1.1.3. Alij vero valorem operum Christi de quo agimus, aiunt esse extrinsecum denominationem à divino supposito. Ita Albertinus Coroll. 18. ex 1. princ. compl. num. 48. Omittit placitum Ragulae 3. p. d. 15. affirmantis, hunc valorem operum Christi esse ipsam personalem Verq. dignitatem; quod est confundere fundamentum & causam dignitatis operum Christi, cum eorundem dignitate: cum tamen fundamentum illud sit actibus exercitiis, non item dignitas de qua agimus. Perinde est enim, ad eum modum philosophari, ac si quis diceret valorem monet esse legem principis pretium fruuentis: quod liquet fore falsò asserendum; cum hoc sit quidem origo & radix valoris, non tamen ipse monet valor. Hoc igitur placito dimisso, cetera ut licet, rejicienda sunt, quamvis in bono sensu vera sint, & admittenda. Quis enim rem ad vinum referendo, & verba ut sonant accipiendo, sine risu autem, valorem operum Christi esse ens rationis; sic facile cessaret esse, nemine cogitante: & quod nemini Christi amanti acceptum esse poterit, litrum pro nobis Deo exhibitum, esset ens fictitium, formaliter & sub ratione pretij: quod est planè depreciare rem alio estimam, & supra qualis estimationes nostras statueram. Ob eandem causam, non potest hic valor considerari ens morale, quod cum non sit nemine cogitante, sed tantum esse fingatur, nihil aliud esse potest quam ens rationis. Tandem neque potest valor ille dici esse extrinseca denominatio, iuxta receptam apud philosophos notionem denominationis extrinsecae, pro forma aduentitia quae ex coexistencia formae obiecti-

Thom. Reynaud. Christus.

nè denominantis adueniat: quod pacto esse dextrum, in columna dicitur esse denominatio extrinseca à positione quam habet respectu hominis; ita ut ex brachio humano vel manu, intelligatur affingi columnae quaedam forma, quae utique fictitia est, ac proinde etiam ens rationis.

Liquet igitur, placita proposita de quidditate valoris operum Christi, admitti non posse prout sonant. Mihi tamen dubium non est, quin re ipsa recidant eodem omnia, & veritatem suscipiant. Quod enim passim ob imperfectum nostrum concipiendi modum, contingat actui cuius valor apprehenditur, affingi à nobis ens rationis, ut alibi saepe in simili facimus, v.g. in re quae deputatur in signum, in fabrica vniuersalis in delectatione Iudicem, Magistrum, Doctorem & inde factum est, ut ab adiunctione illa, nec planè necessario facta, nec tenera ad rem pertinente, hic valor verbo tenus dictus aliquando sit ens rationis. Et quia non est ens rationis quaecunque, sed concommensuratus effectum moralem, denominatus est ab alijs ens morale. Tandemque dictus etiam est, extrinseca denominatio, designando his vocibus ipsammet entitatem denominatam, prout connotat formam aliquam sibi extrinsecam, à qua talis aut talis denominatur. Quae notio extrinsecae denominationis, non pugnat cum vera realitate huius valoris, actibus Christi intrinseca. Nihil quippe est praeter ipsos actus ex obiecto bonos, prout prodibant ab homine qui simul Deus erat; ubi nihil est non reale, & intrinsecum actibus: ac proinde valor operum Christi, agnosceendus est intrinsecus ipsidem, atque realis.

Radix eiusdem valoris, respectus aliquis satisfactionis ad diuinum personam.

§ 5. His ita constitutis, inquirenda sequitur, (ut proposueram,) radix à qua hic valor in Christi operibus progeminat. Constat porro eam statui non posse in aliqua pure creata perfectione; sic enim pura creatura potuisset ea perfectione exornari, & satisfacere pro nobis: quod possibile fuisse, negant Patres. Eoque nomine Bellarminus lib. 5 de Christo qui est de mediatore cap. 2. ex multis Scripturis & Patribus refellit Franciscum Scancarum, cui visum est, satisfactionem Christi pro nobis, eiusque valorem à sola humanitate manasse; supposito diuino nullatenus, ac ne per modum quidem principij quod, interueniente ad satisfaciendum; sed tantum aiebat diuinum suppositum interuenisse ad roborandam naturam, ut posset pati. Hoc Bellarminus ostendit, cum veritate Catholica, & sensu Patrum, ac Scripturarum oraculis non coherere. Ut quid enim copulari oportuit humanitati diuinam personam, si sola humanitas satisfactiones nostras elicit; Diuinitate eiusque suppositualitate, non nisi per modum sustentantis ad patiendum interueniente, quo pacto absque vnione interuenire poterat? Omnino itaque persona diuina, habuit se in hoc negotio ad modum principij aliquomodo: sique contulit actibus Christi infinitam dignitatem, quam nullae pure creatae perfectiones Christi, conferre poterant: Inter has tamen pure creatas Christi perfectiones, non recenseo vnionem hypostaticam, tamen est ens pure creatum: quia cum sit essentialiter nexus diuinæ Personae cum humanitate, & illius veluti via ad humanitatem, non numeratur ut aliquid à diuina Persona seu iunctum. Sicut causalitates, non faciunt numerum cum causis quatum sunt influxus, etiam si distinctio aliqua à parte rei inter causam & causalitatem intercedat. Illa igitur Christi perfectio à qua derivatur valor operum de quo agimus, necess-

se est vt assignetur ex parte personæ diuinæ, ex Verbi personalitate & Deitate constitutæ, ac per vnionem hypostaticam vinculatæ nostro nihilo; illi, inquam, substantiæ humanæ, cuius feros sunt actiones de quibus agimus.

Cum autem necesse sit, valorem operum Christi derivari ex respectu aliquo eorum ad prædictam increatam Christi perfectionem; isque respectus possit multiplex assignari; videndum est cuiam par sit adscribere radicem quam inquirimus. Primus respectus operum humanitatis Christi ad Verbum humanitati illi coniunctum, esse potest in ratione principij effectiui Nam Verbum, sin minus ratione suppositiuitatis, at saltem ratione Deitatis, cum humanitate coëssiebat actus Christi. Tertius respectus esse potest, ad suppositiuitatem diuinam tanquam ad terminum substantialem naturæ à qua immediatè profluerebant Christi opera. Quartus denique respectus esse potest, tanquam ad formam extrinsecam, immediatè quidem humanitati, sed tamen suo quoque modo actibus eius aduenientem, eosque veluti perfundentem. Totidem ergo assignari possunt sententiæ, de radice valoris in Christi actus à diuina persona derivati.

Non in ratione obiecti, aut principij purè effectiui.

56. Verum prima & secunda sententia, procul ableganda sunt. Ac primùm prima, quæ petit hanc radicem ex persona diuinam, tanquam ex obiecto, manifestè vna est quoad pleræque Christi actiones tendentes in alius obiectum quam in Verbi personam. Sed neque satisfacit pro illis Christi actionibus, quæ proximè & immediatè tendebant in diuinam Verbi personam. Nam vt sæpè superius tactum est, hic non agimus nisi de illo valore qui infinitus esse potest, & dimanat à causa actus extrinseca, cuiusmodi non est obiectum, quod cum circumstantijs est mensura valoris interni, seu potius moralis bonitatis actuum. Itaque opera pleræque nostra, quæ in Deum tendunt immediatè tanquam in obiectum, vt adoratio; hauriunt quidem ab obiecto illo suo bonitatem extrinsecam, non tamen valorem infinitum, qualis est is cuius nunc radicem in Christi operibus venamus. Similitertque oblatio, qua Deipara, vel Sanctus Simeon. Christum Patri exhibuerunt, etiam si habuit pro obiecto diuinam personam, & infiniti pretij, non fuit tamen infinitè digna, sed tantum fuit finiti valoris. Nimirum quia res oblata, & quodcunque obiectum, non communicat totam dignitatem suam actioni à qua attingitur, sed tantum promissa affectus boni quo attingitur ab operante; quia sub alia vltiore sua perfectione secundum quam affectus operantis non est obiecto commensus, obiectum censeferi non iniuria potest munere obiecti non fungi; cum sub ea ratione non attingatur formaliter, sed tantum quoad paucos quasi gradus diligibilitatis obiectiue, gradibus operationis commensuros. Est, materialiter qua est simplex entitas, necesse sic attingi totum. Illa item sententia quæ radicem valoris Christi operum petit ex persona nudè prout operante physice, admitti non potest, præsertim in sensu in quo à quibuldam videtur accipi; nempe, ita vt suppositiuitas Verbi, actiones Christi sit operata. In veriore namque sententia philosophica, suppositiuitas non est actiua, sed est merus terminus ac veluti lembus naturæ; ideoque vulgare effatum Aristoteli falsò affectum, actiones sunt suppositorum, passim ita exponitur, vt sensus sit, actiones non esse suppositorum electiue, sed denominatiue tantum, vt rectè monuit Durandus in 3. d. 1. q. 2. num. 8. & 9. & fuscè Suares d. 34. Metaph. 5. l. 7. à num. 10. Hanc ob-

causam, actiones externæ Dai, quia non à suppositiuitate sed à natura efficiuntur, sunt toti Trinitati communes, quamuis quia suppositiuitas exigitur ad rei constitutionem, priusque est rem esse in se completè, quam extra se aliquid efficere, verissimum sit, suppositiuitatem non se habere merè per accidens ad actionem à natura profluentem, sed se habere vt conditionem prærequisitam; quod non sufficit, vt intelligamus aduenisse operibus Christi dignitatem infinitam: alioquin sequeretur omnes Dei actiones externas, v. g. productionem musæ à Deo manantes, esse dignitatis infinitæ, quod est absurdum. Nemo enim productionem illam musæ, conulerit quoad valorem cum minima actione Christi Domini. Alia ergo connexio suppositi diuini, & operum humanitatis Christi, assignanda est quam purè effectiua, vt ei radicem tantæ dignitatis, quantam Christi opera obtinent, adscribamus.

Sed in ratione moraliter informantis actiones Christi ac perfundentis diuino vnguine.

57. Postremæ duæ sententiæ proposiæ, confluunt in vnā, qua vera radix valoris quam quærimus continetur. Cum enim dicitur, diuinam Verbi suppositiuitatem dignificare actus Christi, eò quod sit substantialis terminus humanitatis assumptæ, non est sensus, quod diuina suppositiuitas præcisè qua talis, & absque vilo nexu cum operibus humanitatis, dignificet eas: Id enim falsum esset; nam si nullo modo cum eis connectitur, est illis planè extranea, atque adeò non potest eis conciliare dignitatem. Sensus igitur est, Verbi diuini suppositiuitatem, informare aliquo modo (tametsi extrinsecè tantum, & operationes humanitatis Christi, & secundum æstimationem prudentem conferre illis pretium longè maximum, supra quam ex principijs earum intrinsecis dimanaret. Et quamuis diuina Verbi suppositiuitas quæ talis, ac prout potest quod, quomodo præcindi à Deitate, non sit infinita, nisi in certo genere, quod rectè contra aliquos id quoque negantes, statuit Suares l. 3. de Trinit. cap. 1. 2. n. 7. Tamen & ea infinitas in ratione personæ, quantumvis sola esset, sufficiens esse posset ad fundendam radicem valoris quam quærimus, & infinitas simpliciter, quæ citra controuersiam est in Deitate personis diuinis identificata, idem citra omne ambiguum præstat sufficiens. Impossibile quippe est, humanitatem iungi hypostaticè Verbo, quin eo ipso materialiter & identicè iungatur Deitati & ab ea efficiatur quicquid humanitati inest, diuino illo balsamo, eiusque redolentissima fragrantia, ad omnia humanitati inexistencia se diffundente. Vnde quia actiones Christi immanentes, inhererebant naturæ humanæ iunctæ cum Verbo, merito censebantur Diuinitate imbutæ & quasi perfusæ, moraliter rem æstimando; indeque trahebant dignitatem infinitam: quæ per redundanciam quandam ob moralem nexum, vel potius identitatem internarum & externarum actionum eiusdem suppositi, refundebatur & quasi exundabat in actus externos & imperatos, bonos moraliter, qui soli bonitatis huius extrinsecæ ac dignificationis capaces sunt. Illustrare id possumus, exemplo actionum viri iusti sanctitate creata colluentis. Sicut enim actio supernaturalis, quæ in peccatore non esset meritoria, in homine iusto, propter conditionem personæ eiusque sanctitatem est meritoria; non quidem ob physicum influxum sanctitatis creatæ in eam actionem, sed quia actioes hominis moraliter bonæ, secundum prudentem æstimationem perfunduntur eius sanctitate, & illius fragrantia imbuuntur; Ita actiones Christi Domini, trahebant à sanctitate increata adiuncta humanitati, cui inhererebant, valorem & dignificationem, quatenus quodam

dammodò efficebantur per diuinam supposititalitatem, & redolebant ex adiunctione ad eam.

Adiunctionem porro illam, quæ accipias de vnione physica ad Verbi hypostasim, quæ impossibilis est. Actiones enim cum sint accidentia, sunt incapaces vnionis supposititalis, vt optimè obseruauit S. Damasc. 3. fidei cap. 14. *sub finem*, refellens vnionem hypostatice cum voluntatis creatæ Christi, cum voluntate increatæ; itemque voluntatis creatæ cum diuina. Accipienda ergo est ea quam dixi adiunctio, de vnione secundum prædictam æstimationem. Verè enim actio manans à natura humana diuinitus suppositata, & eidem inherens, coniungitur moraliter supposito diuino ac Deitati Verbo Dei identificatæ; estque aliquid non humanitatis tantum quam afficit, sed & Verbi: vnde non potest non redolere Verbi fragrantiam, indeque valorem & dignitatem haurire.

Neque tamen omnes Christi actiones dictæ Theandricæ, iuxta Patres.

18. Sant quibus videatur id significasse S. Dionysius epist. 4. quæ est ad Caium, vbi Christum Deum & hominem, supra hominem quæ hominis sunt gessisse affirmat; & neque diuina vt Deum, neque humana vt hominem perfecisse, sed eliciisse nouam quandam, ac inuitatam ex Diuinitate & humanitate permissam operationem quem S. Damascenus allegato loco D. Dionysij 3. fidei cap. 19. passimque Græci Patres, vocant *theandricam*. Reuera tamen S. Dionysius & Græci Patres prædicti, aliud spectarunt cum Christi operationes vocarent Theandricas. Neque enim omnes Christi operationes (tametsi ita prima fronte velle videretur S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 19.) theandricas nominant, cum tamen omnes Christi operationes morales, & vniuersæ fragrantissimo quovincta est Christi Domini humanitas, perfundantur. Appellant ergo operationes theandricas, illas quæ ita exercebantur per humanitatem, vt tamen aliquid in eis micaret, exhibens interuenientem Dei manum atque potentiam. Non habeo quomodo melius, & aptius explicem, quam si verba proferam quorundam Patrum id versantium.

Anastasius Sinaita cap. 1. *id est* [Theandricam, hoc est, Deo hominique consonam, & aptius id explicem, quam si verba proferam quorundam Patrum id versantium. Anastasius Sinaita cap. 1. *id est* [Theandricam, hoc est, Deo hominique consonam, & aptius id explicem, quam si verba proferam quorundam Patrum id versantium.]

19. Sophronius in epistola ad Sergium Constantinopolitanum, quæ refertur in 6 Synodo act. 1. 1. perfatus se in duplici Christi natura, vnâ subsistentiam, & plures vnus Christi operationes agnoscere, addit de operationibus [Omnes eius & voces & operationes credimus, licet quædam sint Deo decibiles, quædam verò ita rursus humanæ, quædam verò medium quandam ordinem obtineant, tanquam habentes in hoc, ipso Deo dignum quid & humanum. Huius verò adscriptio esse virtutem etiam illam, qua dicitur noua & Dei vnica operatio, non vnâ existentem, sed diuersi generis ac differentem, quam ex Arcapago à Paulo egregio diuinitus capere, Deo vocatus, asseruit Dionysius, vpotè Deo decibile in hoc ipso & humanum habentem, perque abactem atque compositum *improprie* operationem vnus cuiusque substantiæ atque nature.

Insigniter Damasc. orat. quomodo ad imaginem Dei facti sumus, *in fine*, allegato D. Dionysio, & pul-

chra similitudine exposito. [Vtraque in Christo natura cum vtriusque communionem, ea & volebat & agebat omnia, quæ propria ei erant, cum humana eius tum voluntas, tum agendi vis diuino ipsius imperio, & actioni ministrum se præberet. Vt enim per eius corporis actionem & functionem, diuina eiusdem actio munereungebatur (tenue enim manu puellæ manum, eique dixit *puella surge*, & tactu à Verbo diuina vis agendi puellæ vitam restituit.) Sic humana opus voluntate diuina eius voluntas agebat. Cum enim voluit, diuinitus miraculum operatus est: & cum humana voluntate voluit, manum portexit, & dixit, *surgere*. Atque vt vno verbo finiam, omnia quæ humana voluntate voluit, & egit, mundo fuerunt salutaria. Neque enim qua ex parte Deus erat, ea quæ Deum attingebant, operabatur: quippe cum non solius Dei tactu, aut manuum dilatactione miracula ederet, nec quæ homo erat, res quæ ad homines pertinebant gerebat: Non enim solius hominis supplicia salutem mundo attulerunt; sed cum Deus esset, homo factus est, nouamque quandam & inauditam rem Dei & viri communem edidit: diuinam quidem, sed quæ humanæ operaretur: humanam, sed quæ diuinæ ministraret, atque pareret; quæque Diuinitatis sibi coniunctæ signa præ se ferret. Vt enim ignis & ferri diuersa sunt munera, & actiones; Neque enim ignis secatur, sed incendit & illuminat, ex vi agendi quam ei natura attribuit: & rursus ferrum non incendit, sed secatur, & nigrum est: cum autem ea coniuncta & copulata fuerint, coniunctæ iam non distinctæ, suum munus vtrumque exequitur. Simul enim & sectio & incendium existit, ferroque ignis cum intendit, tum illuminat, cum interim non vna sit naturalis vis agendi, sed duæ, vna ignis, qua vrit: altera, quam ferro natura dedit, diuidendi, & vtriusque sua est affectio: eius, qua ignis præditus est, incendium: eius quæ ferro data est, diuisio. Quin etiam & ea quæ ad vrendum pertinet, diuidere, & ea quæ ad secandum valet, incendere potest:) Sic in Domino nostro Iesu Christo, vtraque natura, ea quæ ad se propriè pertinent, altera adiutricæ & sociæ exequitur; cum interea nec vna duæ sint, nec duarum sit vna effectio, & officium: sed humanæ eius naturæ sua sponte obedire & seruire diuino imperio & voluntati, suaque voluntate manum porrigere, & puellam tangere, iussu & imperio Diuinitatis, quæ puellam tactu excitabat. Ita humanæ actionis finis in libera manus dilatione, & tactu positus erat, diuinæ autem in puellæ excitatione. Quo circa non dixit magnus Dionysius, vnâ Dei hominisque actionem, sed absolutè nouam & inuitatam Vtraque enim inuitata erat & diuina atque humana. Neque enim numerum expressit his verbis, sed modum inuitatum.]

60. Tandem egregiè planè S. Cyrillus l. de S. Trinit. cap. 18. & 19. verbis illis. [Duæ itaque in Christo voluntates sunt. Vult autem etiam secundum vtramque voluntatem, & agit secundum vtramque actionem, vnus idemque Deus homo: non seorsim in Deum, & in hominem seorsim diuisus, sed vnus citra partitionem existens, idem Deus & homo, seu quod idem dictu est, Deus & vir. Qua de causa qui Theandricam, hoc est, à Deo & homine simul proficiscentem actionem dixit, confusionem naturalibus actionibus non induxit; sed earum summam & arctissimam vnionem, quodque humana actio Deificata sit, ostendit. Quemadmodum enim in Christo per vnionem humana natura Deificata est; sic sanè etiam voluntas & actio iuxta, Deificata est. Quapropter etiam ipso prodigia edente, cum diuinis actibus humani coniungebantur, & ex humanis actibus, sermonis puri & tactus aliorumque huiusmodi, diuina signa procedebant. Quemadmodum ferri acuti, igniti, secantis, & vrentis, in eodem & sectio cum vsione fit, & vsio à sectione separari non potest: & ipse hic actionum concursus, vnitatem ipsius,

non quidem quoad naturam, sed quoad unionem cō-
ciliat. Qui itaque Theandricam seu Dei virilem actio-
nem dixit, is quidem pronuntiatione unitatis numero
facta, duas actiones coitione vnum esse, neque re vera
à se invicem discretas esse declaravit: Cum autem Dei
virilem appellavit, divinam videlicet & virilem, diffe-
rentiam actionum quam naturæ etiam post unionem
habent, demonstravit.]

Itaque actio Theandrica dicitur, quæ divinè hu-
mana est; hoc est quæ ita prodit ab homine, & ita per
humanitatem exercetur, ut tamen deponat divinam
manum interuenire in ea per humanitatem profun-
denda. Sic ambulare super aquas, est actio Theandrica,
quia ambulare hominis est; dare autem aquis solidi-
tatem ne cederent prementi, diuinum opus fuit. Nec
huiusmodi actiones Theandricas damnat Quintianus
Africanus epistola ad Petrum Fullonem Anathemate,
cum Dei virilitatem ex hoc mysterio ablegat. Specta-
uit enim dumtaxat, sensum Eutycharum naturas con-
fundentem; in quo sensu hæreticos Severianos Euty-
cheris propaginem, abusos fuisse operationis Theandri-
cæ nomine ad vnam Christi naturam inuicendam, affir-
mat suprà Anastasius.

*Difficultates contra propositam valoris infiniti in
Christi operibus radicem.*

61. Habemus ergo veram radicem valoris operum
Christi satisfactoriorum sitam esse in connexionem ope-
rum Christi cum diuina suppositiuitate, & Deitate ei
identificata, non tanquam obiecto, vel principio purè
eff. Atque, sed tanquam termino immediato ac media-
to humanæ naturæ cui inexistunt, per quem terminum
tanquam per extrinsecam formam imbuuntur ac per-
funduntur quodammodo, ita ut non possint non redo-
lere eius fragrantiam. Nec quæ in contrarium virgeri
possunt, radicem valoris operum Christi à nobis pro-
positam conuellunt. Cu usmodi id id quod aliqui opo-
nunt, hinc sequi omnia Christi opera esse æquè dig-
na, cum omnia sint æquè humanitati Christi conun-
cta, & æquè perfundantur Deitate. Item secundò, quod
hinc sequi videatur, nostros bonos actus honestari, &
valorem accipere ex adiunctione, ad gratiam sanctifi-
cantem creatam, vnicuique nostrum debite dispositio
inditam; & quidem maiorem haurire valorem quo
plus sanctitatis inest personæ in qua actio recipitur. Si
enim dignitas aliqua operi aduenit ex suppositi dig-
nitate, necessarium quoque erit crescere dignitate sup-
positi per vberiore gratiam, crescere quoque dig-
nitatem & valorem actus. Tandem tertio, quod hinc
sequatur, malos actus hominis peccatoris teriores
effici, quo persona nequior erit? & è contrario
quoque, actus bonos à peccatore elicitos inquinari ex
circumstantia personæ nequam; ac proinde omnia
peccatorum opera esse peccata; quæ videtur fuliginosa,
& reproba doctrina, ut traditur cum de gratia &
de infidelitate.

*Expediuntur, admissio aequali valore extrinseco in
omnibus Christi actibus.*

62. Nego ista esse efficacia, & radicem valoris ope-
rum Christi à nobis propositam labefactare. Ac pri-
mum quod primò obieciatur, nequaquam abur-
dum est, sed verum & admittendum. Aequalitas enim
dignitatis & valoris quem in quibusvis Christi ope-
ribus bonis ac liberis, consideramus, cum non sit valo-
ris intrinseci, & ex obiecto ac circumstantiis inæqua-
liter applicabilibus ducti, sed extrinseci & petiti ex sola
dignitate personæ, quæ vna est, & æqualiter ad qualis
operationes interuenit; merito agnoscenda est in qui-
busvis Christi operibus. Et quamvis mensura valoris
illius quem aliqui *physicum* appellant, & ex obiecto ac

circumstantiis inæqualibus, vel inæqualiter adhi-
bitis dicitur, possit esse inæqualis in varijs Christi
operibus, prout in hoc illudve obiectum sub his
alijsve prædictis circumstantiis ferebantur, quæ ratio-
ne Durandus in 3.d. 18.q.3. & Sorus in 4.d. 1.q.3.
art. 5. agnoscunt, Christum per passionem plus metuis-
se, quam per alia opera. Attigi iam supra, duplicem
hunc operum valorem ex Gabriele in 3.d. 19.q. vnica
litera B. Possumusque fortassis in eandem sententiam
adducere Capreolum in 3.d. 18.q. vnica art. 3. ad 5. Seco-
ti, ubi distinguit in actibus Christi, bonitatem intrin-
secam & absolutam, à respectiva. Nec enim occurrit
quid possit aliud esse bonitas respectiva apud Capreo-
lum, quam ea quæ hic à nobis vocatur extrinseca, &
exurgens ex circumstantia personæ: Vnde fit ut actus
Christi potius idoneitate ad proficiendum infirmis,
quo pacto suam illam bonitatem extrinsecam inter-
pretatur Capreolus.

*Incremento valoris, pro auctiore persona
dignitate.*

63. Honestatio operis ex personæ operantis dig-
nitate, & maior ex dignitate maiori, de qua erat argumen-
tum secundum, æquè admittenda est. Dignitas enim
& valor operis, non pendet tantum ex specificatione
& honestate actus, sed etiam ex conditione personæ
operantis; quæ cum sit vna ex circumstantiis actus,
non potest non conferre ad eius pretium. Quod liqui-
dò cernitur in dispositione vltima ad gratiam sanctifi-
cantem, quæ proutquam aduenit gratia sanctificans
qua persona operans reddatur Deo accepta, non po-
test condigne quicquam mereri. Efficitur autem me-
ritoria vitæ æternæ, cum primum aduenit sanctitas
personæ. Quod si sanctitas personæ redundat in actio-
nem, eamque efficit retiosam & dignam, perspicuum
senè videtur, maiorem personæ sanctitatem, maioris
dignitatis fontem esse: nam ut se habet simpliciter ad
simpliciter, ita magis ad magis. Aequissimum itaque
videtur, & diuinæ providentiæ ac æstimationi pru-
dentissimæ, quæ de actionibus nostris pronuntiat, val-
de accommodatum, ut opus hominis amicitioris ac me-
ritioris acceptius habeat & gratius. Sicut quo per-
sona intercedens ac deprecans est dignior & altior, eo
facilius exorat quod deposcit. Laudauit in hac rem
graues DD. Valentiam, Suarezem, Albertinum, in pri-
misque S. Thomam, agens de bonitate formali in Mo-
rali dist. 4. num. 183. Repugnant verò Angelus & Vas-
quez, ibidem prolari: sed nihil adducunt in quo dis-
soluendo sit multum nobis laborandum: cum videan-
tur laborare confusione dignitatis extrinsecæ cum va-
lore intrinseco siue bonitate completè sumta, quæ ta-
men longè differunt. Non ergo ex eo quodd admitta-
mus, sanctitatem auctiorem promouere extrinsecam
operis dignitatem, inferre licet, (quod tamen Vasquez
facit,) minimum opus bonum viri sanctissimi, præ-
cellere simpliciter quocumque operi viri minus san-
cti. Hoc, inquam, ex sententia proposita non sequi-
tur. Neque enim valor operis completè sumptus, ac
integratus ex dignitate actus intrinsecæ & extrinsecæ
admetiendus Arithmetice est sanctitati & dignitati
personæ, cum ea dignitas, non sit tota honestas & præ-
tiositas actus boni. Admetiendus ergo est & ad con-
ditionem personæ, pensatis simul alijs operis boni ac
digni donibus, quæ nunquam ita decrescunt in opere
puri viatoris, ut absorbeantur per valorem derivabi-
lem ex sola sanctitate creata alterius operantis: ex qua
resultat dignitas operis adiunctis omnibus ad illud in-
teruenientibus, non autem pro solis gradibus sanctita-
tis efficientis personam. Itaque ex sententia proposita,
licet tantum inferre, personam digniorem, si cetera
sint paria, edere opera digniora & pretiosiora; quod
est

et verissimum: Non tamen inferri debet quod gradibus auctor est personae sanctitas, atque adeo etiam dignitas extrinseca, totidem gradibus crescere operis ab ea profusa dignitatem simpliciter dictam, atque valorem absolutum & completum sumptum, dimisso respectu ad cetera adiecta operis, & praesertim ad obiectum. Hinc quoque retunditur alter Vaqueus insulatus. At enim incredibile esse, hominem antea magis iustum, sed segnius se gerentem homine minus iusto, plus mereri sic se gerentem, tantum ratione pristinae sanctitatis: quasi Deus eam dumtaxat attendat, & non etiam opus praesens, ac conatum, & affectum quo exerceatur. Hoc faceret incredibile esse; sed nego ex sententia proposita sequi; quia iuxta eum Deus in dignitate operis taxanda, non spectat operantis dignitatem absolutam à reliquis adiunctis operationis, sed ad omnes simul attendit. Unde qui impensius laborat, dignitatem elicit operationem, quantumcumque dignitas extrinseca, (quae sola meretur operi non conferri, si sola spectaretur, auctorior foret in opere iustioris hominis, segnius elicitur.

De persona pravitatis, similiter se habeat ad bona & mala eius opera.

64. Fixum igitur esto, personae sanctitatem conciliari operi valore; ac si de solo valore extrinseco agatur, ceteris paribus eo maiorem conciliare, quo perior sanctior est: quod in secundo argumento propositum, inferrebatur tanquam absurdum; sed non recte. Ut neque bene in argumento tertio inferrebat tanquam incummodum, quod indidem sequi videatur, actus peccatoris quo nequior ipse est ac terrior, esse teriores ac indigniores. Hoc agendo de extrinseca indignitate, proportionaliter respondente dignitati extrinsecae de qua haecenus, non puto esse respondendum. Militat enim proportionalis ratio: quia sicut actus boni adveniunt personae sanctae, sanctificatur adhuc; ita aequum est, ut actus pravi missi intra eorum personae nequam, infunderent adhuc, virtutis sententiae illius & cloacar contribuant. An vero è contrario actus boni prodeunt personae peccatore detestentur aliquatenus à malitia operantis, dubitari non immerito potest; cum & eadem ratio hic quoque vigere videatur, & Isaia 66. dicitur, Iudeos peccatores afferentes sacrificia, perinde fuisse Deo acceptos ac si canem excerebrassent, nequitia personae refusa quadantenus in opus eius ceteroqui bonum. E contrario tamen, quod opus bonum à persona nequam prodeat, nonnihil plus admirabilitatis habet: tanquam si ex arbore amarissima, suavissimus fructus existeret, quod gratiam & gustum fructus attingeret. Nec sane videtur pravitatis operantis esse villo modo circumstantia operis boni, quamvis sanctitatem personae admissimus esse circumstantiam (quis) respectu boni operis; & nequitiam respectu operis mali; quia utraque illa operatio bellè respondet talibus operationis conditionibus, estque idonea eadem materia, non item opus moraliter bonum respectu dehonorationis à nequitia operantis refundendae; quia si persona exhibens bonum magis amatur quo melior est, & gratiam muneri conciliat maiorem, non sequitur personam malam exhibentem opus bonum, deterere eius bonitatem, ad quam malitia personae se habet plane per accidens, sicut & bonitas personae ad malitiam actus. Res videri potest utrimque agitabilis. Si tamen prout responsionis pars quia expeditur attrideat, quae scilicet admittit, opus ex se bonum inquinari ex operantis scelerate; negandum est, eam labem quae non est nisi extrinseca, & refusa ex indignitate operantis, esse circumferendum moralem simpliciter dictam, siue malitiam, quae non resultat nisi ex appositione obiecti, aut circumstantiarum prohibitarum, cuiusmodi non est

indignitas personae. Nemo enim tametsi inquinatissimus vetatur bene agere.

Lis de principio quod satisfactionum Christi, diiudicata ex dictis.

65. Et haecenus de radice dignitatis extrinsecae operum Christi satisfactoriorum, & illius externi valoris quem interno contra distinximus. Monstratum enim sufficienter est, eam radicem aliam non esse, quam quod opera Christi essent opera suppositi infinite digni; quippe constituti per Deitatem infinite sanctam, quae veluti perfundebantur actiones prodeuntes ab humanitate tali supposito terminata. Hinc diiudicanda est lis quae agitur inter Vaqueum 3. p. d. 8. c. 2. affirmantem, humanitatem Christi Deitate sanctificatam, esse principium quod operum Christi satisfactoriorum; diuinum autem suppositum non nisi remotè & per idiomatum communicationem idem praestare, & inter Aluarem disp. 5. concl. 3. fusè id impugnantem, & contendentem, humanitatem non esse nisi principium quod, diuinam autem Verbi personam, esse principium quod, quia actiones sunt suppositorum. Ergo actiones quibus Christus pro nobis satisfecit, prodibant à diuino supposito efficienter, tanquam à principio quod. Sicut in nobis gratia sanctificans inungens humanitatem, ipsaque humanitas se inuncta non sunt principium quod operum nostrorum meritiorum, sed tantum principium quod suppositum nostrum operatur. Eodem igitur modo se habuit humanitas in Christo, etiam si spectetur ut delibuta unguine Deitatis. Vnde Patres, condignitatem satisfactionis Christi non desumunt ex humanitate delibuta, sed ex Verbo infinito per humanitatem operante. Nam suppositum, & in Deo, & in nobis est quod mouet & applicat naturam ad operandum, atque adeo est id cui per se conuenit operari. Vnde sicut Christus dicitur passus & mortuus pro nobis, non autem humanitas; ita non humanitas, sed suppositum, dicendum est pro nobis satisfecisse condignè, & ex iustitia, Deo laeso: alioqui non plus aliter de concurrisset Verbum ad satisfactiones Christi, quam humanitas eius ad creationem vniuersi. Quid quod operationes Christi, si defuisset gratia habitualis, quantumcumque humanitas perfunderetur Deitate, non fuissent supernaturales, atque adeo neque meritoriae condignè? Non igitur humanitas Deitate perfusa, dici potest principium quod satisfactionum Christi pro nobis.

66. At, ex dictis diiudicari facile posse hanc litem. Monstravi enim suppositum quod suppositum, non interuenire efficienter ad operationes naturae, sed tantum ad modum conditionis praerequisitae, quatenus prius est rem esse in se perfectè & completè constitutam, quod habet formaliter per supposititatem, quam operationes profundere. Itaque rectè à Vaqueo constitutum est, satisfactionem nostram valorem non esse à supposititate tanquam ab operante: esse verò à natura prout delibuta vnguento Deitatis, interuentu supposititatis tanquam termini naturam illam completis, eique conuenientis Deitatem. Quia tamen dignificatio operum est à Deitate prout identificata supposito terminanti naturam cui operationes illae inhaerent, atque adeo Deitas habet se per modum formae moralis ad eas prout satisfactorias, admittendum non est, supposititatem cum actionibus prout dignis & ad satisfaciendum idoneis, connecti per solam communicationem idiomatum, & se habere tantum eo modo quo humanitas Christi ad creationem, non modo ipsa anteriorem (cum qua reuera non conuenit,) sed posteriorem assumptione humanitatis per Verbum: quia in ijs quae vni Christi naturae tribuuntur per meram communicationem idiomatum, altera se habet merè communicanter, quod hic locum non habet.

habet: sed Deitas habet se ad modum formæ dignificantis, ac perfundentis non modò humanitatem, sed etiam operationes quas recipit. His rite perspectis concidunt vniuersa quæ ex Aluare proponebantur. Falsò enim assumit supposititalitatem esse actiua, & suppositum quò tale influere in actionem naturæ, siue in nobis, siue in Christo, plusquam per extrinsecam denominationem, quod attinet ad efficientiam physicam. Perperam quoque actiones Christi satisfactorias, cum humanitate per Deitatem delibata comparatas, æquiparabat actionibus æternis Dei, comparatis cum humanitatis Christi, inter quæ duo, est patens discrimen ut supra diximus. Tandemque nullo inte contendit, supernaturalitatem operum Christi, derivatam esse ex gratia eius habituali; ita ut quantum humanitas Christi operans delibata fuisset Deitate, tamen operationes Christi caritatis fuissent valore satisfactorio & supernaturalitate, si Christus expers fuisset gratiæ habitualis. Hoc nulla ratione est verisimile. Sanctificato enim humanitatis Christi, atque adeò etiam operationum eius, multo magis ex Deitate, quæ est gratia substantialis, quam ex gratia sanctificante creata, oriri potuit.

Infinitas valoris in Christi satisfactione, stabilitur.

67. Ex omnibus quæ hæcenus constituta sunt, facile erit inferre, quantitatem immetatam valoris operum Christi satisfactoriorum, ad quam venandam pertinet ratiocinationum anfractus expositi sumus. Assumptum enim probandum, satisfactionem Christi excedere iniuriam Deo per nos irrogatam; eo quod hæc finita sit, satisfactio autem Christi, sit infinita. Hanc infinitatem ut asseruerimus, de radice valoris operum Christi agendum fuit. Cum ergo de radice prædicta constet, clarè nunc probatur, valorem satisfactionum Christi esse infinitum: quia persona infinite digna, afficit bonas operationes suas dignitate extrinseca infinita. Certum enim est, respectum ad personam operantem, multum conferre ad dignitatem & valorem extrinsecum operis; quandoquidem persona operans est veluti forma actionis suæ, ac proinde eam dignam & æstimabilem reddit. Ergo si persona sit infinite dignitatis, qualis utique est persona Christi, non videtur dubium, quin dignitatem infinitam actibus suis bonis conciliet. Qua in re pensandum est discrimen latum inter actus nostros tendentes in personam infinitam, & actus à persona ipsa infinita procedentes. Nam quia nos sumus talis obiecto prorsus extrinseci, & obiectum non se communicat actui nisi secundum rendentiam operantis, & actionis habitudinem; propterea sicut habitudo actionis ad obiectum infinitum, finita est; ita quoque ipsa actio nostra, est omnimodis finita simpliciter. At actiones à persona infinita procedentes, intimè connectuntur cum persona à qua procedunt, (quippe principio ipsarum,) quàm nostræ actiones cum obiecto illis extrinseco. Quare cum prodeant à tali persona adæquatè spectata, non possunt non perfundi tota eius dignitate, quæ infinita est; atque adeò infinite dignas reddit operationes.

68. Erant verò hæc liquidiora si ex duabus rationibus moralibus quæ dignitatem operum Christi indissociabiliter integrant, videlicet meriti & satisfactionis, in solam rationem satisfactionis defigamus, seposita ratione meriti, quæ huic loco necessaria non est. Certum itaque esse videtur, rationem satisfactionis multum crescere aut decrescere, pro dignitate personæ satisfaciens; quamvis è contrario iniuria pro dignitate personæ ipsam inferentis, decrescat, euadatque tenuior. Vtrumque manifestum est ex vulgaribus exemplis. Princeps enim si plebeium quempiam percussisset, multo minorem iniuria censetur intulisse, quàm

si alius plebeius idem præstitisset: quamvis ob peculiarem personæ altioris conditionem, quam magis debeat sic se gerere, possit contingere ut decrescat per eam eminentiam iniuria, crescat culpa. Sic enim si Episcopus, quem iuxta Apostolum oportet esse non perculsoiem, immerito in vilis alicuius personæ tergum feriret, culpa esset maior ratione dignitatis Episcopalis; ex cuius tamen eminentia decresceret iniuria illata vili personæ. Ad eum igitur modum decrescit iniuria pro auctiore dignitate personæ à qua iniuria derivatur. At è contrario satisfactio, crescit quo personæ satisfaciens dignior est atque sublimior: quia opus satisfactorium quod & operosum est, & cum satisfaciens subiectione coniunctum, eo magis idoneum redditur ad iniuriæ absterisionem, quo persona sic se demittens, altior ac sublimior dignitatis gradum occupat. Arqui persona Christi est infinite dignitatis. Quod tamen indubitatum est, placet tamen illustrare insigni ratiocinatione Richardi Victorini l. 2. de Emanu. cap. 1. §. [Attendite (inquit) diligenter & considerate vehementer; tanta persona quàm sit sublimis, quàm sit humilis, cuius sit potestatis, quanta compassio. Cuius quæso sublimitatis, quanta inquam potestatis, persona in qua nobiscum Deus, persona cuius imperium super humerum eius? Persona inquam cuius imperium non in multis millibus subiectionum; non in multitudine innumerabili exercituum; sed totum super humerum proprium; Cuius itidem humilitatis quanta obsecro compassionis, quæ sublimitatis suæ oblita, quæ potestatis suæ maiestate dissimulata, butyrum & mei comedendo, propter nos ad participationem muscarum descendit, & tam malorum quàm bonorum nostrorum experientiam sponte suscepit. Quid nobis facere non possit persona in qua Deus sit, imo persona quæ Deus nobiscum sit? Quid pro nobis, quod ad salutem nostram spectet. facere nolit, qui ad passionem nostras ex sola compassione descendit? Ecce in his habes quanta vel qualis persona hæc sit, quæ potestate prædita, & ad compassionem prona, suis fidelibus prodesse, & efficaciter possit, & indubitanter velit.]

Persona igitur Christi, eum infinite digna esset, omnino debuit satisfactiones quas elicit, dignitate satisfactoria infinita perfundere. Quod agnoscunt manifestissime S. Thomas quodl. 2. art. 2. & opusc. 3. p. 7. Aureolus in 3. d. 20 q. 1. art. vnic. Vega lib. 7. in Tüd. cap. 8. & q. Mendota quodl. 10. Scholast. num. 4. Suarez t. 1. p. d. 4. §. 4. Ragula 3. p. d. 1. §. 1. Albertinus 1. princ. compl. coroll. 18. num. 9. & 10. qui alios tum Scholasticos tum Patres huic veritati astipulatos proferunt. Nec omittendus qui id diserte tradidisse videtur Clemens 6. in extrau. *Vnigenitus*, de penitentis & remissionibus.

Difficultates in contrarium.

69. Sed erumpunt contra hanc sententiam examina difficultatum. Imprimis quæ sequi ex ea videtur; Christum Dominum satisfaciendo pro nobis, obliterando iniuriam Deo irrogatam, nobisque gratiam & gloriam promerendo, eliciuisse opera quæ Deo æquè placerent ac ipsa increata Dei bonitas, quandoquidem ei placebant infinite. Ad hæc secundo, quomodo potuit valor operum Christi esse infinitus, si non differt ab illorum operum entitate, quæ utique finita est? Præterea tertio iuxta nos, meruerit Christus infinitum præmium quale tamen non est cõsecutus; ex qua sequitur mercedem operatij manere apud Deum, non modò vique manere, sed in æternum. Imo videtur impossibile esse, ut Deus æquale præmium rependat tam multis Christi operibus infinite dignis. Quodnam enim esset infinitum illud præmium, quod operibus illis potest rependere? Nam ipse quidem Deus, in ratione præmij per

Ad quartam, de toto premio in unicum opus exhauriendo.

72. Quartum denique argumentum propositum, non difficile enodari potest, siue agatur de premio absolute aequali quod rependi possit Christi operibus; siue agatur de premio respectu adaequato, quod solum admittimus fuisse de facto retributum. Cum enim dicitur, premium infinitum, si quod dari diuinitus possit, exhauriendum fore in vnico Christi opere compensando, respondendum est, agendo de premio absolute aequali, premium illud fore actiones Patris & Spiritus sancti, carne nostra amictorum. Atqui vnico Christi actui, vnicus par actus alterius diuinae personae incarnata responderet adaequate, pluribus autem Christi actibus responderent plures actus alterius illius personae: nec verum est, vnum Christi actum, omnes vel etiam plures similes illius alterius diuini suppositi humanitati actiones exhausturum, ut falso in argumento supponitur: haud dubie quia cum Christi quilibet actus contineat infinitam dignitatem, videtur cuilibet tamen plurius alterius personae operum dignitati aequipollere, quia infinito non datur maius. Sed hoc principium, tamen recte habet quoad illud infinitum in quo excessus vnus supra alterum infinitum, inueneret eius fines sub ea ipsa ratione sub qua infinitum est; quo pacto plane repugnat vnum infinitum esse maius alio extensum; tamen quando excessus nullus tales fines in alterum infinitum deriuat, nihil verat vnum infinitum esse maius alio. Sic enim nihil verat vna quantitatem discretam infinitam, esse alia maiorem. Nam quis neget data infinitate hominum, fore plures digitos, aut oculos, aut pilos, quam homines; tamen & hominum & omnium illorum aliorum multitudo, supponeret infinita? Idem dici potest de duplici infinito gradu. Similiter ergo nihil est quod veret, vim meritoriam seu dignitatem infinitam, in pluribus illius personae actibus multiplicatam, esse maiorem quam in vnico Christi actu, quamuis infinite digno ac meritorio, contra Suarez t. 1. 3. p. d. 4. f. 4. ad secundum quoddam dubium §. *Dices quamuis*, & Praepositum q. 1. num. 40. Nihil item est quod veret, infinitam vim meritoriam vnus actus a Christo eliciti, exhauri per alterius diuinae personae incarnatae aequale opus; ita ut nihil ultra pro eo Christi actu deponi queat, ut iuste & ad aequalitatem remuneratum habeatur. Nihil denique verat plures Christi actus esse meritorios plusquam vnum, etiam meritorium infinite & ultra mensuram.

73. Iam agendo de premio respectu aequali quod de facto repensum est meritorijs Christi actibus, negandum est singulis quibusque Christi operibus suum scorsim premium respondisse. Omnes enim Christi actiones, vnum & idem premium indiuisibiliter meruerunt, nempe salutem nostram; Ita ut priores Christi actiones, ab ea Christi voluntate in qua initialiter sanctificati sumus, teste Apostolo, vsque ad ipsam mortis perfectionem voluntariam, in qua solutio illuc vsque cepta, consummationem accipit, vnicum premium acceperint, ex promissione Dei, & ex Christi intentione, qui iuxta pactum cum Deo initum, suas omnes actiones meritorias ad illud vnum premium indiuisibiliter ordinauit. Quod facile colligi potest ex varijs Scripturis, quibus redemptio nostra discrete tribuitur Christi morti seu passioni, & (quod verumque vno verbo complectitur,) sanguini: Ea siquidem voce ut plenius prosequitur Collins lib. 5. de sanguine Christi disp. 10. cap. 3. non intelligitur nuda substantia humoris illius primarij, sed vitae amissio consequens effusionem talis humoris. Alibi autem nostra salus atque redemptio, tribuitur simpliciter labori Christi, id

est sanctis operibus quorum tota Christi vita fuit facissima; & per se liquet ea opera Christi fuisse & dignissima quibus salus nostra rependeretur, & a Christo in nostram salutem intensissimo, eiusque solius fuisse directa. Quare vtrisque Scripturis adiunctis concludere adigimur, omnia quidem Christi opera fuisse satisfactoria pro nobis, ac merito salutis nostrae grandida, ita ut vere fuerint plura merita in actu primo, quorum quodlibet esset sufficientissimum ad promerendum quod ei de facto est repensum: non tamen singula scorsim, sed omnia indiuisibiliter sumpta, & in vnam veluti fascem collecta promeruerint in actu secundo premium illud quod Deus alia ratione conferre noluit, nec Christus aliter accipere intendit. Qua de re rursus occurrit sermo, cum de perfectionibus voluntatis humanae Christi Domini.

Excessus satisfactionis Christi supra offensam nostram, ex dictis concluditur, & noua ratione firmatur.

74. Nunc tandem post longum intermissum ratiocinationum circuitum, licebit concludere illam vnam ratiocinationem qua vndecunque firmandum suscepimus, satisfactionem Christi pro nobis, longe superasse offensam nostram. Sic enim argumentabatur Malitia peccati, siue iniuria Deo per nos irrogata, finita est: qui satisfactio Christi est infinita. Has duas propositiones, sigillatim haecenus discussi & probauimus. Inde ergo clare euicit conclusio ista, Ergo satisfactio Christi, non modo est aequalis iniuriae, sed eam quoque longe superat. Tota discussio clara est, & solide stabilita in praecedentibus.

Possumus tamen alia ratione conclusionem propositam stabilire, etiam si daremus malitiam peccati esse infinitam, aut etiam satisfactionem Christi finitam esse, nihilominus enim satisfactionis Christi vis & perfectio, adhuc posset excedere vim peccati, quod fusi prosequitur Albertinus 1. princip. compl. Coroll. 18. n. q. 10. & 11. breuiter autem exponitur quia quamuis vtraque illa ratio, videlicet offensae, & satisfactionis siue demeriti ac meriti, statueretur infinita, tamen meritum siue satisfactio Christi, spectat ad altiorum ordinem, estque eminentissime in ordine diuino tantquam in vertice praedicti ordinis, quia dimanat ex vniione hypostatice, quae est apex totius supernaturalitatis participatae. Vnde & duobus illis infinitis, vnum, nempe satisfactio, praeccelleret alteri, hoc est offensae, Imo eandem ob causam, etiam si iniuria esset infinita, satisfactio autem Christi esset finita, tamen satisfactio offensam excederet, quia esset in superiore ordine, vel saltem intra eundem ordinem supernaturalitatis quasi genericum, esset species eminentior. Impossibile autem est, ut forma ordinis inferioris, quantumcunque intra illum crescat, accedat infinite, adaequet vniquam formam ordinis superioris. Sicut impossibile est, ut minimus intellectus adaequetur per sensum, quantumcunque perfectum in gradu sensitivo; quia quamuis perfectio intellectus sit finita, & perfectio sensus infinita supponeretur, tamen diuersitas essentiae & ordinis, infert inadaequabilitatem. Quare etiam si malitia iniuria Deo per nos irrogata infinita esset, quod monstramus verum non esse, itemque etiam si satisfactio Christi quomodocumque se habente iniuria quantitate, esset tantum finita: nihilominus Christi satisfactio pertinet ad ordinem vel speciem altiore, esset semper superior & vndecunque offensam.

Suffragium SS. Patrum, pro excessu constituto.

75. Vtrius autem ex duabus propositis rationibus probetur, conclusio illa quam intendimus, nempe quod

emanat cruor: se pretium dat Patri dilectus Filius pro nobis. Culpā inquam longē capacius pretium luit. Quidni? Eius vel sola distillans sanguinis gutta, calido hosti, mundorū plus quam millia centum eriperet.]

S. Anselmus l. 2. cur Deus homo c. 14. satisfactio- nem Christi ait *plusquam infinitum*: excedere culpas nostras, quantalcumque & quorcumque. In quam rem passim alia habet toto illo opere.

Rupertus l. 4. in Exodum c. 8. in ipso *sine*, tractans de candelabro & illud Christo accommodans, & glossans quod Scriptura tradit pondus candelabri habuisse talentum auri mundissimi, subdit. [Talentum maximum centum librarum, est & viginti: Magnum pondus, grande significat talentum mundi, quod appensum in libra Crucis, appositam lancem praeuando excussit, & peccata nostra in mare proiecit. Quod quia mundissimum aurum est, id est, quia Deus ab omni forde mundissimus Christus est, tota in pondere eius redemptio nostra peracta est. Et quia cum perfectus Deus & homo sit, passionum dolores pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam peruenit, recte candelabrum ductile fuit.] Liqueat de Patrum sententia, in hac parte.

Consensum Scholasticorum, nihil attinet proferre. Omnes enim, cum antiqui in 3. d. 20. tum recentiores apud S. Thomam 3. p. q. 1. art. 2. vno ore altipulantur. Imo Suarez t. 1. 3. p. d. 4. l. 3. conclu. 3. fidenter pronunciat, contrariam sententiam, neque propabilem, neque piā, neque fidei satis consentaneam videri. Quare satisfactionem Christi pro nobis, fuisse plusquam sufficientem & superabundantem, ratum & fixum esto.

Quid contra propositum satisfactionis Christi excessum, Ethnici, & Sectarij. Scrupulus item quorundam Catholicorum.

78. Depellenda tamen nonnulla supersunt, siue ab Ethnicis, siue ab haereticis, siue a morosis Catholicis proposita. Ethnici apud Nyssēnū in orat. Catech. c. 30. opponebant, si tanta & tam superabundans est Christi pro nobis satisfactio, cur ergo pereunt tam multi? Et cur non omnes, tanto, tamque immenso pretio perluto, liberantur. Haec Ethnicorum admiratio, haereticos eorum germanos non percellit: quin potius supposita tanta satisfactionis Christi superabundantia, inferunt stulto labore cōsumi Catholicos, cum post tam copiosam redemptionem à Christo adhibitam, vexant sese in adiungendis satisfactionibus suis, quibus satisfactio- nes Christi cumulant. Id enim Sectarij, in magnū Christi dedecus cedere obtrudunt. Sic igitur copiosam & superabundantem apud Deum redemptionē nostram, cum Ethnicis eleuant, & ex effectu irritō insimulant falsitatis, tum Sectarij ita admittunt, ut ea ad omnem in via Dei supinitatem, & collaborandi contemptum abutantur. Catholici denique aliqui, mirantur vel scrupulo agitantur, quomodo post tantam aduersus peccata medicinam, peccatum aliquod possit superesse. Sed hac depellere, non erit operosum, id quod iam pridem PP. & DD. praestiterunt.

Satisfit Ethnici: Cur aliqui post tantam satisfactio- nem pereant, declaratur.

79. Ad Ethnicos itaque regnendos, illa vna Nyssēni responsio sufficit loco allegato. [Si pariter ad omnes procedit vocatio, nec auctoritatem, nec aetatem, neque gentium discernens differentiam; (propterea enim in primo initio praedicationis, diuina inspiratio- ne, vnius & eiusdem linguae, cuius omnes gentes, repente facti sunt qui verbum ministrant, ut nemo esset expertus bonorum,) quemadmodum fuerit consentaneum ut Deum adhuc accusent quod verbum non in omnes dominatum obtinuerit? Nam qui in vni- uersitatem liberam habebat potestatem, propter sum-

um in homines honorem, dimisit etiam aliquid in nostra potestate, cuius solus est Dominus. Hoc autem est liberi arbitrij, libera electio; res quaedam minime redacta in seruitutem, & quae est sui iuris, sita in libertate mentis & cogitationis. In eos ergo qui non adducti sunt ad fidem iustius hac transferretur accusatio, non ad eum qui vocauit ad consensionem. Neque enim cum Petrus in initio verbum praedicasset, in frequen- tissima Iudaeorum concione, & tria millia simul fidem accepissent, ij qui non crediderunt cum plures essent, quod non crediderunt. Neque enim par erat, ut gratia in commune proposita, ijs qui voluntarie ab ea abscesserat, non sibi, sed alijs malam suam sortem ad- scriberet.] Vides perire post tantam satisfactionem tam multos, quia Christi satisfactione, & Dei vocatio- ne nolunt uti, nec par est inuitos adigi ad vtendum, quod sequent. c. 31. fuisse & recte prosequitur idē Nyssēnus.

Præterea Arnobius l. 2. n. 58. qui Ethnicorum mur- mur in quo versamur, ita proponit & repellit. [Sed si generis Christus humani, (inquit,) conseruator ad- uenit, cur omnino non omnes aequali munificentia li- berat? Non aequaliter liberat, qui aequaliter omnes vo- cat? Haud ab indulgentia principis quemquam repel- lit, aut respuit, qui sublimibus, infimis, seruis, feminis, pueris vniiformiter potestatem veniendi ad se facit. Pa- ter, (inquit,) omnibus fons vitae, neque ab iure potan- di quiquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblatis respuas beneficiū muneris; quin- imo si tantum sapientia praeualens, ut ea quae offerun- tur a Christo, ludum atque ineptias nomines; quid in- uirans peccat, cuius solae sunt haec partes, ut sub tui iuris arbitrio fructum suae benignitatis exponat? Sortem vitae eligendi, nulli est, (inquit Plato) Deus causa, neque alterius voluntas asserendi potest equiquam recte, cum voluntatis libertas, in ipsius sit posita potestate, qui vo- luit. An numquid orandus es, ut beneficium salutis à Deo digneris accipere, & tibi a perstanti, fugientique longissime infundenda in gremium est diuinæ bene- uolentiae gratia? Visuamere quod offertur, atque in tuos usus conuertere; consulueris tu tibi. Aspernaris, contemnis, & despicis; te muneris commoditate pri- uaueris. Nulli Deus infert necessitatem; in periosa for- midine nullum tetter.]

80. Nec dissimiliter Cyrillus Alex. lib. 3. de ador. in *sine*, Christi quidem satisfactionem copiosam fuisse ac vberem & ad peccati abolitionem per idoneam, demon- strat: nō tamen omnes peccato exsolui, quod omnes gratiae per Christi merita oblatae non suffragentur. Itaque non aliter comparandi sunt mortales cū Chri- sti satisfactione & exhibito pro eis per Christum pre- tio, quam captiui quibus redimendis transmissum sit pretium exuberans; quod tamen ab eis acceptandum, & Domino à quo captiui tenentur annumerandum sit. Sicut ergo qui nollet pretium huiusmodi oblatum acceptare, & appendere ei à quo captiuius tenebatur, frustra & falsò expostularet de pretij insufficiencia; cum deberet potius ignauiam suam atque stuporem incu- sare, qui tantulum laborem alienae liberalitati subiun- gere detraxeret, ut à captiuitate eriperetur: ita seiplos exitij sui causam agnoscant necesse est, quotquot tam vberem misericordiam, & copiosam apud Deum re- demptionem, sibi adhibere fastidientes, diuinam erga se beneficentiam vltro frustrantur, ac pereunt. Affine, nec minus accommodatum est exemplum aegri, cui à medico scientissimo apparatus sit pharmacum depel- lendo morbo idoneum; si modò aeger illud haurire velit. Similiter enim Christus medicus optimus, suffi- cientissimū ad depellendas aegritudines quasvis nostras remediū exhibuit, quo curari facile ac certè possumus; sed dummodò illud nobis admoveamus. Quia verò plerique oblatum malagma respuunt, mirum non est, si in

si honorari male mereant. Egregie hoc dixit S. Christus solutus hom. 17. in ad Hebr. ad illud, *Christus semel oblatum est ad multorum exhaurenda peccata*. Interrogat enim, [Quare multorum, & non omnium.] Respondet, [Quoniam non omnes crediderunt. Pro omnibus quidem mortuus est, quantum ad ipsum attinet. Mors quidem illa ex æquo respondebat omnium interitui; quoniam illa ex æquo respondebat omnium peccata, propeccata quod ipsi noluerint.]

Philosophatur in hanc rem omnino luculenter, & proxime propolium Medici exemplum optime huc accommodat Prosper ad obiectionem primam Vincetianam. [Contra valus (inquit) originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura est, & unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit, verum & potens ac singulare remedium est mors Filij Dei, Domini Iesu Christi; qui liber à mortis debito, & solus abique peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam prout causam generis humani, languis Christus redemptor totius mundi. Sed qui hoc seculum sine hie Christi, & sine regenerationis Sacramento perueniunt, redemptionis alieni sunt. Cum itaque propter vnam omnium naturam, & vnam omnium causam à Domino nostro in veritate susceptam, reddere omnes dicantur redempti, & tamen non omnes à captivitate sine erant, redemptionis proprietates haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non via diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impena est humano generi, ut ad redemptionem eius, etiam qui regenerandi non erant pertinerent: sed ita, ut quod per vnicum exemplum gestum est pro vniuersis, per singulare Sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostra, & virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prodest: sed non bibitur, non medetur.]

Super secliorum, tanta Christi satisfactio abuenit ad inertiam,

81. Hinc quoque præclusus manet stupidus error hereticorum, abuentium Christi satisfactioibus ea quoque superabundantia ad inertiam; & ex eo quod Christus abunde pro nobis satisfecerit, colligentium non esse quod pro peccatis nostris satisfacere laboremus, nisi velimus in Christum esse innotij. & efficaciae reuerberi satisfactiois ab eo pro nobis exhibitæ deperire. Quia in parte solemnem suum morem servant heretici, dum diuinum honorem prætexunt erroribus, cum tamen certum sit longe honorificentiores in Christum esse, qui agnoscunt eum per Christi merita prout verbi labores nostros, ut ipsi quoque auxiliante Deo profuturi, aut dispositione aut meritorie debeatur salus. Est enim Christo longe magis honorificum, posse homines subuehere ad cooperandum meritis suis in negotio non sublimi, quam si ipse se solo, abique operum noceat consorcio, omnia exequatur. Itaque prætextus deandior Christi gloria, nullus planè & vanus est; planèque stolidè imò nequiter seclarij, criminantur Ecclesiam quod nostrarum satisfactioem necessitatem obsequans, obsecret satisfactioem Christi, quod plenè refellit Ioan. Lenzus l. de satisfactioe c. 15. Quod verò Christi merita sine superexcedentia & longe copiosa redemptione, non obstat quominus necessarium sit, homines talem redemptionem sibi applicare cooperantibus; si agatur de parandæ salute ex opere operantis; vel certe accipiendo media à Christo instituta de suscipiendis per adules Sacramentis. Quoad infantes quoque, necesse est redemptionem illis per Christum comparatam, applicari per Sacramenta ipsam merè passivè se

Theoph. Raynandi Christum.

habentibus applicata. Quorum omnium ratio est, quia ut dicebam, etiam si satisfactioes & merita Christi, sine remedio peccati sufficientissimum; tamen medicina quantumvis idonea, planè inutilis ægro manet, nisi ei admoveatur; quæ admotio humanam operam desiderat, vel externam in parulis ratione & libertatis vsu destituta, vel internam siue propriam cooperationem, in adultis, quibus par est, salutis propriæ beneficium, accipere voluntarium. Idque non modò valet quoad reatum peccati temporalis, ex remissa culpa & condonato æternæ peccati debito residuum; sed etiam quoad culpam & adiectum illi debiti peccati æternæ; quia Christus ita cum Patre pepigit, ut redemptio quam pro nobis exhibuit, nemini prodesset nisi applicata: Ita ut si ipse quidē propitiatio totius mundi, ut dicitur 1. Ioan. 3. & omnia peccata abstulerit, ut alibi docet Scriptura; sed ea omnia tantum præstiterit, quasi in actō primo, & quoad sufficientiam: ut autem quoad efficaciam quoque peccata auferat, & nostra fiat propitiatio, exigat opera humana. Quo spectat monitū Augustini l. 2. de symbolo c. 8. hortantis Christianos omnes ad currendum, ut Christi sanguine redimantur; hoc est ut redemptio per Christum parata, illis applicetur, fiatque singulorū remediū.

Aliis verbis, reipsa tamen eodem sensu, hoc effertur alij, cum dicunt reconciliationem & redemptionem communē totius humani generis, à Christo solo fuisse perfectam, & neminem quicquam sibi circa eam vindicare possit. Personalem tamen & singularem vnius cuiusque cum Deo reconciliationem, & redemptionem, deponere hominis vniuersaliter iam reconciliati & redempti studium. Ita latè Lenzus libro de satisfactioe c. 16. & 17. probatis benè multis Scripturis & Patribus, quæ & nostram omnium à Christo solo reconciliationem ac redemptionem docent, & vniuersi cuiusque ad eam sibi reconciliationem & redemptionem faciendam propriam, studium & comparisonem deponunt. Hoc est quod ex S. Augustino dicebamus, redemptos currere oportere, ut redimantur: id est ut remedium commune omnibus, efficiant sibi peculiare ac proprium.

Euellitur scrupulus Catholicorum, quomodo possit tantam satisfactioem, super sine peccata.

82. Scrupulus denique, quo aiebam morosos aliquos Catholicos sollicitari, iste est. Si tam superabundans fuit peccati antidotum siue remedium salutis nostræ, quàm hæcenus exposuimus, quomodo ergo aliquod peccatum post Christum superest? Mouit hoc dubium ex eorum persona S. Cyrillus l. contra Antropom. c. 24. sic scribens. [Dicit fortassis aduersarius, quod qui tempora præstolatus est ad nequitia manifestationem commoda, ut illam cum ad summum excreuisset, tolleretur; verisimile esse, omnem illam semel funditus sustulisse, ita ut nullæ amplius eius in vita reliquæ haberent. Nunquid verò & cædes, & rapina, & adulteria, & quid non pessimorum flagitiorum; perpetratur.] Hanc dubitationem ita dissoluit S. Cyrillus. [Qui verò eò respexerit, similitudine quadam à rebus notioribus sumpta, dubium soluat. Quemadmodum enim videre est in reptilium peremptione, non statim cum capite tractus etiam & gyri colliduntur atque intereunt: sed illud quidem emoritur, hi verò adhuc animæ in se agitationem habent, vitalisque motu non sunt destituti: Ita etiam interfecto draconis cum iam bellua per omnes hominum generationes grassata, in immensam magnitudinem excreuisset, caput illi præscindens; hoc est malorum inuentricem facultatem multis capitibus præditam adimens, de gyrorum & tractuum volutatione parum laborauit, motum in bellua relinquens, qui iis qui post modum venturi essent, anslam certaminis præberet.] Hæcenus similitudo, quam ad enodationem dubij prædicti sic accommodat cap. 25. sequenti. Caput belluæ mysticæ, satanæ inquam est. [Quod præ-

Y 2 uo

uo suo consilio mortem inuexit, quod exitiale venenum homini per dogma immisit. Qui ergo mortis imperium dissoluit, potestatem in capite serpentis sitam, sicut ait Propheta, collisit. Reliqui vero serpentis tractus, per humanam vitam dispersi, quamdiu humanitas motibus ad prauitatem vergentibus est obnoxia, cortice peccati vitam exasperant. Ac potestas quidem eorum mortua est, cum nimirum caput sublatum sit. Cum verò tempus præterierit, & ea quæ mouentur, subliterint, in ea videlicet, quam expectamus, vitæ consummatione, tum etiam extremum inimici volumen, hoc est, mors, exolecet: atque ita in vniuersum bellua hæc, siue nequitia, de medio tollitur. Eodem planè modo in hanc rem philosophatur Gregorius Nyllenus orat. de Christi Natiuit.

Breuitulus capitis, & usus doctrina.

83. Attexo summam doctrinæ huius capitis. Christi satisfactio & prout meritoria præmium adæquauit, iuræque obinuit, & prout præse satisfactoria, omnibus perfectæ satisfactionis conditionibus, cum generalibus tum peculiaribus eius quæ Deo pro peccatis debetur, instructa fuit. Quin etiam spectato quoque iustitiæ rigore, & quatenus meritoria præmium illi propositum, & quatenus præse satisfactoria, iniuriam pro qua exhibebatur excessit, quippe valoris immensæ, & à persona infinitè digna prodians. Ideoque nostra per Christum liberatio, quantum est ex parte ipsius, vnde cumque plena fuit, & saluans cum effectu, quoscumque partem per Christum salutem, sibi ipsis applicare, & eam quæ de sunt Christi passionum in seipsis adimplere non piget.

Vsus doctrinæ esto, quem Origenes proposuit hom. 6. in Ierem. initio, agens de Dei Verbo. [Quid mihi prodest si descendat in mundum & ego ipsum non teneam?] Idem plenius hom. 11. sub medium. [Illa manifestè de Salvatore dicitur: *Heu mihi quoniam factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe, & sicut colligans racemos in vindemia, cum non super sit botrus ad manducandum primitiua: Heu mihi anima quia perijt reuertens a terra, & qui corrigit inter homines non est.* Omnes in sanguine indicantur. Venit enim ut mceret fructus, & quasi stipula in segete reperta, propter plurimos peccatores, ait: *Heu mihi quoniam factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe.* Venit vindemiare botros vna in hominibus, & in messe sceleribus inuentis, dicit: *Et sicut racemos in vindemia, cum non super sit botrus vna ad manducandum primitiua.* In alio quoque loco similia his ad Patrem loquitur, dicens: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Quid tantopere hominibus profui, qui nec in sanguine meo, quem fudi pro eorum salute profecerunt: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo de cælis, dum venio in terram, dum contumelijs afficior, dum porro corpus humanum? Quid his omnibus dignum inter homines perpetratum est: Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?* Tale ergo est quod in Ieremia dicitur: *Heu mihi mater mea, quare me genuisti virum.*]

Quantus item nobis hinc ad amorem incensissimum stimulus existat, egregie considerant S. Edmundus in speculo Ecclesiæ c. 1. initio, [Cogitabis (inquit) de misericordia Dei nostri, quia voluit homo deuenire & mortem pati pro nobis in sua humanitate, cum alio modo potuisset nos redemisse; & totum hoc nobis fecit, ut sibi attraheret nostrum amorem. Nam si vnus esset noster Creator, & alius noster Saluator, tunc plus amaremus nostrum Saluatorem, quam nostrum Creatorem. Ideo voluit noster Creator, esse noster Redemptor & Saluator, & pati in suo corpore totum nostrum dolorem, & emereri totum nostrum amorem.]

Magna denique hinc seges admirandi varias Dei perfectiones, in hac Dei pro nobis satisfactione conspicuas. Nyllenus breuiter præcipuas complexus est in oratione Catechetica cap. 23. in fine. [Vides (inquit) quemadmodum cum iustitia coniuncta sit bonitas, & sapientia non sit ab eis separata. Quod enim per indumentum corporis excogitauit ut capi posset Diuina virtus, ne pro nobis suscepta dispensatio impediretur metu sublimitatis, omnia simul ostendit; nempe bonitatem, sapientiam, & iustitiam. Voluisse enim dare salutem, est testimonium bonitatis. Quod autem tanquam ex contractu fecit redemptionem eius qui tenebatur dominatu Dæmonis, ostendit iustitiam. Quod autem id quod capi non poterat, subtiliter excogitans effecit, ut capi posset ab inimico, id aperte summam arguit sapientiam.]

CAPVT III.

Quam necessarius fuerit Christi aduentus, ad perfectam illius satisfactionis exhibitionem, & liberationem nostram.

84. Hoc igitur extra controuersiam posito, quod verè Christus propter liberandos homines venerit, eiusque quantum est ex se, exuberantissimam & superabundantem redemptionem parauerit; excutienda sequuntur quæ dicebam in controuersiam vocari posse: illudque in primis, quanta fuerit aduentus Christi necessitas ad liberationem nostram, eo præcipuo modo quo peracta fuit; hoc est, interueniente vera & perfectæ satisfactione pro nobis, qualem proximè expressimus.

Absolutè loquendo, poteramus absque Christi satisfactione liberari.

Et absolutè quidem simplicitérque loquendo, non est dubium quin potuisset Deus si illi ita visum esset, extra Christi sui procreationem, & solo nudo se liberare, condonata planè gratis, iniuria; & beneficijs gratiæ quotquot per Christum accipimus, vltro concessis. Hoc videtur planè exploratum. Nam Deus est perfectè Dominus bonorum suorum, cæque elargitur, quibus & quomodo lubet. Itaque haud dubiè potuisset gratiam sanctificantem aliæque supernaturales bona hominibus per Christum concessa, exclusis licet meritis Christi, concedere; & eo ipso, conciliatus hominibus fuisset. Neque enim gratiæ diuinæ sanctificantis erogatio, cum perseverantia iniuriæ non condonata cohereret. Quare absolutè loquendo poterat homo liberari absque Christo, per solam Dei nutum benignæque in nos voluntatem. Docent hoc passim Patres.

Splendide S. Athanasius orat. 3. contra Arian, sub finem. [Sed poterat (aiunt) Deus, etiam si Saluator creatura existeret, vel loqui tantummodò, & ita soluere maledictionem. Istud ipsum etiam iis ab alio quopiam obtrudi poterit. Poterat etiam sine vilo aduentu Christi, solummodò loqui Deus, & soluere maledictionem. Cæterum spectandum est hic, quid hominibus sit vile, non, quid situm sit in viribus Dei. Siquidem poterat etiam ante ædificatam arcam Noë, eos qui prauaricati fuerant, interimere: sed tamen non, nisi ædificata arca, illud facere sustinuit. Poterat etiam sine Mose domtaxat loqui, & sic educere populum ex Aegypto, sed vile erat id per Moysen fieri. Poterat sine iudicibus conferuare populum; sed erat ex re populi, suis temporibus indicem exurgere. Poterat etiam ne semel quidem venire Deus: aut si venisset, non tradi Pilato; sed tamen sub consummationem seculorum venire; & cum ad mortem quæretur, seipsum indicauit: *Ego sum* (inquit.) Quod enim

trium facit, id ipſum & vtile eſt hominibus, & aliter fieri non decuit. Porro, quod vtile & decorum eſt, id cura ſua & providentia inſtruit.]

85. Nazanzenus orat. 9. Alloquens Iulianum tributorum prefectum, cum propoſuiſſet quacumque Chriſtus pro nobis paſſus eſt, quodque ad tributi quoque poſſitatem demulſerit ſe: [Hæc (inquit,) Saluator fecit, idque cum voluntate ſola nobis vt potè Deum ſalutem affere poſſet, quemadmodum & vniuerſam rerum Machinam ſolo iuſtu atque imperio procreauit. Manus autem, & ad iocundum pudorem accommodatis nobis contulit, nempe commiſerationem atque honoris æqualitatem.] Idem priore ad Gledonium epistoſa ſua orat. 11. Impugnans Apollinariſtas indicantes creatam in Chriſto animam. [Quod ſi his rationibus prohiberi eò conſugunt, vt Deum remota etiam mente, homini ſalutem afferre poſſe dicant, quid etiam poſſit remota carne per ſolam voluntatem, quemadmodum alia quoque omnia, citra corporis operam operatus eſt, & operatur? Quare cum mentis carnem quoque tolle, vt plena & perfecta tibi ſit remeſſitas.]

Autor ſermonis de natiuitate apud S. Cyprianum. [Miror in hac diſpenſatione tanti diſpendia temporis, & cauſas proceſſus ad obedientiam Saluatoris. In hoc potèrati patrar negotium & poterat tantus labor adhiberi ad ſolum Chriſti verbum; ſicut factus eſt, & diſpoſita cuncta ad eius Imperium. Sed elementatio mundo dignior eſt rationabilis homo, quod ex eò quod in eius ſeruitium facta ſunt omnia, facile credatur.]

Theodoretus, ſub ſinem: ſexti contra Græcos. [Erat quidem illi (Deo) faciliſſimum, vel citra hoc humanæ carnis inſolentiam, humani generis ſalutem perficere, ſolæque voluntate, mortis poteſtatem diſſoluere, ac penitus abolitam reddere matrem mortis iniquitatem, partemque illius diabolum de terra facie proſequi, ad inferni tenebras relegare, quibus & paulo poſt exitum peccatum, interminatus eſt, ſe illum natiuitatem eſſe. Ceterum offendere noluit, quid potèrati ſua liceret, ſed potiùs quid æquitas providentiæ poſſideret.]

86. Baſilius Selenciæ orat. 39. [Cum imaginem reſurgere ſtaruiſſet, & carnem immortalitate donare, carum induit, rem congenerem medicamine congeneri curaturus. Fit homo perfectiſſimus, vt homini quem conſiderat, plenam perfectamque ſalutem afficeret. Nam cum generis noſtri primordia propter peccatum fuiſſent prædamnata, altero fuit opus Autore impeccabili, & omniſatæ iuſtitie perfectore, cuius beneficio totum corpus cum capite reconcinatum, cum hominibus iterum coniungeretur; vt quemadmodum in Adam ſumus mortui, ſic in Chriſto viuamus. Potuit enim is, qui conſilij ſui rationes ſolo nutu perficit, ſalutem conferre ſine Incarnatione: ſed naturam quæ peccati offenſione, deſecta fuerat, in ſe ipſo meliorem ſuperioremque peccato voluit ostendere, quo peccatum in omnes propagaret, mortisque dominationem, hoc eſt diabolum, vitibus exhauret.]

Satis ex Græcis Patribus. Latinos audiamus S. Leo ſerm. 14. de paſſ. initio. [Omnipotentiæ Filij Dei, quæ per eandem eſſentiam æqualis eſt Patri, potuiſſet humanum genus à dominatu diaboli, ſolo imperio ſuæ voluntatis eruere, niſi diuinis operibus maxime conſueſciſſet, vt nequitie hoſtilis aduerſitas, de eo quod vicerat, vinceretur & per ipſam materiam naturalis repararetur libertas, per quam generalis fuerat illata captiuitas.]

S. Auguſtinus ſerm. 19. de Sanctis. [Corruptum peccatis originalibus & actualibus mundum, mundi conditor ſecreto & mirabili conſilio, per myſterium Ver-

Theoph. Raynandi Chriſtum.

bi Incarnati, eiſdem mundi lapſum voluit reparare. Qui eo verbo quo potuit de nihilo cuncta creare potuit quæ perdita fuerant reformare. Ipſe namque dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt.] Et mox. [Si tantum iuſtus eſſet, cuius ſapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, potuiſſet ſua fortitudine aduerſus ſeducatorem generis humani contendere, & ouem perditam ad gregem reductam, dominio ſuo reſtituere. Sed hoc modo videtur eminentiam tantum ſuæ virtutis oſtendiſſe, non medicinalem miſericordiam impendiſſe redemptis: nec appareret quanta charitate creator creaturam diligebat, à qua ſe diligendum eſſe multiplici beneficio experebat, quatenus miſer homo, præcedente gratia, obtineret etiam per meritum, quod ei male merito, rependebatur in debitum. Quod ergo Dei ſapientia potuit facere ſapienter & fortiter, voluit facere ſuauiter, vniens ſibi inſimilitatem carnis noſtræ, quam primò in ſe ſanaret, & per hanc quaſi medicinalem confectionem generi humano ſanitatem reſtitueret. Non quod non potuerit aliter fieri quantum ad peritiam & potentiam medici; ſed quia non potuit commodius Antidotum procurari, quantum ad complexionem ægroti.]

87. Eucherius hom. 6. de paſch. propoſita obiectione quorſum Deus ſit factus homo quaſi non potuiſſet ſolo nutu nos liberare, Reſpondet: [conditio humana, quæ per peccatum primi hominis tenebatur obnoxia, non imperio erat erigenda, ſed pretio. Potuit autem Filius Dei, hoſtem humani generis, & in cælis poſitus, nutu ipſo ſuæ Diuinitatis eludere: ſed ne quid tale, (vt ſuperius diximus,) à diabolo conſueſciſſet poſſet, placuit Deo ſecundum iuſtitiam ſuam, pro humano genere offerre hominem purum & immaculatum, ſegregatum à peccatoribus.] Similia iterat ibidem hom. 9. & 11.

S. Gregorius 20. Mor. cap. 26. [Pietatis formam mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cum poſſet nobis, etiam non moriendo concurrere, ſubuenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amaſſet, niſi & vulnera noſtra ſuſciperet: nec vim nobis ſuæ dilectionis oſtenderet, niſi hoc quod à nobis tolleretur, ad tempus ipſe ſuſtineret. Paſſibiles quippe mortalesque nos reperiit, & qui nos exiſtere fecit ex nihilo, reuocare videlicet etiam ſine ſua morte à paſſione potuiſſet. Sed vt quanta eſſet virtus compaſſionis oſtenderet, fieri pro nobis dignatus eſt, quod eiſe nos voluit; vt in ſemetipſo temporaliter mortem ſuſciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An nos in Diuinitatis ſuæ diuitis, nobis inuiſibilibus permanens, miris non potuit virtutibus ditare? Sed vt ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus eſt pauper Deus.]

S. Edmundus in ſpeculo Eccleſ. c. 23. [Cogitabis de miſericordia Dei noſtri, quia voluit homo deuenire, & mortem pati pro nobis in ſua humanitate, cum alio modo potuiſſet nos redemiſſe, & totum hoc nobis fecit, vt ſibi attraheret noſtrum amorem.] Vide quæ ſuperius adducta ſunt cap. 1. monſtrando Dei erga nos amorem in Verbi incarnatione. Ceterum in hoc S. Edmundi loco, & in quibuſvis ſimilibus, Redemptio ſumenda eſt pro liberatione. Nam Redemptio quidem propriè accepta, non poterat ſine Chriſto fieri, ſed liberatio poterat, de quæ ea agit aperte S. Edmundus.

88. Gillebertus in altercat. Synag. d. Eccleſ. c. 15. [Si omnia Deus poteſtate quæ vellet, faceret, ubi diſpenſatoria ratio locum teneret? Certè nec Deus homo fieret. Poſſet enim ſpreto rationis ordine, poteſtati imperio, genus humanum Angelis coarquare. Sed ordo iudicij turbatus, ſummæ maieltati rationis libra cuncta æquè diſponenti, occurreret inordinatæ libertati obuius.]

Y 2 Richar

Richardus Victorinus, multus in hoc est, serm. in Die Pasche, *sub initium*. Monstrat enim, Verbum Dei cum posset solo nutu hominem liberare, maluisse amore iustitiae, exacte satisfacere Deo, & ut homines docerent iustitiam prae potentia colere: sicut Deus ipse in salutis nostrae procuratore non est usus sua potentia, qua potuisset vno verbulo nos eripere, sed iustitiae consultum voluit.

Claudio cum S. Bernardo serm. 11. in Cant. *in fine*. [Quis digne penset quantae fuerit humilitatis, mansuetudinis, dignationis: Dominum Maiestatis carne indui, multari morte, turpamur Cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum reparare creator, absque ista difficultate. Valuit, sed maluit cum iniuria sui, ne pessimum atque odiosissimum vitium ingratitudinis, occasionem ultra repetiret in homine. Sanè multum fatigationis assumpsit, quo multae dilectionis hominem debitorum teneret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redemptionis, quem minus esse deorum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Grati quidem conditus sum, sed nullo auctoris gravamine vel labore. Siquidem dixit, & factus sum, quemadmodum & vniuersa. Quid magnum est, quamlibet magna in verbi facilitate donaeris? Sic beneficium creationis attenuans humana impietas, ingratitudinis materiam inde sumebat, unde amoris causam habere debuerat; idque ad excusandas excusationes in peccatis. Sed obstrictum est os loquentium iniqua. Luce clarius patet quantum modo pro te o homo dispendium fecit. De Domino seruus, de diuite pauper, caro de Verbo, & de Dei Filio hominis Filius fieri non desepit. Memento iam te etsi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terrae. O quantum laborauit sustinens! Carnis medio necessitates, hostis tentationes, nonne sibi Crucis aggrauavit ignominia, mortis cumulauit horrore? Necessariè quidem. Sic, sic homines & iumenta saluasti Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam.]

Et epistola 190. sic disputat contra Abelardum. [Laborans docere & persuadere, diabolum nullum sibi ius in hominem vendicare potuisse aut debuisse, nisi permissu Dei: Et quod sine iniuria diaboli iure Deus profugum suum si vellet miseretur, repetere, & solo verbo eripere posset, quasi hoc quis difficiatur, post multa aliquando inferre: quae itaque necessitas, aut quae ratio, aut quod opus fiat, cum sola iussione sua, diuina miseria liberare hominem à peccato posset, propter redemptionem nostram Filium Dei carne suscepta, tot & tantas in medias, opprobria, flagella, sputa, denique ipsam Crucis ignominiosam & asperitatem mortem sustinere, ut cum iniquis patibulum sustineret, Respondemus: Necessitas nostra fuit, & necessitas dura sedentium in tenebris & in umbra mortis. Opus aequum nostrum, & Dei ipsius, & Sanctorum Angelorum. Nostrum, ut auferret iugum captiuitatis nostrae: Suum, ut impleteret propositum voluntatis eius, Angelorum, ut numerus impleteretur eorum. Porro ratio huius facti, fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad maius fuisse alios & alios modos nostrae redemptionis, iustificationis, liberationis? Verum hoc non praedictat huius quem è multis elegit efficaciam. Et fortasse is praestat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapsus nostri, tot & tantis grauaminibus, reparationis forcius & viuacius admoneremur.] Plura cum possem in hanc rem ex aliis Patribus cumulare, consultò abstinere, quod ista ad institutum satis superque videantur.

Explicantur Patres, visi contrarium sentire.

89. Constat igitur ex Patrum mente, genus nostrum potuisse liberari absque Christi aduentu, rem spectando secundum potentiam absolutam. Quod si alij quidam Patres interdum tradunt, non potuisse hominem liberari à peccato nisi Christus veniret, non ita sunt accipiendi, quasi non potuerit absolute aliter fieri ut à peccato erueremur nisi per Christum: sed sensus eorum est, magis decessisse, hominem de luto fecis per liberatorem Christum eripi, praesertim ne splendor ille diuinorum attributorum quae in Incarnatione micant, excluderetur. Apertè id vnum voluit S. Maximus centur. 4. ex variis cap. 38. cum dixit. [Non poterat omnino fieri. Ut natura tum spontaneae voluptati tum coacto dolori subingata, rursus ad pristinam vitam reuocaretur, nisi opifex factus esset homo, vltro suscepto in supplicium spontaneae naturae excogitato dolore, non habente praecedentem se naturam à voluptate: ut subiens generationem initium à voluptate non decentem, generationis naturam à damnatione liberaret.] Eodem modo aliquoties loquitur Lactantius l. 4. institut. cap. 24. Contestans fieri omnino non potuisse, ut erudiremur ad vitam, & celesti doctrina imbueremur, nisi per Christum, Deum simul & hominem. S. Athanasius fusiè idem versat sub finem libri de Incarnatione Verbi & corporali eius aduentu. Eius autem vniuersa ratiocinatio non aliud probat quam quod dixi, ut legenti constabit, proposita enim Ethnicorum obiectione quod non decuerit Deum corporari, cum posset solo nutu homines exitio subducere, responderet. [Ad istiusmodi obiectionem, id non immerito dici poterit. Olim cum nusquam quisquam existeret, nutu opus fuisse & sola voluntate ad vniuersitatis Architecturam. Ceterum cum iam homo factus esset, necessitas exigebat, non ut iis quae non essent, sed quae iam existerent, remedium daretur. Consequens igitur fuit, ut rebus iam procreatis, medicus & seruator affligeret ad procreata conseruanda. Atque ea causa est cur Deus, homo sit factus, humanumque sibi instrumentum, corpus inquam, adiunxerit.] Vides hanc S. Athanasii ratiocinationem, non plus ferre, quam quod admisi. Denique S. Anselmus qui l. 1. cur Deus homo à cap. 10. late & copiose probat, impossibile fuisse hominem aliter liberari quam per Christi aduentum, eiusque mortem: Tamen lib. 2. eiusdem operis cap. 5. multipliciter monstrat, nullam inde Deo necessitatem inijci ad sic liberandum hominem, nisi quam ipse volens ac sponte suscepit, cum posset aliis plerisque viis liberare hominem, & opus suum perficere.

Noluit tamen Deum, liberare nos, nisi per Christum, & ita fieri oportuit.

90. Quamuis igitur posset Deus hominem aliter exitio subducere, quam carnem induendo, idque ad eum finem non esset simpliciter & absolute necessarium, tamen diuina sapientia decentius censuit ita fieri. Idque tamen nos lateret, nec satis perciperemus quorsum esset conuenientius atque decentius, tamen ex praedictio diuinæ summæ sapientiae ita censuit, omnibus ita pronuntiandum esse, tradit egregiè S. Cyrillus l. 8. in Iulian. ad c. 3. his verbis. [Sed fortassis dicent aduersarij: Quare enim omnino & homo factus fuit, & carnem & sordes nostras tulit, licet hoc facile potuerit praestare, (siquidem est verè Deus, sicut contenditis,) annuendo solum, & ineffabili virtute, terræ corda transmutando ut facere vellent & sapere sibi placencia, religiosque viverent? Ad hoc dixerim: Aberrauit igitur à scopo, & indignè egit diuina & incorruptibilis mens: Et non statim dicimus ipsam à

decoro

tate sua facturum opera iusti condigna pro alio, cum ex se talia non essent. Hoc enim fallum esset, quia opera habent ex seipsis, siue ex specie sua ac circumstantijs, condignitate siue valorem quasi in actu primo, quem deforis non emendicant, ac ne à beneplacito quidem diuino. Tantum igitur dico, cum opus sic ex se dignum, posset à Deo acceptari pro pretio gloriæ dandæ operanti, sufficere posse ut Deus nolit opus illud acceptare in eum finem, sed in parem & æqualem; hoc est ut sit præmium gloriæ subiecto externo conferendæ. Sic igitur res habet quoad satisfactionem pro nobis, quatenus meritoriam supernaturalium bonorum. Faten-dumque est, nihil fuisse ad id necesse, Verbum Incarnari, sed puram creaturam diuinis ad id delectam, potuisse salutem nostram inferuire ad eum modum.

Sed ad præse satisfaciendum Deo, quod pura creatura non poterat, pro peccato mortali proprio.

93. At si sermo sit de satisfactione pro nobis, pro ut est absterio iniuriæ, siue mortalis, siue etiam venialis, siue propriæ, siue alienæ, sic negandum est, puram vltimam creaturam potuisse Deo ad æqualitatem satisfacere; ita ut tantum per satisfactionem eius honoretur Deus, quantum per peccatum inhonoratus est: atque adeo fatendum est, ad huiusmodi satisfactionem pro nobis exhibendam, necessarium profus fuisse, Deum effici hominem, & satisfacere pro nobis. Hæc ut solidè stabiliantur, & de varijs illis punctis quæ simul perstrinximus firmum iudicium feratur, auspicandum est à satisfactione æquali pro peccato mortali proprio, monstrandumque, eam nulli puræ creaturæ tribui posse. Eo enim ritè constituto, facile inferemus idem esse statuendum de satisfactione pro quouis peccato proprio, & multo magis pro alieno.

Non posse igitur creaturam purâ pro peccato mortali proprio satisfacere Deo ad æqualitatem, communissima est Scholasticorum sententia, in 3. d. 20. vel in 4. d. 14. art. 15. quibus locis, Doctores antiqui propè omnes, vel de Christi satisfactione, vel de virtute penitentiae disputantes, in eam veritatem conspirant. Et consentiunt recentiores 3. p. q. 1. art. 2. post D. Thomam ibi ad 2. Videndi præsertim Medina ibi, & Aluar. disp. 7. Ragusa disp. 3. Pelanc. disp. 4. Val. tom. 4. d. 1. q. 1. p. 5. Vega lib. 15. in Conc. cap. 4. Suarez t. 1. 3. p. d. 4. l. 9. & lib. 7. de gratia cap. 14. Pelancus l. de satisfactio-ne sect. 1. Lessius lib. 13. de diu. perf. n. 193. & l. 12. num. 68. Repugnat tamen re ipsa Vasquez 3. p. disp. 2. Quamvis enim ibi verbotenus fateatur, non posse hominem satisfacere pro culpa sua mortali, perfectè & ad æqualitatem, nihilominus ut liquet ex c. 5. eiusdem disputationis, idcirco tantum negat hominem id præstare posse, quia eget prævia Dei miseratione, qua accipiat auxilia indebita ad eudendum supernaturalem illum actum, quo ad æqualitatem satisfacit, supposito eo diuino beneficio gratuito collationis auxiliorum. Nos verò secuti communissimam Theologorum quos adduximus sententiam, etiam supposita tali diuina miseratione, & auxiliorum collatione gratuita, negamus hominem vel de facto satisfacere pro suo mortali peccato ad æqualitatem, vel pro eo sati facere posse, defectu condignitatis & æqualitatis inter quemcumque actum hominis & remissionem peccati, ita ut etiam si femoueamus voluntatem Dei cum actum sibi depositis alio quopiam titulo è tam multis quibus illum sibi potest deposcere, verèque supponamus Deum ex pacto prævio actum prædictum admittere in satisfactionem offensæ, propriæ hominis operantis; tamen impar ex se sit ad eam abolendam, nec possit eò assurgere defectu æqualitatis & condignitatis. Quod primum probabo de quouis actu hominis peccatoris, peccato eius statim: deinde idem probabo de quocum-

que actu hominis puri, spectato dimittat actu eius & neglecta consideratione status in quo viuat nunc aut ante vixerit. Sic igitur primum argumentor.

Non enim per actum ipsius peccatoris, siue informis, siue iam formati.

94. Vel actus ab homine peccatore elicitus, quod Deo satisfaceret ad æqualitatem pro peccato suo mortali, esset actus ex nudo gratiæ auxilio elicitus; ita ut spectaretur in illo priori naturæ in quo actus est adhuc informis, & gratiam sanctificantem antecedit tanquam dispositio ad eam: vel certè esset actus gratiæ sanctificantis inuentione formatus eodem temporis momento quo elicitur. Assumo autem in hanc rem perfectissimum actum qui ab homine elici possit, puta dilectionem perfectam, vel contritionem, quibus eodem temporis puncto adiungitur gratia sanctificans. Nam si hi actus nequeant ad expiendam æqualiter & condignè offensam Deo ab homine irrogatam assurgere, multo minus id poterunt alij quilibet, quos constat & imperfectiores, & ad id præstandum multo incongruentiores esse. Vel igitur hi actus satisfacerent Deo ad æqualitatem, & iniuriam diuinam perfectè abolerent, prius natura quam diuina gratia sanctificante formetur; vel postquam ea formari intelliguntur. Neutrum verò dici potest.

Non enim primum; quia si peccator per actum suum pro ut informem aboleret condignè culpam, & pro ea satisfaceret ad æqualitatem, sequeretur primam iustificationem cadere sub merito condignum peccatoris; sin minus totam & integram, ac saltem quoad partiale eius constitutum, nempe quoad remissionem peccati. Hæc siquidem, gratis præmissa remissione penæ illius quæ in auxiliorum subtractione consistit, caderet sub merito condignum peccatoris, & eque ex iustitia deberetur: quia vnusquisque ex iustitia tenetur iniuriam remittere, si ei æqualis satisfactio exhibeatur; ita ut etiam si non teneatur redintegrare amicitiam, teneatur tamen nihil ultra repositum pro iniuria illata, sed eam condonare debeat, & obliuiscatur velle, ut probauit l. 3. de virtut. num. 290. Igitur Deus ex iustitia adigeretur remittere noxam peccatori exhibenti contritionem, pro ut natura anteriorem gratia sanctificante: quod petinde est ac dicere, peccatorem suo illo actu sic spectato, mereri remissionem peccatorum, quæ est partialis mutatio, integrans iustificationem. Hoc autem videtur aduersari Concilio Tridentino, quod sess. 6. c. 8. statuit nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, condignè mereri iustificationem; quam idcirco docet gratis dari. Præterea actus informis, & non honestatus sanctitate habituali concomitante, est hominis Deo inuili; quod de contritione quoque, & de perfecta dilectione valere, latè monstratum est agendo de iustificatione, reiectis ijs qui contendunt actus illos iustificare formaliter, repugnante non obscure Tridentino, quod eos actus vocat dispositionem ad iustificationem, non autem iustificationem ipsam, vel formam iustificantem. Atqui actus hominis Deo inimici, nõ potest esse apud Deum condignè meritorius; alioqui homo posset condignè sibi mereri primam gratiam sanctificantem, quod constat dici non posse. Igitur actus quilibet peccatoris, pro ut est informis, non potest dici satisfacere Deo ad æqualitatem: quod est primum è duobus quæ probanda receperam.

95. Alterum erat, neque ijsdem actibus, pro ut formati sanctitate habituali illis coniuncta in posteriori natura, tribui posse quod ad æqualitatem, atque adeo condignè & ex iustitia, expient propriam culpam mortalem. Id verò facillè euincitur. Nam actus hominis ad eum modum formatus, est actus personæ Deo gratæ, proindeque

proindeque iam nitetur & à peccato exsoluitur. Quia igitur ratione poterit suam à peccato exsolutionem mereri quam iam habet? Concessio quidem meritis aut meriti potest tempore antecedere pretij aut meriti exhibitionem, ut cernimus in gratia antiquis Patribus concessis, ob merita Christi subsecutura: sæpeque inter homines idem vsurpatur in venditionibus credito factis. At hæc non possunt habere locum circa culpæ propriam remissionem, quasi quis eam mereri possit iam credito factam: quia ex quo debitum aliquod per libentem donationem, purè & absolutè ac simpliciter, non sub conditione quapiam fuit dissolutum, evanescit cunctos quilibet iustitiae ad repetitionem eius. Deus autem offensam grauem sibi à peccatore irrogatam, siue peccati mortalis maculam tollens, abolet eam purè & simpliciter; nec apponit remissioni conditionem ullam operis postmodum ponendi, quæ non impleretur remissionis beneficio qui illud acceperat, sed absolute & purè delet peccatum. Igitur attentio status hominis elicientis actum sanctitate formatum; impossibile est, actum illum esse satisfactionem æqualem pro gravi culpa ipsius hominis.

Hæc perspectum quomodo cumque, actum hominis.

96. Sed dimisso argumento quod ex statu hominis ducitur, vergeamus conditionem nostri cuiuscumque actus, cum per se spectando, ac seorsim à conditione operantis, quod receptam fore secundum principale argumentum in hanc rem: Potest verò sic concipi. In iniuria admittitur in aliquem, crecit principaliter ex dignitate personæ offensæ, & ex vilitate personæ offendente. E contrario autem satisfactio, crecit principaliter ex dignitate personæ satisfaciens; & ex eiusdem vilitate minuitur, sitque despiciatur. Atqui peccatum mortale quod quis admittit, est grauis iniuria, summæ maiestati irrogata per personam nihili: Actio verò quocumque eadem persona exhibere potest, siue quamdiu sordet peccato, siue postquam emaculata est, tamque per gratiam colluctat, est actio personæ admodum vilis, & Deo disproportionabiliter inæqualis. Impossibile igitur est, actionem illam esse satisfactionem iustam, & æqualem pro peccato graui talis personæ. Huius argumenti singulæ propositiones videntur perspicue. Ad maiorem tamen huius veritatis firmitatem, operæ preterit videntur, eas breuiter & roborare & illustrare.

Maiestas personæ læsæ à tenuiore, augeat iniuriam, minuit satisfactionem.

Maior igitur aperte videtur liquere ex ijs exemplis humanis quæ superius tacta sunt, declarando excessum satisfactionis à Christo exhibite, & ab Aristotele quoque proponuntur 5. Eth. c. 5. Nempe rustici qui Principem læserit; & e contrario Principis, qui plebeium & vile caput violarit. Communis enim prudentum sensus fere, rustici noxam in Principem, longè tetriciorem & indigniorem esse Principis delicto in rusticum, ob dissimilissimam vtriusque gradum qui violatur eum persona. E contrario autem satisfactio Principi exhibita à rustico, pro iniuria quæ eum violarit, debet esse longè maior quam quæ Principis violato à se rustico satisfacere teneretur. Nam Princeps si vel verbum humile proferat, quo subitum motum excuset, censetur cumulare satisfecisse personæ vulgari; quia ob status sublimitatem, qualiscumque Principis deiectio, saltem verbo expressa, habetur magna. At rusticum, si vel verbo violarit Principem, necesse est suspensio addici, vixque ea ratione culpam eluet, sed tantum ibi fuisse multa, quia non est quo ulterius progrediatur humana vltio. Itaque maior proposita, videtur perspi-

cua, eamque latius stabiliunt Suarez lib. 7. de gratia cap. 14. à num. 62. Albertions 1. princip. compl. in q. philosph. dub. 3. & Ragusa 3. p. disp. 3. nequicquam reclamante Valque 3. p. disp. 2. cap. 3. qui ex eo negat iniuriam crescere ex magnitudine personæ offensæ, satisfactionem autem ex dignitate satisfaciens, quod per se loquendo, par sit furtum eiusdem summae, siue in Regem siue in priuatum admittatur, & à quocumque admittatur: nec plus restituendum sit, si sit Rex qui eam summam furto subduxit, quam si sit plebeius. Hoc dico perperam obijci aduersus maiorem propositam. Nos enim hoc loco non agimus de iniuria in rebus, quæ per restitutionem compensanda est: sed agimus de iniuria propriè dicta, siue de nuda iniuria, sumptu seorsim à damno dato, quæ per satisfactionem reparatur. De huiusmodi itaque iniuria, videtur certum quod in maiore argumenti propositi dicitur: quia quod persona offensæ est dignior, & persona lædens vilior; & e contrario quod persona satisfaciens sublimior est, & persona læsa, depressior; eò maior inæqualitas inducitur in actus, cum offensæ, tum satisfactionis, ob personarum improprietatem. Quare maior argumenti propositi, rata esto.

Deus læsus, & homo in eum grauius iniurius, infinitè distans.

97. Nec minus fixa debet esse minor, cum quoad grauitatē iniuriæ per mortale peccatum illatae Numini, cum quoad nostrorum quorumvis operum improprietatem cum ea iniuria. Nam peccatum mortale, esse grauem Dei iniuriam, per se liquet, & monstratum sufficienter est supra. Nullis verò operibus nostris abstergi posse eam maculam, ostenditur ex tanta Dei læsi, & hominis lædents ac satisfacere nitentis inæqualitate & improprietate. Et sanè si de homine peccatis adhuc obliato agatur, cuiusmodi est is qui pro culpa mortali propria nondum remissa conatur satisfacere, nemo non videret quanta sit eius vilitas, & ad Dei maiestatem improprietio. Si autem agatur de homine iam iusto, (quamuis iste nequeat ultra satisfacere ex iustitia, pro iniuria liberaliter iam dimissa;) tamen verissimum quoque est, nullam eius actionem posse esse proportionatam ad æqualem pro peccato satisfactionem, etiamsi offerretur ante iniuriam remissam, & colluceret omni illa dignitate quam accipit ex quo persona est Deo grata. Licet enim personæ status, conferre multum possit ad augendam vim actus meritoriam, & idcirco verum sit, cum in homine iusto esse meritorium gratiæ sanctificantis, quam ante non merebatur, tamen vis satisfactoria perparum crecit ex dignitate iusto collata per gratiam, quia creatura pura, quantumvis grata, semper manet creatura; hoc est infinita capidine distans à dignitate Dei læsi, nec habet infinitatem aliquam diuinæ proportionalem; quæ tamen omnino necessaria esset ad constituendam æqualitatem inter offensam & satisfactionem. Quin etiam quantumvis creatura pura spectetur ut operans ex Christi meritis, seu prout Christi membrum, non idcirco eius satisfactio habenda est æqualis: de quo immerito seorsim ac specialiter à quibusdam quaesitum est, ut à Suarez t. 1. 3. p. d. 4. s. 12. Nam peccator, etiam prout membrum Christi, seu prout persona Deo per gratiam meritis Christo partem coniuncta, non potest pro peccato suo ad æqualitatem satisfacere, quam si gratiam ex alio fonte hausisset; cum homo etiam sub consideratione membri Christi, sit pura creatura, cuius satisfactione vidimus æquari non posse offensam irrogatam Deo: Imò non desuerunt Theologi, qui cuiuscumque actui hominis puri, quomodocumque spectato, negandam censuerint rationem satisfactionis imperfectæ, pro graui peccato proprio. Quod quamuis mihi non probetur,

betur, quandoquidem homo per actus ex gratia elicitos, compensat diuinam iniuriam quantum potest, quod ad rationem qualiscumque & imperfectae satisfactionis abunde est, ut recte contra praedictos Scholasticos statuunt Val. 3. p.d. 1. q. 1. p. 5. Suarez t. 1. 3. p.d. 4. l. 1 o. & Vasq. 3. p.d. 2. c. 7. Tamen inde licet coniectare, quam vilis quamque abiecta visa sit Doctoribus non ignobilibus, omnis nostra satisfactio pro peccato mortali proprio, quantumque abfuerint ab admittenda eius aequalitate cum offensa.

Infertur quaecumque hominis satisfactionem, esse graui ipsius erga Deum iniuria, inadaequabilem.

98. Perspicua ergo manet conclusio quam ex duabus praemissis proxime tractatis inferebamus: Nempè quod impossibile sit, satisfactionem peccatoris pro graui peccato suo, esse aequalem & perfectam: siue peccator ille sit iam ab eo peccato emundatus, siue adhuc eo fordeat. Meritoq; sanè Lessius l. 1 3. de diu. perf. n. 191. tractans sententiam quam impugnamus, ait eam semper sibi vilis esse valde mirabilem. Incredibile namque videri quod afficiat aduersarius, nempè contritionem vel dilectionem super omnia, quam peccator Deo in suae mortalis offensa satisfactionem exhibeat, compensare exquisitè malitiam illius peccati, eiusque scditatè per se ac suapte natura eluere, non minus quam lux abolet tenebras, eo quod tales actus non minus sint boni & Deo accepti, quam peccatum fuerit malum & Deo iniustum, quandoquidem aequè idem actus circa Deum versantur ac peccatum, imò peccatum ferè non nisi interpretatiue Deum impetat, contritio autem & dilectio, directè tendant in Deum, eique propter ipsummet, hominem mancipent quantus quantus est. Ex quo nò modò par malitiae & bonitatis vtrorumque actuum modulus erui videtur, sed etiam bonitatis excessus in contritione & dilectione, supra malitiam peccati. Hoc merito Lessius indicat esse incredibile, & mihi etiam inopinabile videtur, vel si vnum illud toties iam rege- stum exemplum Principis & Plebeij tenuit expèdatur. Quis enim rusticum capitalis in Principem noxae reum, dicat ex aequo iniuriam compensare, si doleat de tam atroci iniuria, aut Principem diligat? Multo itaque minus fas est, id affirmare de satisfactione pro iniuria irrogata Deo. Falsum verò est, & alibi plenè reiectum, quod hi actus per se & suapte natura eleuant formaliter labem peccati, ita ut sit impossibile eam non tolli posita contritione, vel Dei amore super omnia. Itè siue verum sit, siue falsum, quod tanta sit horum actuum bonitas quanta fuit peccati malitia, quodque per eos peccator tantoperè aut etiam magis ad Deum conuertatur, quam per peccatum ab eo auersus fuerit siue inquam haec vera sint, siue falsa, de quo nunc tritari non libet; negandum tamen omnino est, inde sequi contritionem & dilectionem tam valere ad satisfactionem, quam valuit actio mala ad iniuriam inferendam. Ratio enim offensa & satisfactionis, petenda principaliter est ex conditione personarum, non autem ex physica entitate actuum, vel morali eorum qualitate ex alijs capitibus ducibili: quia in morali aestimatione actuum prout habentium rationem iniuriae vel satisfactionis, physica illa aut etiam moralis aequalitas non attenditur. Estque planè exiguum quid, diligi Deum à creatura sua infinitis nominibus ipsi obstricta, cum è còrario maximum sic planèque indignissimum, rem tantulam post tam vberes largos beneficiorum imbres, caput extrulisse, & insurrexisse in Deum, infinito amore & obsequijs dignissimum ac proinde à contemptu qui in peccato cernitur infinita remouendum. Nolo rem per se perspicuam amplificare dicendo, sed ut iustus horror

tanta turpitudinis concipiatur pauca verba Isidori Pelusiotae ex lib. 5. epistola 472. repraesentare non omit- tam. [Deum (inquit) summè honorandum offendisse, omni supplicio damnoque grauius est exili- mandum. Non equidem tantum fore ex sup- plicijs do- lorem existimo, quantum erit pudor ex peccato, contra glorificantem, commissio pronens. Sed & anima ipsa, quibus fuere honorati contra ipsum mouentes, & honore contra honorantem videntes deprehendi, om- nem id superat furem. Illud quidem incomparabilem amenciam, hoc verò incurabilem etiam continet fauorem.]

99. Fixum itaque esto, satisfactionem ex iustitia sitè aequalem ab homine pro graui peccato proprio repen- dendam, esse supra quascumque vires peccatoris, etiam diuinitus adiuti, atque adeò peccatum mortale, esse ab intrinseco item insubibile ex iustitia: ed quòd l'cet Deus pro sua benignitate, maculam illius absterget, tamen impossibile sit, ut peccator aequalem pro ea satisfactio- nem exhibeat. Ideòq; attentis legibus diuinæ iustitiae, quae verant peccatum admissum absque iusta satisfactio- ne dimitti, necesse foret; peccatorem ex quo se in- quinauisset graui facinore, perire in aeternum, nisi beni- gnitas Dei miserantis, idoneum fideiussorem extrinse- cum adhibuisset, qui quod puro homini impossibile erat; satisfactione sua expleret. Vnde Angeli ex quo peccarunt, sine spe resurrectionis ceciderunt, quia Deus eos cadentes non apprehendit, ac veluti retraxit ex altis- sima voragine in quam praecipites acti sunt summo peccati pondere, & ut pulcherrimè tradit Ildo, Pelus. lib. 3. epistola 33. granissimo plumbi talento ad inferos vsque depriente. Hanc tantam mortalis peccati atrocitatem, vti nam cogitant mortales, liberarentque attentè ac serid. Haerent haud dubiè, aut etiam hor- terent, quoties eius admittendi vel cogitatio subiret animum.

Extenditur resolutio, ad satisfactionem pro leui peccato proprio.

100. Nunc quod de peccato mortali proprio haec- nus constitutum est, omnem scilicet hominis pro eo satisfactionem esse inaequalem, & iustitiae canonem erga Deum non expleri, extendendum est ad proprium peccatum veniale, cum: Petro Soto lect. 8. de poenit. tametsi repugnant còmuniter, qui nobiscum steterant pro inaequalitate satisfactionis ab homine exhibendae ob suum graue peccatum: Putant enim secus esse de veniali, ob eius leuitatem. Ita Suarez t. 1. 3. p.d. 3. l. 1. concl. 1. Praepositus 3. p. q. 1. n. 28. & Ragusa 3. p. d. 7. Verum si principiis circa mortale peccatum proximè iactis insistimus, facendum consequenter erit, non posse hominem ad aequalitatem satisfacere pro suo veniali peccato. Sic enim argumentari licet. Iniuria per vilem personam irrogata personae infinitae dignitatis, (Cuius- modi est iniuria quam homo Deo irrogat,) est impropor- tionabilis per satisfactionem personae vilis: cum valor satisfactio- nis petendus praecipuè sit ex personae satisfaciendae dignitate, quae quantumlibet fingatur eminere in homine qui Deum laeserit, nullius vniquam momenti erit per comparationem ad Deum, ut supra plenè expositum est. Atqui peccatum veniale, est vera & proprie dicta iniuria Dei. Est enim essentialiter pec- catum, ad cuius quidditatem pertinet esse iniuriam nu- minis, ut supra suppositum est, indicatis locis quibus id probauimus. Et quamvis sit iniuria levis, praè mortali atrociori & longè grauissima, est tamen absolutè non exigua, & vt Saluianus egregiè ait l. 6. agens de culpa Ose de qua Paral. 13. hucque bellissimè transferri po- test, [quod videbatur exiguum esse culpa, grande hoc faciebat Diuinitatis iniuria.] Moxque subdit cau- dum diligentissimè esse, [ut nihil leue aestimetur, quo- Deo

additis, illud suum fecerit, epist. 83. ad Palas. & 97. ad Leonem Augustum, & serm. 12. de Passione. Sic igitur habet S. Caius. [Effusio pro iniustis, iusti sanguinis Christi, tam fuit diues ad pretium, ut si vniuersitas captiuorum in Redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent: quoniam sicut Apostolus ait: *Vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia*. Et cum sub peccati praedicio nati, potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quam debitum seruicatus, Quam itaque sibi in huius Sacramenti praesidio spem relinquunt, qui in Salvatore nostro negant humani corporis veritatem? Dicant, quo Sacrificio reconciliantur, quo sanguine sint redempti. Quis est, ut ait Apostolus, *qui tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis*? Aut quod vnquam Sacrificium sacratius fuit, quam quod verus & aeternus Pontifex, altari Crucis per immolationem suae carnis impofuit? Licet in conspectu Domini pretiosa iustorum mors fuit, nullius tamen insonit occisio, redemptio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederunt, cotonas. De fortitudine fidelium, exempla nata sunt patientiae, non dona iustitiae. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, ne alterius quicquam debitum suo sine perfoluit, cum Filius hominis, vnus solus Dominus noster Iesus Christus, qui verè erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes etiam sunt suscitati. De quibus ipse dicebat: *Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Fides etenim iustificans impios, & creans iustos, ad humanitatis retracta participium, in illo acquirit salutem, in quo solo, homo se inuenit innocentem; liberum habens, per gratiam Dei, de eius potentia gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostrae humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit.] Agnoscit perspicue S. Caius, agnoscit cum exscribens S. Leo, puram creaturam posse alijs exemplo ad salutem prodesse: Redemptionem, quia satisfactio pro irrogatis Deo iniurijs continetur, à solo Christo, Deo simul & homine, expectandam fuisse.

Concluditur necessitas omnimoda aduentus Diuinae personae, ad satisfaciendum Deo laeso per hominem.

104. Nunc ut ad assertionem hoc capite praecipue intentam veniam, ex omnibus haecenus disputatis perspicue liquere puto, ad finem liberationis nostrae ex iustitia procurandae, & satisfaciendi ad aequalitatem pro nobis, necessarium omnino fuisse, ut Deus creaturae suae hypostaticè iungeretur. Vidimus enim peccatum quodcumque esse ab intrinseco irremissibile ex iustitia; imò nullius purae creaturae vi esse adaequabilem offensam irrogatam Deo per illud peccatum. Ergo ut illa iniuria, ex iustitia & ad aequalitatem compensetur, necesse est interponi Mediatorem extrinsecum, Deum simul & creaturam, qui ponat manum suam in ambobus, ut dixit Iob. cap. 9. quod S. Gregorius ibi, de Mediatore humani generis interpretatur. Quia enim extrinsecus ille Mediator & pacarius, secundum vnā suam naturam, creatura est; potest exercere opera satisfactionis; quae à Deo ut Deus est, non possunt elici: à Diuinitate autem, per Diuinam personam ei creaturae naturae coniuncta, habet ut eius satisfactio sit infinite digna, & aequalis offensae, Deo per alienum peccatum irrogatae, imò ea superior & altior, ut supra vidimus. Et eatenus quidem intercedit remissio & gratia Dei in hac satisfactione, quatenus acceptat satisfactio nem ab alio, quam ab eo, qui iniuriam intulit: tamen nihil inde decessit aequalitati & condignitati satisfactionis semel admissae, ex pacto de ea si offeratur acceptanda. Quate

ad iustam & aequalem pro peccatis nostris satisfactio nem, diuinā alicuius personae cum creatura creata coniunctio fuit absolute & simpliciter necessaria; ita ut impossibile fuerit ad eam reparationem, alia quacumque via deueniri.

Consultò dixi, *Necessariā absolute ad id fuisse diuinā alicuius suppositi coniunctionem cum natura creata*; Nec praecise dixi *necessarium fuisse Verbum incarnari*. Nam aequè potuisset satisfieri Deo pro nobis, si Pater aut Spiritus sanctus fuisset incarnati; vel si alteruter eorum, naturā Angelicam assumpsisset, quā satisfactio sit per Verbum humanatum. Aequè enim infinita fuisset, & aequè acceptari potuisset satisfactio Patris aut Spiritus sancti, natura quapiam creata contenti, etiamsi Angelica, ac ea satisfactio quae per Verbum carnem factum, est exhibita. Afirmat quidem S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo cap. 6. & 22. hominem non potuisse Deo reconciliari, nisi per hominem Deum; ut idem ipse qui laeserat, satisficeret; saltem in natura eiusdem speciei. Tamen sensus D. Anselmi dumtaxat est, congruentius fuisse assumi naturam humanam, quam Angelicam; etiamsi satisfactio per naturam Angelicam exhibita fuisset aequè idonea quoad aequalitatem & aequè iusta. Alij vero plerique Patres, cum affirmant hominem non potuisse aliter iuste reparari quam per Verbum hominem factum; personam Verbi, & naturam humanam, viiupant pro persona diuina, & natura creata rationali; ut sensus sit, non potuisse aliter pro homine satisfieri; quam si diuinum suppositum terminaret naturam quampiam, ad opera satisfactionis elicienda idoneam, cuiusmodi est sola creata. Quāuis quia de facto illa natura assumpta fuit humana, & suppositum assumens fuit suppositum Verbi, simpliciter dicunt Patres praedicti, non potuisse aliter pro homine satisfieri, quam si Verbum homo fieret, & Deo pro nobis satisfactionem iustam offerret.

Consensus SS. Patrum, circa necessitatem praedictam, eiusque probationem.

105. Sic expositi Patres, astipulantur manifestè veritati quam nunc tradimus; firmantque omnimodam necessitatem Mediatoris extrinseci, ex Diuina suppositualitate & natura creata compacti, qui pro nobis satisficeret, & inaequalitatem in diuinum ius nostris peccatis inductam repararet. Adduco nonnullorum selecta loca, dimissis plerisque vulgaribus quae passim prostant. Nouatianus lib. de Trinit. c. 18. [Argumentum afferimus vsque ad eodē Christum esse Deum, ut quidam illam subtracto homine, tantummodò putarint Deum; quidam autem ipsum crediderint Patrem Deum; quum ratio & temperamentum Scripturarum coelestium, Christum ostendant Deum, sed quā Filium Dei, & assumpto à Deo etiam filio hominis credendum & hominem. Quoniam si ad hominem veniebat; ut Mediator Dei & hominum esse deberet, oportuit illum cum eo esse & Verbum carnem fieri, ut in semetipso concordiam confabularet terrenorum pariter atque coelestium; dum vtriusque partis in se connectens pignora, & Deum homini, & hominem Deo copularet: ut meritò Filius Dei per assumptionem carnis, Filius hominis; & Filius hominis per receptionem Dei Verbi, Filius Dei effici posset. Hoc altissimum atque reconditum Sacramentum, ad salutem generis humani ante saecula destinatum, in Domino Iesu Christo Deo & homine inuenitur impleti, quo conditio generis humani ad fructum aeternae salutis posset adduci.]

106. S. Basilii in Psal. 48. ad illud: *Qui confidunt in virtute sua*, multa egregiè in hanc rem disputat. Aliqua ex eo nonnullis intercisus repraesento. Sic ergo inducit paraphrastice loquentem Dauidem. [Vos (inquit) qui de vestra virtute praesumitis, (hi enim terrigenae cor-

femetipso non debuit, quia nullum culpa contagium perpetravit. Sed si ipse indebitam mortem non susceperet, numquam nos à debita morte liberaret. Pater ergo cum iustus sit, iustum puniens, omnia iuste disponit: quia per hoc cuncta iustificat, quia cum qui sine peccato est, pro peccatoribus dampnat: ut eo electa omnia ad culmen iustitiae surgerent, quo is qui est super omnia, damna iniustitiae nostrae sustineret. (Locus Salomonis quem S. Gregorius profert, in editione vulgata nuper emaculata, aliter habet. Sed mens D. Gregorij, quicquid sit de vera lectione loci Scripturae quonititur, perspicua est, & egregie illustratur ex ijs quae in eandem sententiam addit lib. 18. c. 29. & 30. [Quia verò (inquit) haec sapientia manens cum Patre ante saecula, incarnanda erat in fine saeculorum, ut ad redimendum genus humanum, non sanctos Angelos, non iustos homines mitteret, sed in manifestatione visionis per semetipsam veniret, recte subiungitur; *Non dabitur aurum obryzum pro ea*. Quid namque per *aurum obryzum*, nisi Sancti Angeli designantur? Qui recte, & *aurum* vocantur, & *obryzum*: *aurum*, quia fulgent claritate iustitiae: *obryzum*, quia nullum habuerunt unquam contagium culpa. Homines verò iusti, quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, aurum quidem esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.] Et mox. [Aurum ergo obryzum illi nuncupantur, qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iustitiae, & nullis, vel minimis maculantur sordibus culpa. Sed quia pro hac sapientia nullus Angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his quos in adiutorio hominum saepe apparuisse didicimus, Angelis poneret, dictum est; *Non dabitur aurum obryzum pro ea*. Ac si aperte diceretur: Per semetipsam sapientia manifestabitur, ut humanum genus à culpa redimatur. Nullus vice eius Angelus mittitur, quia per creatorem necesse est ut creatura liberetur. Unde & in Evangelio Dominus dicit: *Si vos Filium liberaverit, verè liberi eritis*.]

109. Fulgentius l. de incar. & gratia Christi cap. 7. [Nisi Verbum Deus humanam sibi uniens singulariter natum, ex Virgine homo verus nasceretur, & plenus; numquam nobis carnaliter natis, spiritualiter nascendi conferretur exortus: sed ut carnaliter donaretur divina natiuitas, concepta & nata est in veritate carnis, unigeniti filij divina maiestas. Longè enim fuit à peccatoribus salus: & iniquitates nostrae, magna nos à Deo separatione disunxerant. Et quia in ipsa natiuitate carnis nostrae, mortis vinculo tenebamur obstricti, à quo solius beneficio spiritualis natiuitatis possemus absolui, Deus natus est ex homine, ut ex Deo homines nascerentur.] Et lib. 2. ad Trasim. cap. 2. cum praemississet naturam humanam à Deo cecidisse, subdit. [Inquirendus ergo fuit vnus, cuius esset reformanda munere, informanda lumine, confirmanda virtute, ut aequalitas aeterna iustificaret impiam, instrueret infciam veritas, virtus firmaret inuolidam. Sed hoc numquid posset homo per solum hominem, aut in solo quolibet homine reperire? Nullo modo. Quis enim homo posset existere medicus humani vulneris, cum omnes in radice vitata communio circumplecteretur virij naturalis? Vel qualiter posset per se solum medelam vulneratis afferre, cuius ortus teneretur in vulnere? Quòve modo beneficentiae largitor vniuersalis existeret, quem alienae opis indigum natura monstraret.] Subiicit, neque Angelum ad id potuisse sufficere, eo quod ipse quoque esset creatura. Itaque concludit, Deum ad id fuisse necessarium.

110. Rusticus Diacon. dialo. contra Acept. ferè initio. [Si Adam à Diabolo victus, corruptionem nostro intulit generi, oportebat per hominem rursus Diabo-

lum vinari, ut possimus nos incorruptibilis patriicipatione frui. Sed hoc sicut infirma & subiecta seruati acque corruptioni, nostra natura per semetipsam non valebat explere, & à Domino hanc oportebat assumi; sic rursum, sine nostra natura id fieri nec decebat vti que, nec voluit Deus. Non enim per violentiam proposuerat superare Diabolum; aliàs hoc modis omnibus egisset purus, sed deuicto homini voluit praestare victoriam, quod decibilius quam per hanc pulcherrimam vnitionem euenire non poterat: si tamen in tanto mysterio illud impletum credimus, quod aut solum fieri poterat, aut pulchrius celebrari non poterat.]

Petrus Damiani serm. de S. Victore, describens Christum sub specie arboris, cuius primum ramum ait esse Incarnationem Verbi. [Oportebat enim ad redemptionem hominis, ut victus homo victorem Diabolum vinceret; Sed vnde fieret hoc, non habebat. Omnes enim in illo praescripti eramus, & per illum originalis peccati gravitate depressi. Deus autem non debuit, cum potius potentia videretur, si seruum à se recedentem, qui illum subiugauerat, enodaret. Quod igitur homo per se non potuit, Deus per se non debuit; attitit Sapiencia Deum, & hominem collocavit, ut ex parte hominis pro hominibus satisfaceret, & ex parte Dei, superbum sicut vulneratum humiliaret.]

111. Petrus Blesensis carm. de Enchar. cap. 3. *Hostia nulla valens, aut sufficiens satis esset Quae deleteret Ada culpam, si Christus abesset. Nam debebat Adam pro se, nec pauper habebat Vnde satisfaceret, quem culpa grauis prohibebat. Ipse Deus potuit, nec debuit. Ergo necesse Est, ut homo Deus hoc faciat, sine quo nequit esse. Huic quia cuncta potest Deus huic & homo quia debet, Materiam tali facto res vtraque praeberet. Fit de natura eadem persona duabus; Corporibusque medens nostris nec non animabus. Hic Deus, hic & homo; duo sunt, vnus vero Christus; Alter in alterum personam non male mixtus. Qui cum natura foret immortalis vtraque, Maiestate sua seruata iustitiaque, Sponte Crucem subiit, nisi vellet, non moriturum, Morie sua vitam nobis sine fine daturum. Quòque Deus verus non debuit ex Deitate, Hicque beatus homo pro insitiis granitate, Sustinuit tandem fieri diuina voluntas.*

S. Anselmus explicatissimè, & ad Scholasticam notam exactissimè l. de redempt. generis humani, praefatus nullam Deo fuisse necessitatem Incarnationis, ita scribit. [Diuina natura humiliari aut laborare non eguit, nec potuit. Haec omnia humanam naturam, ut ad hoc restitueretur, propter quod facta erat, necesse erat facere: Sed nec illa, nec quicquid Deus non est, poterat ad hoc sufficere. Nam homo ad quod institutus est non restituitur, si non ad similitudinem Angelorum, in quibus nullum est peccatum prouebitur. Quod est impossibile fieri, nisi omni percepta peccatorum remissione, quae non fit nisi praecedente integra satisfactione; quam satisfactionem talem oportet esse, ut peccator, aut aliquis pro illo, det aliquid Deo de suo quod debitum non sit, quod superet omne quod Deus non est. Si enim peccare, est Deum exhonore, & hoc homo facere non deberet, etiam si necesse esset quicquid est quod Deus non est, perire; Vti que veritas immutabilis & aeterna ratio exigit, ut qui peccat, reddat aliquid Deo pro honore ablato; maius, quam sit hoc pro quo illum exhonore non debuit. Quod quoniam humana natura sola non habebat, nec sine debita satisfactione reconciliari poterat, si nec illa, nec quicquid Deus non est ad hoc sufficeret. Ne ergo iustitia Dei in regno suo peccatum inordinatum relinqueret; subiungit bonitas Dei, & eam in suam personam

nam aſſumpſit Filius Dei: vt in ea perſona eſſet homo Deus, qui haberet quod ſuperaret, non ſolum omnem eſſentiam, quæ Deus non eſt, ſed & omne deum quod ſoluere peccatores debent: & hoc cum nihil pro ſe deberet, ſolueret pro alijs, qui quod debent reddere non habebant. Pretioſior namque eſt vita hominis illius, quàm omne quod Deus non eſt; & ſuperat omne debitum quod debent peccatores pro ſiſtitione. Si enim Filijs interfectio ſuperat omnem multitudinem & magnitudinem peccatorum quæ cogitari poſſunt extra perſonam Dei; palam eſt, quia vita eius magis eſt bona, quàm omnia peccata ſunt mala, quæ extra perſonam Dei ſunt. Et licet, cur Deus homo cap. 18. redgens in breuem ſummam totum eius opus contextum ſic ſcribit in perſona Boſonis diſcipuli. [Summa quæſtionis fuit, cur Deus homo factus ſit, vt per meritum ſuam ſaluet hominem, cum hoc alio modo poſuiſſet face- re videretur. Ad quod tu multis & neceſſarijs ratio- nibus reſpondens, oſendiſti reſtaurationem huma- nitatis non debuiſſe remanere: nec poſuiſſet fieri, niſi ſolueret homo quod pro peccato Deo debebat; quod debuit tantum erat, vt ille cum non deberet ſoluere niſi homo, non poſſet niſi Deus, ita vt idem eſſet homo qui Deus. Vnde neceſſe erat vt Deus aſſu- meret hominem in vnitatem perſonæ; quatenus qui in natura ſoluere debebat & non poterat, in perſona eſſet qui poſſet.]

Richardus Victor. lib. de Incarnatione Verbi cap. 8. [Perſpicua ratio docet, quod ſine ſatiſfactione, ho- mo ad plenam reparari non poſſet. Ad plenitudinem autem ſatiſfactionis, oportuit vt tanta eſſet humiliatio in expiatione, quanta fuerat præſumptio in præ- ſumptione. Rationalis autem ſubſtantia Deus tenet ſummum, homo verò imum. Quando ergo homo præſumpſit contra Deum, facta eſt elatio de imo ad ſummum. Oportuit ergo vt ad expiationis remedium, fieret humiliatio de ſummo ad imum. Sed hoc om- nino non poſuit niſi aliqua in Trinitate perſonarum. Item ſi homo per creaturam poſſet quàm per crea- torem recuperare poſſet & recuperaret iuſtitiam, & medietate iuſtitia futura beatitudinis gloriam; non de cætero contra excellentiam primæ dignitatis, magis obnoxius eſſet creaturæ quàm creatori, fac- tori quàm factori? Nam plus eſt perfectio iuſtifica- ti, & beati, quàm creati. Ad plenam itaque hominis reſtaurationem, omnino non ſufficeret perſona quæ Deus non eſſet.]

Alia eiſdem neceſſitatis probationes, ad- ductæ & reſcæ.

112. Rarum igitur eſto, agnoſcendam abſque am- biguitate eſſe, ſummam & abſolutam neceſſitatem aſſumptionis naturæ creatæ per diuinam perſonam, ad ſatiſfaciendum iuſtæ & condignæ pro offenſis no- ſtris: quam Deus congruentiſſimè ad naturam hu- manam & perſonam Verbi ſua voluntate reſtrinxit. Alias quaſdam neceſſitatis illius rationes quas pro- fert Auctor tractatus de paſſ. Dom. apud Bernardum cap. 46. inefficaces eſſe, ex dictis liquebit. [Victoria de Diabolo (inquit) & ſi alio modo poſſuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim decipit, qui Sapientiam Dei & Domini, aliud aliquid putat, niſi id quod præſtantiffimum fuit ordinari. Neceſſarium fuit, cum per hominem vinci, & per lignum, qui ho- minem vicerat per lignum; vt vnde mors otiebat, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceret. Quare autem per hominem qui erat Deus, & non per ſimplicem hominem, ſatis ma- niſteſtum eſt; quia omnes homines peccato erant ob- noxi, & non poterat quiſquam aliorum ſoluere vin-

Theoph. Raynaud. Chriſtu.

culæ, qui ſeipſum ſoluere non valebat. Chriſtus enim fortis, qui pro originali peccato nihil debebat, eo qui ſingulari privilegio naſcendi ſine omni carnali con- cupiſcentia conceptus erat, qui ſolus eſt inter mor- tuos liber; ſolus à morte poterat mortuos liberare, ſicut ait Apoſtolus; Non habebat neceſſe pro ſe of- ferre Sacrificium quemadmodum alij ſacerdotes, tam pro ſua quàm pro populi ignorantia. Si autem qua- ratur quare Deus poſuit per ſe quàm per aliquam aliam creaturam, hominem voluit liberare, poſſumus hoc quidem caritati eius imputare; quàm vt nobis com- menderet, non ſolum incarnatus, ſed & mortuus eſt pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam car- itatis, vt parati ſimus cum neceſſitas exegerit, pro fratribus noſtris animas noſtras ponere, cum regem noſtrum pro nobis animam poſuiſſe videmus. Eſt & adhuc alia rationabilis cauſa, quare per Dominum redempti ſumus; ſcilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformati quàm per eum per quem forma- ti eramus. Plus enim excitat nos ad caritatem reforma- tio, ſicut ſapius ſupra dictum eſt, quàm forma- tio. Si ergo per alium quàm per ipſum per quem ſu- mus formati, reformati eſſemus; plus reformati noſtro quàm formati deberemus; & ſic plus dilige- remus creaturam quàm creatorem; quod eſſet incon- ſiſtens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipſum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus noſtris, impendit nobis quicquid debuit creando & recreando nos optimus Deus, cuius beneficijs non communicat alienus.] Vides ex dictis, quid in his ra- tionibus nuteat. Nam prima, eſt mera congruentia. Se- cunda apertè falſo principio nititur: quia homo pu- rus, etiamſi innocens, non poſuiſſet pro nobis ſatis- facere. Tertia itidem ratio, non proferit veram rati- cem neceſſitatis de qua agitur. Quare perſpicuum eſt, has rationes non eſſe vſquequaque idoneas.

113. Sanctus item Athanaſius orat. 3. contra Arrian. ſub ſinem, addenſat in hanc rem pleraſque rationes. Cum enim probaſſet poſuiſſe quidem Deum abſque Verbi Incarnatione homines ſaluare, ſed non decuiſ- ſe, vt huius decentiæ rationes aſſigneret, ſubdit. [Ip- ſa rei ratio negotique conditio, hac in parte ſpecta- ri debet. Si enim ob vires ſuas per quas id poſuit, verbo edixiſſet, & ita maledictio aboleretur, impe- rantis quidem potentia in conſpectu pateret; Homo tamen eiſmodi effectus fuiſſet, qualis Adam ante præuicationem fuerat, extrinſecus accipiens gra- tiam, non autem eam ſuo corpori coagglutinatam tenens. Talis ſiquidem antea fuit quàm in paradifo collocaſſetur: forſitan etiam deterior euafiſſet vpo- tẽ qui iam præuicari dediderat. Quod ſi eueniſſet, vt à ſerpente deciperetur, iterum opus fuiſſet Dei lo- quentis imperio, vt ita maledictio ſolueretur, atque eo modo neceſſitas eius rei immenſum recurreret, & nihilo ob id minus remaniſſent homines obnoxij, ſeruientes peccato: ac proinde ſemper peccantes, ſem- per opus haberent veniæ condonatore, neque vni- quam illis à vindice ſatiſfieri poſſet, ſemper legi ob carnis infirmitatem ſuccumbentibus.] Et mox. [Ne igitur illud fieret, mittit Deus Pater Filium ſuum, & ille efficitur Filius hominis creaturam carnem aſſu- mens; vt quoniam omnes obnoxij erant morti, ipſe autem alius eſt atque diuerſus ab omnibus; pro om- nibus ſuum corpus morti offerret. Ac deinceps veluti omnibus per eum mortuis, ſermo eius ſcientiæ im- plexeretur: Omnes enim mortui ſunt in Chriſto: om- nes item per eum renaſcuntur, vt liberi iam inde à peccato: & ea quæ per peccatum ſit, maledictione verè permaneant in æternum à mortuis excitati, & immortalitate & incorruptibilitate induantur. Verbo ſiquidem amiſto indutæque carne quemadmodum ſapius oſtenſum eſt, omnis morſus ſerpentis penitus

22 in

in carne extinctus est, & si quid ex carnalibus motibus suppullulabat, rescissum est, pariterque sublata est peccati assecla mors, ut ipse inquit: *Veni princeps mundi huius, & in me non invenit quicquam.* In hoc enim manifestatus est (scripsit Ioannes) ut solueret opera diaboli, quibus solutis omnes ob cognitionem carnis Christi, à carne in libertatem vindicati sumus; ac iam deinde & nos quoque coaptati sumus Verbo. Coaptati autem Deo, non amplius in terra permanemus, sed ut ipse loquutus est: *Ubi ipse est, ibidem & nos futuri sumus*, neque iam in reliquum tempus serpente formidabimus. De his S. Athanasij rationibus pronunciant alij. Mihi ea quam proposui, omnium fortissima, & sola ineluctabilis videtur.

Summella capituli, & usus doctrinae.

114. Summa doctrinae huius capituli, hæc est, Christi satisfactiones quatenus nobis ad æqualitatem meritorias, puræ alicuius creaturæ opera, supplere potuissent. Eisdem tamen quatenus propriè satisfactiones, nulla puræ creaturæ actio, siue pro lethali, siue etiam pro veniali peccato, proprio aut alieno, supplere valuit: ac proinde necessarius planè fuit Christi adventus, ut Dei peccato violati iniuria, æquali satisfactione aboleretur.

Vfus doctrinae est per se evidens, & iam tactus in superioribus; summum scilicet concipiendum esse horrorem peccati, cum eius expiatio condigna, per solam Dei creaturæ suæ sociati abiectionem, posset perfici. Hoc fuisse Deo propositum in delectu talis medij ad abolitionem peccati quod alioqui solo nunc potuisset excindere; observavit egregie, Auctor sermonis de passio. Dom. apud Cyprianum & S. Anselmum lib. 1. cur Deus homo cap. 12. Nunc autem cum recogitamus quantæ sit operæ peccatum tollere, ni mens planè læva sit, facilius ab eo avertimur, & horrore tantum mali haud grauatè tangimur. Et ad vulnus quidem inferendum nobis ipsi iusticimus, ut sæpè deplorat S. Augustinus, ad medelam autem nequaquam, sed robusta Dei manus interueniat necesse est, quam sola Dei ipsius benignitas aduocat, adhibetque ad medendum. Itaque non est tanquam inane quippiam & ludicrum, admittendum peccatum, sed feridè præmeditandum quàm sit operosa eius ablatio quæ non nisi Dei ipsius interuentu perfici potuit.

CAPUT IV.

Quomodo salus nostra ad Christi productionem Deum mouerit; & an fine illo secluso, alius quispiam, Dei voluntatem ad Christum producendum mouisset.

Habemus ex dictis, Christum factum esse propter salutem nostram, tanquam propter finem; non impulsium tantum, sed etiam primum, ad cuius assecutionem necessariò aduenit Christus, si salus diuinis iuribus (ut sanè decebat,) salutis nostræ consulendum, & de remedio nobis proficiendum erat.

Status questionis, de modo quo salus nostra fuit Christi finis.

115. Ut autem hæc Christi causa finalis penitus perueniat, inquirendum superest, quomodo mouerit diuinam voluntatem ad Christum producendum. Quod est querere, an salus nostra fuerit de facto vnica finis aduentus Christi, an verò præter salutem nostram, alius aliquis proximus finis diuinam voluntatem pellexerit ad Christi productionem, siue ille alius

finis fuerit partialis partialitate causæ, siue totalis. Dicitur fuisse partialis, si totus quidem Christus ex illius finis motione productus sit, sed adiuncto alio item partiali fine. Totalis verò dicitur, si salus nostra totaliter Deum mouerit ad Christum producendum, & item ille alius finis. Plures enim fines totales coniungi possunt ad eundem effectus productionem, quia de ratione finis totalis, non est excludere alium finem totalem, sed tantum præbere omnem influxum in hoc genere necessarium ad effectus causationem; siue alia insuper eiusdem generis & ordinis causa ad effectum similiter causandum interueniat, siue non interueniat. Optima autem nota ad finem totalem internoscendum, est, si ita ab eo pendeat effectus, ut quamuis alius finis qui item adhiberi supponitur, excluderetur; tamen effectus quantum ad causæ finalis influxum attinet, æquè produceretur vi eius solius motionis quæ finis iste nunc mouet. Itaque exponendum nobis est, quo ex his modis salus nostra Deum mouerit ad Christi causationem. Hæc est notio propria finis totalis, & germanus status questionis de proximo fine productionis Christi. Quia tamen interdum, laxato vocis usu, finis totalis is dicitur, quo semoto effectus nullo modo fieret, non modo vi presentis motionis, sed ne vi quidem alterius; propterea ut hoc quoque modo statuamus an salus nostra fuerit totalis causa finalis Christi producti, subnectenda erit discussio questionis hypoteticæ, an si salus nostra non fuisset procuranda, vel saltem non pertinuisset ad tam multa, siue peccata abolenda, siue subiecta curanda; (nimirum vel non posito originali peccato, vel exclusis actualibus, aut diffusis ad pauciores personas;) aduenturus tamen fuisset Christus, Deo ad illum producendum moto ex alio aliquo fine, qui nunc vel profusus defuerit, vel non solus mouerit; tunc autem interuenisset, aut solus Deum ad Christi productionem mouisset. Quam questionem aliqui immeditò censent inutilem cum plurimum conferre possit ad Dei bonitatem & prouidentiam perspicendam, ut monuit Catachismus l. 1. de immacul. concept. Deip. cap. 1.

Quotuplex de facto fuerit Christi finis, varia sententia.

116. Questionem de facto, quam primum discutendam proposui, dissidentium sententiarum magna varietas obscurauit; ferè ex eo nata, quod hinc Scripturæ Christum ob salutem nostram, atque adeò occasione peccati productum tradunt: inde tanta Christi excellentia, & diligibilitas præ salute nostra, & quibusvis bonis purè creatis, non videtur pati ut Christus bonum dumtaxat occasionatum dicatur: cuiusmodi sanè erit, si solius peccati causa aduenit. Itaque non pauci, ut huic incommodo medeantur, negant salutem nostram esse vnicum & solum Christi finem: sed alios præterea eius fines assignant, qui velut ex æquo, & absque subordinatione ad salutem nostram, Deum de facto mouerint ad Christi productionem. Primum quidem & præcipuè, ipsam tanti mysterij excellentiam. Deinde Christi exaltationem, perfectionem totius vniuersi, & creaturarum omnium exaltationem, sed maxime naturæ humanæ, quam ex hoc mysterio esse consecutam, egregie probat Nazianzenus orat. 36. num. 9. tractans illud Isaïæ 49. *Magnum tibi est, vocari filium meum*, quæ verba sic glossat. [Quid maius & honorificentius hominis humilitati contingere queat, quàm Deo copulari, atque ex illa mixtione Deum effici, tantumque ab Oriente ex alto visitari, ut illud etià sanctū quod gignebatur, Altissimi Filius vocaretur; eoque nomine donaretur, quod est super omne nomē, (quod portò aliud nomē illud est quàm Deus,) atque omne genu ante eum flectatur, qui nostra cau-

in eternitatem est, ac diuinam imaginem seruiti formae
continuit? S. Thomas opusc. 60. art. 2. pulchrè idem
proponit ex glossa in illud Cant. 8. *Quis mihi dei vi in-*
ueniam in foris, & descalceat me, & iam nemo me despiciet.
Dei quippe Verbum ante Incarnationem intus fuit in
Patris finis: per Incarnationem verò, foras prodijt
extra à Patre, & in mundum veniens: & ex osculo
quod naturæ nostræ pressit, exitit Christus, vt S. Ber-
nardus serm. 2. in Cant. fusius exponit. Post illud igitur
osculum, nemo iam humanitatem nostram despi-
cit diuine consortem factam naturæ; ipsique Angeli
condemnos nos agnoscunt, & admittere hominis ado-
rationem recusat, vt B. Ioannes prodidit. Ed quippe
recitationem illam Angeli, recitat S. Gregorius hom. 8.
in Ezech.

Omnes hos fines, nonnulli ad Christum causan-
dum concurrere æquè primò existimant. Sed est in-
ter eos diffusum quoad modum causandi. Nam iuxta
quendam, prædictorum finium quilibet, non est nisi
partialis; & ex omnibus cum salute nostra coniunctis,
partibus est vnus & integer Christi finis, qui indif-
ferenter Deum mouerit ad eius productionem. Ita
Nolæ p. q. 3. art. 4. disp. 1. memb. 7. licet expresserit
multos duos fines celebriores magisque controuer-
sus, nempe Christi excellentiam, & salutem nostram,
quorum alterutro includuntur ceteri. At alij, vnum
quodque finium illorum, volunt esse totalem: ita vt
vni in finem in genere causæ finalis ad Christi pro-
ductionem necessarius, ab vnoquoque eorum sit præ-
fixus. Ita Suarez t. 1. 3. p. d. 5. sect. 4. Fonf. 6. Metaph.
cap. 1. q. 6. sect. 2. Magal. in ep. 1. ad Tym. cap. 1. sect. 7.
cap. 2. spinellos de Throno Dei cap. 14. n. 11. Per-
kins de concept. dist. 4. cap. 1. 5. à n. 12. & toto c. 16.
de diffinit. Catharinus opusc. de eximia Christi præ-
dicto libro primo. Fosè quoque Clichtouas O-
pus de Necessitate & felicitate peccati Adæ à cap. 13.
ad 14. verò, quamuis omnes hos fines Christi pro-
ductionis præfixant, tamen negant omnes æquè primò
deique subordinatione causasse. Itaque proximè
videtur, dicunt Christum ex fine salutis nostræ pro-
ductum esse; nostræ verò salutis assignant alium finem
cum ea reatum diuinitus, qui mediare & remote
Deum mouerit ad Christi productionem; nempe exal-
tationem Christi ita Albertinus 6. princ. comp. Co-
d. 1. num. 27.

*Explicatio Vnicum esse Christi finem, salutem
nostram.*

177 Ego vnicum & simplicem Christi finem, nulli
non vltimo subordinatum agnosco, salutem no-
stram perfectam. Quo nomine plurima intelliguntur
que possunt quidem seorsum mouere, reuera tamen
indissolubiles, & per modum vnius simplicis motui,
Deum induxerunt ad Christum causandum. Posset
etiam in salute nostra distinguere primò nuda satisfactio
pro peccato, deferens ad metam peccati remissio-
nis, & in fine infusione gratiæ sanctificantis. Secundo
reuerentiam diuinæ amicitie pro nobis, cuiusque nobis-
mæ reintegrationis. Terriò instructio per doctrinam
in exempla. Quando subiectio ad gloriam æternam.
Hæc omnia, complexu salutis nostræ consummata
æquè perfecte comprehenduntur: & talia sunt, vt
alio: sicut vnum bonorum illorum, posset abs-
que alio existere. Reuera tamen si connaturaliter, (vt
dicam,) mouere permittantur, diuelli non
possunt. Nam in hoc rerum ordine, remissio peccati
necesse non fit nisi per gratiæ infusionem, vnde in-
ducit in meritum gratiæ, & reintegrationis diui-
nitatis nobiscum. Et quia Christi meritum non
nobis profuturum absque cooperatione nostrâ,
Thomp. Raynaldi Christus.

quam valde promouet exhibitio exemplorum, & in-
stillatio doctrinæ; propterea hæc quoque beneficia,
ambitu salutis nostræ concluduntur. Quod item di-
co de glorificatione, quæ est salus nostra perfecta &
consummata. Itaque in nostra hac sententia de salute
hominis vnico Christi fine, exclusa mysterij ipsius
excellencia seu bonitate, frustra distinguerentur plu-
res fines: quia varij illi fines quos intra illum vnicum
possumus subdistingere; mouerunt Deum per mo-
dum vnius simplicis finis. Quod si tanquam plures as-
signare eos placeat, vix reperietur finis vllus creatus,
qui simplex censeatur; sed semper ex pluribus in-
tra illum distinguibilibus coalescere deprehenditur:
quos nisi extranei sint ad invicem, & separatim in-
sufficientes ad mouendum, plures fines appellati,
vltus non fert. Quamquam si quis tales fines in salu-
te nostra inuolutos, dicere parciales obfirmari, lis
erit de nomine, qua libenter abstinebo, modò de re
constet.

Salutem itaque nostram sic acceptam, esse vnicum
& totum salutis nostræ finem, communis iam olim
& antiqua sententia tulit. Ita enim discretè S. Tho-
mas 3. p. q. 1. art. 3. & lib. 4. contra Gent. cap. 55. & in
3. d. 1. q. 1. art. 3. aliisque innumeris locis: vt meritò
mirari subeat aduersarios, ausos in dubium vocare
fuerint hæc D. Thomæ sententia. Eidem subscribunt
passim Thomistæ, quos aliisque referunt & sequun-
tur Aluarez 3. p. disp. 9. Ragula 3. p. d. 28 §. 9. Valquez
disp. 10. à cap. 4. Becanus lib. de Incarnatione cap. 1.
quæst. 6. Præpositus quæst. 1. num. 55. Bonac. c. disp. 2.
quæst. 1. p. 5. Valent. disp. 1. quæst. 1. p. 7. Pefant. q. 1.
art. 3. disp. 1. Lessius opusc. de Christi prædest. num. 2.
Salazianus lib. de concept. cap. 6. num. 1. & in cap. 8.
proverb. num. 256. Maldon. Matth. 9. v. 13. in fine. In-
stinianus latissime 1. Ioann. 3. v. 5. ad illud, *apparuit vt*
peccata nostra tolleretur. Lensæus lib. 5. de Christia. libert.
toto cap. vltimo. Videtur autem hæc sententia tam
perspicue in Scripturis tradita, & à Patribus expressa,
vt nemo qui de alijs sententijs superius propofitis
quicquam inaudisset, suspicari vniquam posset, subel-
se aliam causam finalem quæ ad Christi productionem
Deum mouerit, præter nostram salutem, iuxta scri-
pturam oracula, & dicta Patrum. Proferam ex vtril-
que nonnulla.

*Probatum sententia nostra, ex
Scripturis.*

118. Ac primò in Scripturis, supresso omni alio
fine productionis Christi, vnicus iste quem dixi me-
moratur. Sic Matth. 18. & Lucæ 19. dicitur, *Venisse*
Filius hominis querere, & saluum facere quod perierat. Et
1. Tim. 1. habentur hæc verba. *Christus venit in hunc*
mundum peccatores saluos facere. Hebr. 2. *Quia pueri cõ-*
municauerunt carni & sanguini. & ipse similiter partici-
pauit eisdem: vt per mortem destrueret eum, qui habebat
mortis imperium, id est Diabolum, & liberaret eos, qui
timore mortis, per totam vitam obnoxij erant seruituti.
Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigeni-*
tum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat. Mac-
ci 10. *Filius hominis venit dare animam suã redemptio-*
nem pro multis. Hæc & alia pleraque similia passim in
Scripturis occurrentia, aded expressa sunt in hanc
rem, vt expensione non egeant. Nec vspiam in Scri-
pturis alia vlla aduentus Christi causa profertur, præ-
ter eam quæ prædictis locis exprimitur. Omnino verò
mirum esset, semper hunc vnum Christi finem à Spiri-
tu sancto suggeri scriptoribus sacris, suppressa memo-
ria illarum aliarum Christi finalium causarum, quas ad-
uersarij, parciales quoque esse contendunt: imò quas
plerique ex aduersarijs ita finaliter in Christi produ-
ctionem influxisse affirmant, vt vi præsentis decreti &
volj

volitionis, salus nostra nequaquam fuisset Deum motura ad Christo productionem, nisi hæc quoque aliæ finales causæ, cum mouissent.

Consensus Patrum.

119. Patrum non minus illustria sunt in rem nostram testimonia. Supra cap. 1. *sub finem*, insignem in hanc rem locum dedi ex S. Irenæo lib. 3. cap. 2. Idem Iren. lib. 5. cap. 14. [Si non haberet caro saluari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset: & si sanguis iustorum non haberet inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus.]

Origenes l. 8. in epist. ad Rom. [si non fuisset peccatum, non necesse erat Dei filium fieri agnum; nec opus fuerat eum in carne positum iugulari, sed mansisset hoc quod in principio erat Dei Verbum. Et hom. 24. in Num. [Donec sunt peccata, necesse est requiri & hostias pro peccatis. Nam pone (v.g.) non fuisse peccatum; si non fuisset peccatum, non necesse fuerat filium Dei, agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum iugulari: sed mansisset hoc quod in principio Deus erat verbum. Verum quoniam introiit peccatum in hunc mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, & propitiatio non fit nisi per hostiam, necessarium fuit provideri hostiam pro peccato.] Idem hom. 1. in diuersos, tractans illud ex cap. 1. Matth. *Hoc autem totum factum est* &c. causam aduentus Verbi ad nos, salutem nostram proferens, ait. [Virgo in vtero accipiet, ut Deum dignanter Incarnatum, ad mundi pariat salutem. *Ecce* (inquit.) Hoc ipsum quod dicit, *Ecce*, admirantis est tanti mysterij magnitudinem, ut omnes velut de somno suscitans, ad hoc dictum enigilet: *Ecce virgo*, dicit, *in vtero accipiet, & pariet filium*. Ad colligandum fortem armatum, & conculeandum serpentis impij caput, ad conterendas vires eius, ad prædam eius diripiendam, atque caprinuitur sui populi conuertendam. Pariet filium ad deum reparandum Adam, ad inobedientiam Euz per Matris obedientiam excludendam, ad erigendum iacentium genus, quod per mulieris temerariam crudelitatem fuerat ante deiectum.] Et egregie ibidem hom. 2. [Ad hoc Verbum in carnem descendit, ut in ipsum caro idest homo credens, per carnem in Verbum ascendat, ut per naturalem Filium Unigenitum, multi filij efficiantur adoptiui. Non propter seipsum, Verbum caro factum est, sed propter nos, qui non nisi per Verbi carnem potuissimus in Dei Filios transmutari. Solus descendit ut cum multis ascenderet; de hominibus facit Deos, qui de Deo facit hominem.]

S. Athanasius sub initium orationis de Incarn. Verbi, & corporali ad nos aduentu. [Sed fortassis admireris, cur proposita mentione de Incarnatione Verbi, nunc de principio hominum verba faciamus. Verum id non alienum est à scopo institutæ orationis. Necesse est enim, nobis differentibus de Saluatoris nostri ad nos aduentu, etiam differere de hominum principio; ut cognoscas nostram culpam illi dedisse occasionem ut descenderet; nostramque præuocationem, Verbi Dei humanitatem eliciuisse, ut ad nos contenderet, & inter homines appareret Dominus. Illius enim incorporationis nos causam dedimus; & ob nostram salutem ita humanus exiit, ut in humano corpore & esse vellet, & appareret.]

120. S. Hilarius 2. de Trinit. [Virgo, partus, & corpus, post quam crux, mors, inferi, salus nostra est. Humani enim generis causa, Dei Filius natus ex virgine est; & Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua videlicet Dei inumbrante virtute, corporis sibi initia concevit; & exordia carnis instituit, ut homo factus ex Virgine, naturam in se carnis acciperet, perque huius admixtionis sociata rem, sanctifi-

catum in eo vniuersi generis humani corpus existeret; ut quemadmodum omnes in se per id quod corpus, se esse voluit conderentur, ita rursum in omnes ipse, per id quod eius est inuisibile, referretur.]

Chrysostomus hom. 3. in Genes. [Ut scias quantum bonum sit cum salute nostra & alio. Luciani, audi Prophetam ex persona Dei dicentem; *qui educit pretiosum a vili, quasi os meum erit*. Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem, aut manduxerit, vel à peccato ad virtutem, proximum induxerit; pro virili humano me imitetur. Et enim ipse, cum Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, ac alia humana omnia sustinuit, & Crucem quoque suscepit, nisi ut nos peccato obnoxios, à maledicto liberaret. Et hoc quoque Paulus clamat, dicens, *Christus nos redemit à maledicto legis, factus pronobis maledictus*. Si igitur ipse qui Deus est ineffabilis essentia, ob misericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & salutem nostram suscepit, cur non & nos erga fratres iusti fumus? Et hom. 5. in ad Hebræos. [Qui adeo magnus, qui est splendor gloriæ, qui est character substantiæ, qui fecit sæcula, qui sedet ad dexteram patris, is voluit, ut studium posuit, ut frater noster fieret in omnibus. Et ideo dimisit Angelos & supernas potestates, & ad nos descendit, & nos apprehendit, & bona fecit innumera, mortem fregit, à diaboli tyrannide nos eripuit, à seruitute nos liberavit: non solum fraternitate honoravit, sed etiam alijs innumerabilibus. Voluit enim esse noster Pontifex apud Patrem. Subiungit enim, *ut misericors fieret & fidelis Pontifex ad Deum*. Propterea, inquit, carnem nostram suscepit, propter benignitatem solum & clementiam ut nostri miseretur. Non est enim alia dispensationis causa, quam hæc sola. Vidit enim nos humi abiectos, pereuntes, & à mortis oppressos tyrannide, & miseris est. *ut representaret*, (inquit,) *delicta populi*. *ut misericors fieret & fidelis Pontifex*. Quid est fidelis? Verus, p. ens. Pōtēx enim fidelis est filius, qui potest liberare à peccatis eos quorum est Pontifex. Ut ergo offerat hostiam quæ possit nos mundare & expiare, propterea factus est homo.] Et hom. 67. in Matth. [Hæc curationis sola causa est, propter quam in hunc mundum descendit.]

Eodem referendum est, quod habet hom. 2. de Ascens. post desertam subuectionem primitiarum naturæ nostræ in celum per Christum. Exclamat enim, [O beatam atque felicem illam inuidiam; & bonum damnum! in inuidia bonorum causa quæ nobis infinita cœcilia bona!] Sic ibi de Satane in nos inuidia, vnde calus noster & cœstio inde ætem Saluatoris aduentus exitit. Quod manifestè monstrat Christum non venisse nisi propter peccatum; nam alioquin cessat occasio, *felicem culpam* vocandi, ut eam quoque vocauit S. Gregorius, sicut & Ambrosius in Psal. 39. ait de Adæ casu. [Felix ruina quæ reparatur in melius.] Et optime apud Augustinum t. 9. lib. de diligendo Deo cap. 6. Subscripsit allegata prosa Ecclesiastica Richardus Victor. l. de Incarnatione Verbi cap. 8. Quos Patres allegare placuit, tum quia in rem præsentem conferunt, tum etiam ut suffundatur temeritas cuiusdam fraterculi, qui in vicinia nostra, quoties Sabatho sancto cantatur in Ecclesia S. Gregorij ad benedictionem cerei, iuber omitti cœnobio suo, verba illa *o felix culpa* &c. Et certe necessarium. Ad peccatum, quasi plus ipse saperet quam S. Gregorius, vel quam alij Patres quos retuli; imo quam tota Ecclesia, quæ verba illa S. Gregorij usurpat. O tempora! o mores! Scio Clyconum in Elucidatorio Ecclesiastico, cum de benedictione cerei Paschalis, fugillasse ea verba ex Prosa S. Gregorij. Verum postea in Apologetica disputatione à necessitate peccati Adæ, ostendit se tantum ea verba reiecit, si sumerentur in sensu blasphemio quo salus nostra peccato Adami tribueretur. De quo sensu S. Gregorius non cogitavit. Conaturque pro viribus tamet

metu frustra) Clytônæus ea verba S. Gregorio abin-
dicare & suppositicia ostendere. Sed ad rem.
S. Ambrosius l. de incarn. Dom. Sacram. c. 6. [Quæ
erat causa Incarnationis, nisi vt caro quæ peccauerat,
per se redimeretur?]

111. S. Basilus hom. de hum. Christi gener. [Sed
cur Deus homo factus est, rationem exquirunt homi-
nes: cum magis eius bonitatem adorare debeat, quàm
diuinitatem curiosius indagare. Quidnam tecum agen-
dum homo? In sublimi Deum agentem minimè quæ-
res: ad te verò per carnem venientem, & tecum con-
uersantem, non recipis. Sed quomodo discere: carnem sus-
cipere Deum, quoniam execrabilem contaminatamque
hanc, purgatam sanctamque reddi oportuit, infirmam
ac debilem corroborari, à Deo ob peccatum aliena-
tam, conciliari paradisi exiditum in celum referri.]

S. Leo serm. 3. de Pentec. cap. 2. [Si homo ad imagi-
nem & similitudinem Dei factus, in suæ honore natu-
re mansisset, nec Diaboli fraude deceptus à lege sibi
posita per concupiscentiam denialset, creator mundi
creatura non fieret: neque aut sempiternus tempora-
litate subiret, aut æqualis Deo Patri Filius Deus, for-
matum ferui & similitudinem carnis peccati assumeret.
Sed quia invidia diaboli mors introiit in orbem ter-
ranum, & aliter solui captiuitas humane non potuit,
nisi causam nostram ipse susciperet, qui sine maiestatis
sue dimisso & verus homo fieret, & solus peccati con-
tagium non haberet, diuinitati sibi opus nostre repa-
rationis misericordia. Trinitatis: vt Pater propitiaretur,
Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniter.]

Nezianzenus orat. 36. *serm. in initio*. [Quæ humanitatis
à Deo propter nos susceptæ causa extitit? Profectò vt
nobis salus pararetur. Quid enim aliud causæ afferri
posset? Et omnino illustrissimè orat. 41. quem locum
in hac rem proferit Iobius Cod. 2. 22. post descriptam
etiam malorum in genus nostrum, subdit. [Ille
pauis terminus & ratio, ille inquam, ad imaginem
suam se confert, carnemque carnis causa gerit, & cum
intellectuali anima propter animam meam iungitur,
vt simile per simile repurget, atque humana omnia ex-
cepto peccato suscipit, conceptus quidem ex Virgine
animò & carne à Spiritu purgata, (nam & generatio-
nem honore affici, & Virginitatem præferri oportet-
bat.) Et mox. [Quænam hæc bonitatis diuinitis: quod-
nam me circumstans mysterium? Diuinam imaginem
accepit, nec custodiri: Ille meam carnem accepit, vt &
imagini salutem, & carni immortalitatem afferat.]

122. Augustinus serm. 8. de verbis Apostoli. [Si ho-
mo non perisset, Filius hominis non venisset. Et serm.
9. [Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi
peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, &
nulla causa est medicinæ. Si venit de celo magnus
medicus, magnus per totum orbem terræ, iacebat
egrotus.] Et in Psal. 36. [Si tu ô homo non dimitteres
Deum, non fieret pro te Deus homo.] Et serm. 20. de
temp. in fine. [Velut peregrinus nascitur, qui totius
orbis est Dominus, vt nos celestis patriæ faceret esse
municipes. Pannis obuoluitur, vt scissam humani ge-
neris unitatem, suo redintegraret in corpore; totum-
que immortalitatis vestimentum purpureo sanguinis
colore fulgens, in celestia regna deferret. Nascitur
fratres, vt ipsam quam prius homo vitiauerat, melio-
raret naturam.]

S. Cyrillus Dial. 5. de Trinitate. Quandoquidem ne-
cessarium hominum lapsibus & nostris peccatis erat,
vniuentum pati, maximam quidem habeat gratiam
ipse. Sciat autem, quod humanitatis crimina, illi diui-
ne gloriæ occasio fuerint. Nam si non peccasset, neque
factus esset nobis similis, neque sustinisset Cru-
cem, Et si mortuus non fuisset, neque affecutus esset
vt adoraretur, & à nobis & à sanctis.]

123. Andreas Cretenensis hom. de exalt. Crucis apud
Gretserum t. 2. de cruce pag. 97. [Quid his immortet?
Si crux non esset, Christus in terra non fuisset; & si
Christus in terris non fuisset, non Virgo, non secunda
Christi generatio fuisset: non humanitatem induisset
Deus; non fuisset partus, non præsepe, non facies, non
octauo die Circumcisio, non exhibita parentibus obe-
dientia; non ætatis progressus, non corporis incre-
mentum, non apparitio, non baptisimi vsus, non per-
acta miracula.] Per Crucem, peractam in ligno Cru-
cis redemptionem nostram, Metonymicè intelligit. Ita-
que perinde est ac si dixisset, nisi redemptioni nostræ
seruiendum fuisset, nequaquam fuisset ad nos ventu-
rum Deum.]

Iobius apud Photium Cod. 2. 22. [Quandoquidem
Adam victus, Dei in se imaginem innumeris carnis
passionibus obliuit & ad posteros noxam transmisit;
ideò carnem Dominus induit, & in mari Deitatis suæ,
nostræ conditionis guttam suscepit, cum vt mortale à
vita absorberetur, atque in vniuersum genus benefi-
cium effunderet; tum vt inexplicabile pelagus boni-
tatis suæ, erga nos ostenderet; tum etiam quia opifi-
cera ipsum oportebat suæ creaturæ quæ iam disfluxe-
rat, instauratorem fieri.]

124. S. Bernardus hom. 3. super missus est in fine.
[Magnificetur & à nobis paruulus magnus Dominus,
quos vt faceret magnos, factus est paruulus. Paruulus
(ait) natus est nobis; & Filius datus est nobis. Nobis in-
quam, non sibi; qui vtique ante tempora multo nobilior
natus ex patre, nasci temporaliter non indigebat ex
matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum ha-
berent, paruulum non requirebant. Nobis ergo na-
tus, nobis est datus, quia nobis necessarius. Eruit verò
inde insigne hoc corollarium. [Iam de nobis nato &
dato, faciamus ad quod datus est & natus. Vtatur no-
stro in nostram vilitatem. De Salvatore salutem ope-
remur. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus
paruulis desideratus! O verè paruulus, sed malitia,
non sapientia. Studeamus effici sicut paruulus iste,
discamus ab isto quia mitis est & humilis corde, ne
magnus videlicet Deus, sine causa factus sit homo
paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus.
Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem,
amplectamur dilectionem, communicemus Passioni-
bus. Lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus pro-
pitationem pro peccatis nostris, quoniam ad hoc ip-
se natus & datus est nobis, ipsum oculis Patris ipsum
efferaimus & suis.]

Guericus Abbas serm. 3. de Natiuit. Dom. tractans
illud. *Puer natus est nobis*. [Nobis prorsus; non enim sibi
non Angelis. Sibi inquam natus non est, vt scilicet hac
natiuitate esse, aut melius esse inciperet, qui antequam
temporaliter nasceretur, æternaliter erat, & perfecta
beatitudo sibi erat, quia de Deo perfecto Deus perfe-
ctus natus erat. Angelis natus non est, quia nec Ange-
lus ille qui in veritate stabat, reparatione indigebat, nec
illius qui ceciderat, casus reparabilis erat. Ideò nusquàm
Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit.
Et qui Deus natus erat sibi, puer natus est nobis; se
quodammodò relinquens, & Angelos transiliens, vt
ad nos vsque deueniens, vnus fieret & nobis, & exina-
nitus semetipso, minoratus ab Angelis, æqualis fieret
nobis. Qui igitur natus æternaliter sibi & Angelis erat
beatitudo, natus temporaliter nobis factus est. Factus
est nobis redemptio, quia nos solos laborare videbat
antiquo nostræ natiuitatis præiudicio.]

Rupertus 2. de medit. mortis cap. 8. disertissimè
est in hac sententia. Locum infra dabo, ex opere in
quod insertus alibi legitur, nimirum ex lib. 2. de oper.
Spiritus sancti cap. 6.

Quibus modis aduersarij, Scripturarum & Patrum loca proposita, eludant.

125. Non puto laborandum in pluribus seu scripturarum seu Patrum locis huc accerandis, quod quibus satis non sint quæ protulimus, ne si alia præterea innu-mera addensentur, videantur persuadendi. Quæ verò ad prædictorum & aliorum huiusmodi locorum vim elidendam ab aduersariis adducuntur, sunt planè inania. Et in primis dimittenda est Scoti responsio, qua dicit omnia illa loca accipienda esse de aduentu Verbi ad nos quoad circumstantiam passibilitatis in humanitate assumpta. Hanc responsionem iam reieci supra cap. 1. sub finem, estque reuera improbabilis. Quis enim credat, tam confertis Scripturæ & Patrum locis finem aduentus Christi tradentibus, non designari finem primum & simpliciter dictum sed dumtaxat impulsivum, cuiusmodi sanè est salus nostra, si non est finis aduentus Verbi ad nos simpliciter & absolute, sed tantum sub conditione passibilitatis? Sicut si causa cur aliquis prodiret in publicum sic indutus, esset captatio risus spectantium, nemo diceret captationem illam risus esse causam simpliciter aduentus, sed tantum modi quo homo venisset. Itaque meritò qui inter aduersarios sunt oculatiores, non usurpant sine vlla temperatione responsionem propositam.

Addunt verò ut eam diluant, Scripturas & Patres prodidisse finalem causam quæ huic mysterio communis est, tam quoad eius substantiam, quam quoad eius modum propositam, nempe passibilitatem; cuiusmodi finis est salus nostra: sed inde non excludi alium quemcumque finem aduentus Christi, præsertim excellentiam tanti mysterij quam negant oportuisse in Scripturis exprimi, quia est finis evidentior quam ut necesse fuerit eum detegi. Motiva siquidem extrinseca, quia ex solo Dei beneplacito adhibentur, necesse fuit revelari, quia ex se innotescere non poterant: quæ autem huic mysteria interna sunt, expressa reuelatione non eguerunt: Cum etiam D. Thomas 1. p. q. 50. art. 1. dimissa reuelatione expressa, colligat dari creaturas purè intellectuales eo adhibito argumento, quod intenderit Deus mundum procreare, perfectum vndeumque. Sic aduersarij declinari putant telum quod ex scripturarum oraculis & Patrum testimoniis in eos vibrauimus.

Repellantur.

126. Sed non assequuntur intentum. Quamvis enim verè Patres ac Scripturæ prodiderint solum finem qui & substantiæ & modo huius mysterij communis est, tamen eo ipso quod finem alium numquam produnt, ac ne insinuant quidem, plusquam verisimiliter colligimus nullum esse alium, præsertim primum, & eo quem expresserunt digniorem. Alioqui fatendum esset, Spiritum sanctum minus aptè ac congruè hoc mysterium detexisse, tacito semper præclariorè & illustriorè eius fine, cuiusmodi est interna huius mysterij excellentia iuxta aduersarios. Quod autem aiunt, excellentiam illam, ex se potuisset innotescere absque reuelatione expressa, falluntur aperte. Quamvis enim ea interna bonitas, & tanta mysterij excellentia, potuerit mouere Deum ad Christi productionem, tamen cum nulla quantumcumque exaggerata bonitas creata, Deo necessitatem inferre valeat ad eam producendam; potuit Deus nolle hoc mysterium ex eo fine interno conficere. Vnde ergo constabit nobis clarè de voluntate Dei in hac parte? Aut ubi illa euidencia quam aduersarij comminiscuntur? Denique non satis aptè Diui Thomæ exemplum obtendunt; est enim manifesta inter vtrumque factum disparitas. Aliud quippe est, supposito quod Deus aliquid

fecerit, verisimiliter coniectare finem ex quo Deus ad ita volendum sit adductus, nullo diuinæ illius voluntatis fine in Scripturis expresso, quod fecit D. Thomas; aliud verò quod faciunt aduersarij, gratis assingentes in re nostra finem aliquem diuinæ voluntati, præter eum quem toties tamque aperte Deus ipse propositum sibi fuisse, est contestatus.

Itaque sententia cui ad hæc sumus, videtur rectè communis ab autoritate, ut non dubitarit Valericus apud Carusianum in 3. d. 1. q. 2. tantum non damnare blasphemiam aduersarios; quod videantur scripturam inensare tanquam diminutam, ac profiteri se melius perualisse diuinam in hoc negotio concilia, quam Apostolos, & Prophetas, & quàm SS. Patres vniuersos, ipsumque etiam Christum, à quibus numquam assignatur finis ille aduentus Christi, quem aduersarij diuinant; sed is dumtaxat quem proposuimus, nempe remedium peccati, & salus nostra.

Prima probatio sententia nostra, ex ratione.

127. Nunc expendamus possitne sententia nostra valde firmari ratione, Ragusa 3. p. disp. 28. §. 16. Sic argumentatur. Quoties duo aliqua non habent per se ordinem ad inuicem, sed tantum ex intentione agentis, necesse est si inter ea ponatur ordo, interuenire finem aliquem extrinsecum, qui agentis fuerit propositus in ordinis illius positione. Nam quæ non ordinantur ad inuicem per se & immediatè, necesse est ut extraordinariè, ac proinde interuentu finis extrinseci ordinentur. Estque ea germana ratio, cur Deus non possit ad se immediatè referre materiam, vel quantitatem. Atqui inter Verbum & humanam naturam, non est per se ordo, ut est euidentiissimum. Ergo ut inter ea exurgat ordo, concutiantque ad compositionem personæ Christi, necesse est interuenire extrinsecum aliquem finem, ad quem consentaneè, & non ex mero operantis arbitrio persona illa composita referatur. Ac proinde perpetam dicitur hoc mysterium esse peractum ob intrinsecam eius bonitatem & Christi excellentiam, vel ob alia quæ cum ipsa mysterij huius excellentia coincidunt: cuiusmodi sunt Christi gloria, vel perfectio vniuersi ex positione gradus huius rerum: sed dicendum est, hoc mysterium fuisse diuinitus paratum ob extrinsecum finem salutis humane, cui curandæ aduentus Christi accommodatissimus & opportunissimus fuit. Omnes quippe alij fines Christo externi, inidonei apparent; quod Ragula fusè prosequitur de illo extrinseco fine quem censet vnicum præterea posse proferri; nempe de naturæ humanæ exaltatione ad summum verticem ordinis supernaturalis: quæ alia reuera non est, quam quod humanitas diuinitus terminata hypostatice potest opera infinitæ dignitatis elicere, quibus Deus concilietur nobis, & peccati macula abstergetur. At hic est ille ipse finis quem aduentui Christi præfiximus, nempe salus nostra; siue plenum peccati remedium, ex satisfactione nostra, & æquali pro peccatis satisfactione integratum.

Non est idonea.

128. Hanc rationem non censo efficacem. Facile quippe erit, excogitare alios extrinsecos fines aduentus Christi præter eos qui propositi sunt ab hoc autore, v.g. facile dici poterit, idcirco Deum ad sacrum hoc compositum constandum fuisse permotum, ut haberent homines in quo diuinam potentiam & sapientiam suspicerent, obiectu tam mirabilis opificij, & adunationis extremorum tam distantium excitati. Reuera enim nullibi magis micant diuina potentia & sapientia. Nec dico, finem Deo hac in re propositum

finis, fuisse vt opus tantæ sapientiæ & potentia effice-
ret; qui reuera non esset finis extrinsecus huic myste-
rio; aut ab eius excellentia & bonitate distinctus; sed
aliquid aliud profero quod planè est huic mysterio
extrinsecum, nempe admirationem nostram diuino-
rum illorum attributorum, splendencium in hoc mys-
terio. Quod enim homines excitentur ad suspicien-
das in aliquo opere diuinas perfectiones, indeque
sustollantur ad agnitionem diuinæ maiestatis, est ali-
quid ab illius operis interno fine planè abiunctum.
Similiter dici posset finem externum Deo propo-
situm in Christi productione, fuisse potentiorum ho-
minum attractionem ad amorem Dei. Cum enim
Deus valde expectat amari à nobis, eo quod sit sum-
ma nostra perfectio; & certum sit, productionem
Christi etiam non in ratione redemptoris, esse ap-
positissimum illicem ad excitandum amorem no-
strum; facit dici poterit, Deum in Christi produ-
ctione id habuisse propositum, vt faceret nobis ad aman-
dum admoneret, qui item est finis extrinsecus, &
distinctus à bonitate ac excellentia huius mysterij,
& sine dubio appositissime obtinetur per hoc mys-
terium. Quis enim adeo rigeat, vt non concipiat amo-
ris calorem; imò vt non ignescat, & in flammis abeat
charitatis in Deum, si perpendat quantoperè Deus
glorie demiserit sese, vt nos sustolleret? quod sanè
per hoc mysterium nobis obtigisse, etiam præcis
operationibus infinitè dignis profusus à Christo, non
video quomodo reuocari possit in dubium: cum in-
de scilicet sit, vt natura nostra infinitis eminentiis
sublitteret, & diuinæ perfectionis eximieque sancti-
tatis, & impassibilitatis peccandi exiguitas esset; quæ
sine prærogatiua omnino insignes, ac inimitabilem
naturæ nostræ exaltationem cedentes. Itaque ratio
pro placito nostro proposita ab autore prædicto, non
est efficax.

*Probatio altera sententia nostra, ex
ratione.*

128. Alia ratione; per excisionem sententiarum
propositarum, firmant hanc sententiam nostram,
nonnulli qui ei suffragantur. Sic igitur ratiocinantur.
Qui præter finem Christi in Scripturis expressum,
proponunt alium aliquem finem Christi, vel propo-
nunt eum vt partialem, vel vt totalem; Neutrum autem
videtur dici posse. Nam si interna bonitas huius my-
sterij causaliter finaliter, mouetque Deum ad illud causan-
dum, congruum est vt causet totaliter: quia verisimi-
le est, Deum cum usurpat finem aliquem, vt usurpare
illam contentanet ad ipsius dignitatem. Atqui excel-
lencia huius mysterij, est maximè idonea ad mouen-
dum totaliter. Et idem quoque est de salute nostra.
Ergo verèque ille finis, si adhibetur, mouet totaliter.
Quod si salus nostra fuit Christi finis partialis; & ex-
cellentia mysterij fuit alius finis item partialis, fa-
ciendum est, seorsum alterutro illorum, Christum non
fuisse producendum vi præsentis decreti. Semouea-
tur ergo vnus ex illis partialibus finibus, puta salus
nostra. Patet, Christum non fore producendum vi
præsentis decreti diuini. Vt autem Christus non esset
producendus vi diuini decreti semoto illo fine, ne-
cessè esset res aliter disponi quàm si Christus non esset
producendus ob defectum alterius finis item partia-
lis; ex cuius quoque defectu posset Christus non fie-
ri. Nam omnibus eodem modo se habentibus, & in-
tra Deum & extra Deum, non licet fingere, finem
aliquem modò mouere diuinam voluntatem ad cau-
sandum effectum, modò non mouere; & effectum,
vt vnus finis ac motui modò esse futurum, modò
non esse futurum. Cum ergo intra Deum omnia sint
invariabilia, extra Deum verò omnia eodem modo

sint se habitura alterutro ex illis finibus sublato, quia
æquè Christus non erit si alteruter deficiat; facien-
dum est, fines illos non interuenire vt partiales, nec
mouere ad Christum causandum modo prædicto.
Quæ ratio, æquè potest seruata proportionem, adhi-
beri pro finibus totalibus. Et vgeri etiam pro his po-
test, quod Vasquez 3. p. disp. 10. num. 3. latè profe-
quitur de impossibili vnus & eiusdem effectus de-
pendentia à duobus finibus totalibus. Quod cum
Vasquez omnino inefficaciter prober, aliter à Sala-
zatio euincitur, (vt ipse quidem arbitratur,) lib. de
conceptione cap. 11. num. 8. Nimirum quia duplex
& diuersa ratio bonitatis, non potest vna intentione
propter se amari: alioqui idem actus, posset esse amo-
ris amicitia, & amoris concupiscentia. At si vnus
effectus à duplici totali fine penderet, duplex ac di-
uersa ratio bonitatis, amaretur propter se vnico motu.
Igitur ea dependentia vnus effectus à duplici fine
totali, est impossibilis. Tandem aduersus hanc Chri-
sti productionem ex duplici totali fine, vgeri quo-
que potest, quod Vasquez supra num. 99. proponit:
nempe, quod non potest Deus efficaciter præfiniri
pro eodem tempore, Christum simul passibilem ac
impassibilem, vt constat ex oppositione huiusmodi
statuum. Hoc autem sequeretur, si Deus simul ex fine
salutis nostræ, & ex fine interno propriæ excellen-
tiæ Christi, eum produxisset. Nam prout ex redem-
ptione & salute nostra motus esset ad producendum
Christum, præfiniuisset eum passibilem; idque fuis-
set totum & solum motuum producendi Christum
in statu passibilitatis: Nam secluso peccato, & libe-
ratione ab eo, Christus non pateretur. In quali ergo
statu præfiniuisset Deus Christum, prout simul sub-
stantem decreto quod latum fuisset ex illo alio mo-
tuo passibilitatem excludente? Certe non in alio
quam impassibilitatis. Igitur Christus simul decre-
tus fuisset vt passibilis, & impassibilis, quod ma-
nifestè repugnat. Atque adeò concludendum est,
Deum ex vnico fine salutis nostræ motum, decre-
uisse Christum producere; non autem ex duplici to-
tali, vt affirmabant Autores quorum sententiam ex-
cutimus.

Non est efficax.

129. Sed neque hanc argumentationem censeo ef-
ficacem. Et primò quod perpenditur dignitas vtrius-
que finis, & idoneitas eius ad mouendum totali-
ter, ridiculum est. Nam quomodocumque se ha-
beat motuum, liberè usurpatur à Deo, vel vt par-
tiale, vel vt totale. Quod deinde assumitur de neces-
saria mutatione physica intra vel extra Deum, quo-
ties peculiaris aliquis actus in Deo agnoscitur, non
est reuera solidum. Ob solam namque mutationem
moralem quæ dependentiam à finibus mouentibus
aut non mouentibus affectatur, optimè intelligi po-
test, statum esse in Deo peculiarem actum. Exem-
pla manifesta esse videntur, in ablatione reatus, re-
laxatione voti, condonatione peccati venialis. Quæ
enim physica mutatio extra Deum proferri potest,
impossibilis cum reatu, voto, & peccato veniali;
qualem mutationem fieri oporteret in negotio de
quo agimus diuinitus exequendo. Nam mutatio non
impossibilis cum prædictis effectibus expellendis,
esset planè impertinens ad expulsionem illam: nec
plus vi talis mutationis causaretur expulsio, quàm si
non induceretur ea mutatio quæ proinde inutiliter
& superuacue adhiberetur; risumque meritò mouit
quidam, quem ad præstandos diuinitus effectus præ-
dictos, serio asserentem ipsimet audiuius, necessa-
riam saltem esse caulis aut lapidis productionem;
quæ tamen mutatio cum nullatenus nexa sit cum ef-
fectu

fectu qui intenditur, perperam & ex mera obfirmatione in propria sententia, dicitur esse necessaria ad illud effectum. Sed de hac re, ex instituto i. p. q. 19. Itaque ex eo quod diuinum hoc opus referretur nunc à Deo ad vnum finem, nunc non referretur, nulla necessitate, non modò intra Deum, quod est manifestum, sed neque extra Deum, intelligenda esset physica mutatio: sed sufficere posset varia habitudo moralis, ex illorum finium mutatione exorogens in opere. Quamquam neque si necesse planè esset mutationem physicam alicubi factam ostendere, ablato, vel posito fine quopiam, laboraremus reuera in ea monstranda. Nam ad manum esset, primùm mutatio finis qui nunc supponitur adesse, nunc abesse. Deinde proferretur mutatio dependentiæ, siue actionis qua effectus à causa dimanat. Ea enim modalis entitas, quæ eadem est & finis & efficientis causalitas, facta quacumque in causis variatione, mutatur, ètque physicè alia: ac proinde cum finis sit vera causa physica, necesse est vt admissa variatione in fine, actio quoque varietur. Itaque argumentatio nixa principio de quo agimus, est vndecumque infirma.

Iam impossibilitas dependentiæ eiusdem effectus à pluribus causis, atque aded etiam finibus totalibus, explosa fuscè est in physicis: nec eam firmat argumentum ex duplici & diuersa ratione bonitatis, non amabili per vnicum actum. Admitto enim, si effectus aliquis pendeat à pluribus finibus totalibus, plures in nobis esse intentiones, quibus fines illi expectantur: & in Deo intelligendas item esse plures intentiones secundum nostrum concipiendi modum, terminatas ad totales illos fines.

Tandem quod attinet ad statum in quo Christus præfatiendus esset prout subitans motiui interno huius mysterij, siue excellentiæ quæ in eo cernitur; dico fore statum passibilitatis: quia Christus naturaliter, & spectatis solis principijs suis physicis, dimisso supernaturali ornamento quod humanitati eius, præcisè prout est humanitas, non debetur, esset passibilis. Vnde Deus iuxta Auctores quorum causam agimus, producus Christum ex duplici simul fine totali, salutis scilicet nostræ, & excellentiæ huic mysterio internæ, nihil de facto statuit quoad appositionem impedimenti status passibilitatis humanitatem naturaliter assèctantis. Habuit tamen adiunctum decretum efficax, quo statuit se supernaturaliter impedire passibilitatem humanitati Christi connaturalem, si contingeret Christum ex solo internæ excellentiæ motiui produci. Quod decretum nunc quidem vacat effectui, quia non est apposita conditio: si tamen hæc poneretur, idemmet decretum quod nunc est, esset efficax, & in absolutum transiret, ac Christi passibilitatem inhiheret. Fatendum igitur est, rationes propositas non multum incommodare aduersariis.

Vnde petenda idonea sententia nostra probatio, ex ratione.

130. Nec mihi sanè videntur aduersarij vrgendi rationibus, distinctis ab ea quæ ex locis Scripturæ & testimonijs Patrum propositis, dicitur. Nam effectio cuiuscumque externi operis, est planè libera Deo: vnde tota ratio cur fiat, aut non fiat, reducitur ad Dei libertatem. Vt quid ergo quæramus rationes extrinsecas, vbi tota facti ratio, est facientis arbitrium, atque voluntas? Possumus quidem congruentias aliquas diuinæ voluntatis vrgere: sed quanti sint rationes in huiusmodi congruentiis fundatæ, nemo non videt, & optimè à S. Anselmo consideratum est lib. 1.

cur Deus homo cap. 4. vbi dicit, argumentationes huiusmodi, esse picturas in aere. Quare satis sit, inde aduersarios exagitasse, quod non alium debemus diuinorum operum finem quærere, quàm quem ipse Deus in Scripturis sacris expresseit, & Patres inde eruerint. Atqui vidimus, operi huic diuino de quo agimus, non alium in Scripturis finem proponi, quàm quem diximus. Vidimus item, pleròque Patres diserte statuisse, sublato fine illo, Christum non fuisse producendum. Igitur non est pro arbitrio nostro statuendus Christo alius finis, siue totalis, siue partialis. Confirmatur ex eo quod in iisdem Scripturis & Patribus, Christus proponitur tanquam plenissimum argumentum diuinæ misericordiæ, & charitatis in genus humanum: ita vt ex hoc mysterio contelleretur passim homines Spiritus sanctus, quanta Deo astringantur obligatione; quòque ignes charitatis concipere debeant, vt tanto erga se amori ac misericordiæ respondeant. Siue autem alia præter finalem Christi causam propositam totales eius causæ, siue parciales agnoscantur; constat præpediti calorem per nos concipiendum ex hoc mysterio, vel inreperere iam conceptum: quandoquidem, etiamsi posito fine salutis nostræ, non venisset Christus si alia causa partialis defuisset; & aequè venisset, si posita fuisset alia totalis. Quod planè est assunderè frigidam ignibus illis quos dixi, & laxare obligationem; quæ homines deuinctos se Deo ob hoc mysterium, proficere debeant.

Optima item coniectura, peti potest ex circumstantiis executionis huius mysterij: quæ omnes planè ferunt, Christum non nisi ob salutem nostram productum esse. Siue enim consideremus personam assumptam, siue naturam assumptam, siue conditiones eiusdem naturæ, siue tempus quo facta est assumptio, non obscure deprehendimus, hoc mysterium aliud non spectare, quàm ad salutem nostram. Nam persona assumens, est Filius, qui est Patris imago increata. Passim autem Patres cum vestigant rationem cur ea potius persona quam alia sit luto nostro coniuncta, inde causam petunt, quod decuerit imaginem creatam per imaginem incretam restituere. Natura autem assumpta, est humanitas. Et hanc quoque, præ Angelica natura assumi debuisset, monstrant Patres; quia ipsa fuit quæ ceciderat; & honorificentius Deo fuit, Satanæque acerbis, per eandem restitui collapsa. Eiusdem quoque conditiones, passibilitas, paupertas, &c. Redemptionem nostram & salutem spectant. Quam item præfixam solam fuisse Deo Christum producenti, demonstrat conditio temporis in quo Christus productus est. Venit enim in fine seculorum, quod necessarium fuit vt perspicua fieret necessitas reparatoris, post benè perspectam hominis collapsi ruinam. At si Christus fuisset productus ex alijs finibus, siue totalibus, siue parcialibus, oportuisset Christum ab initio mundi produci, iam tunc locum habentibus illis alijs finibus eorundemque motione.

Quæ vicissim aduersarij in nos intorqueant, ac primùm ex Scripturis.

131. Insecuti hactenus sumus aduersarios Nunc quæ iidem in nos tela regerunt, retruenda sunt. Ac primùm, vrgent Scripturas. Nam Christus Coloss. 1. dicitur, *Primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniversa, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Similiterque Hebr. 1. Christus dicitur *is propter quem omnia, & per quem omnia.* Tandem Proverb. 8. Sapiencia incarnata proficitur se esse principium viarum Domini, & ordinatam esse ab æterno antequam terra fieret. Quod

Quod non est accipiendum de mera antecessione diuine ordinationis, ante terram in tempore conditam: cuiusque enim creaturæ ordinatio, antecedit eo modo productionem temporalem cuiusvis creaturæ: unde diuina sapientia incarnata, nihil peculiare de se proferebat, affirmando se esse ab æterno ordinatam integram terra heret, & quæ in terra degere, acciperent esse. Igitur Christus, prædestinitus à Deo est ante decretum peccati permissionem: ac proinde non venit ob salutem nostram; aut si ex eo quoque fine venit, saltem antecius ratione venit etiam ex alio. Alias malitas Scripturæ, sed longe minus ad rem facientes congerunt Catharinus lib. 1. de eximia Christi prædest. & Alphonsus Mendoza q. 1. Scholastica num. 8. & 9.

Item ex Patribus.

Vigent secundo loco aduersarij, Patrum testimonio. Nam S. Cyrillus lib. 5. thesaur. cap. 8. ait, Christum fuisse ante nos præfundatum ut in illo omnes saluarentur; aliusque, ut videtur, ad affirmata quadam S. Irenæi verba lib. 3. cap. 3. Adhuc S. Augustinus lib. 1. de nupt. cap. 2. 1. affirmat nuptias fore symbolum coniugij Christi cum Ecclesia, etiam si homo non peccasset. Fuisse ergo etiam tunc Christum, ex alio motiuo quam reparationis nostræ, eoque ipso motiuo adductus est Deus ad producendum Christum. Omnium Patrum ætatisque & explicatissime hanc sententiam tradidit Rupertus lib. 3. de glorificatione Trinit. & process. Spiritus sancti cap. 20. & lib. 13. de gloria filij hominis, fuit vltimo lib. in Matth. omnino fuisse. Adduci rem in hanc rem possunt testimonia illorum Patrum, qui tribuant Angelos & Adamum innocentem, haussisse gratiam à Christo capite; malos autem Angelos idcirco peccasse, quia inuadit Christi aduentu & committendo illi principatu supra homines & Angelos, detestantur ei subijci. Erat igitur Christus venturus, etiam si Angelus non peccasset; atque adeo etiam si neque Adam impigeret, & antecedenter ad peccatum Adami & Angelorum, decretus erat.

Ac denique ex ratione.

131. Vigent denique aduersarij, rationes varias: sed cum pleræque earum quas Catharinus lillo primo conspexit, debiles sint; artingam illas dumtaxat, in quibus plus aliquid efficacitatis deprehendā. Prima est, quod ex nostra sententia, Christus admodum deprimatur cum statuatur dumtaxat præstare occasiones peccati, & tantum ex secundaria Dei intentione, ac veluti casu productus dicatur. Secunda est. Deus ordinatè vult, atque adeo prius vult finem quam media; & inter media, prius vult illa quæ sunt fini propinquiora, id est quæ ad illum magis conducunt. Vel ergo Christus non magis conducit ad finem rerum omnium, hoc est ad Deum cuiusque gloriam, quam salus & liberatio nostra: Vel si id resistitur, tanquam reuera absurdum, fieri aligerit Christum prius cecidisse sub diuinam intentionem, quam remedium peccati & salutem nostram. In tertia ratione, si ab aliquibus vis magna: potest autem sic concepti. Præposterum est valdeque dedecens Deum, ordinare rem præstantiorem ad deterioiorem & deprecatoriorem. At hoc fecit Deus, si Christum propter nos homines & salutem nostram produxisset. Indecus etiam ea Christi inhonoratio consequitur, quam Catharinus indignitatem desestandam appellat. Nempè quod Christus, plus nobis & peccato nostro debeat, quam nos Christo: quandoquidem nos non essemus facti propter Christum, Christus verò propter nos & salutem nostram haberet esse. Verabatur item Christus absolute velle suum esse, & in eo sibi complacere. Alioquin enim approbaret peccatum, cuius remedium præbeteret ipsi Christo existentiam. Quarta ratio est ad-

modum speciosa. Hæc nimirum, Christus minus à Patre amatus fuisset, quam homines: quandoquidem Pater tantum voluisset illum producere propter homines, & ad eorum bonum. Quintò, Angeli mali in eodem rationis signo reprobati sunt, in quo boni sunt prædestinati. Atqui mali, reprobati sunt prædestinato iam Christo: quandoquidem occasione Christi præstentis in ratione capitis, ceciderunt. Igitur Christus fuit quoque prædestinatus ante electionem bonorum Angelorum, atque adeo etiam ante nostram, non autem per solam peccati occasionem. Sextò Christus non esset primus prædestinatorum, & exemplar prædestinationis cæterorum, contra quam significat Apostolus Rom. 8. dicens de electis, quos præseuit & prædestinavit conformes fieri imagini Filij sui. Cum enim nos homines prædestinati fuerimus ante præuifum primi parentis peccatum, & in eodem signo rationis quo Angeli sunt prædestinati; aperte profectò sequitur, Christum post nos fuisse prædestinatum; si tantum post præuifam Adami culpam, & ad eam tollendam prædestinatus est, ante quam nos prædestinati eramus vnà cum Angelis bonis: quorum proinde Christus non poterit statui caput, contra Apostolum id sæpe affirmantem.

Ad Scripturas pro aduersariis adductas.

133. Hæc omnia difficultatam capita, expediri hunc grauati possunt. Ac primùm Scripturæ allegatæ, non ferunt quod Aduersarij intendunt. Nam quod Christus dicitur: *Primogenitus omnis creaturæ*, accipi potest de Christo prout Deus est: quo pacto Patres bene multi apud Iulianum. Ioan. 3. v. 5. n. 9. ea verba sunt interpretati. Et sic lumpsus locus ille, nullo modo iungat aduersarios. Si autem ea Christi denominatio spectet humanam Christi naturam, quæ est nonnullorum Patrum expositio apud Toletum in c. 1. Ioann. annot. 45. & latè Nysseni orat. 1. (ver. 2.) contra Eunom. c. 8. dicendum erit, Christum vocari primogenitum, non ratione prioritatis quoad ordinem, sed ratione dignitatis & honoris. [Quia sicut primogenitus omnium fratrum, primatum dignitatis obtinet inter omnes fratres, sic humanitas Christi primatum dignitatis obtinet inter omnes creaturas.] Verba sunt crediti Anselmi in cap. 1. ad Coloss. Et hac ratione acceptus locus ille, nullo modo aduersariis suffragatur. Quod autem subdit Apostolus, *in Christo omnia esse condita, & omnia in ipso consistere*, ita ab eodem Interprete exponitur, ut perbellè cum sententia nostra consentiat, causam autem aduersariorum nullo modo promoueat. Sensum ergo Apostoli esse ait; non est mirum si Christus iuxta humanitatem sit primogenitus, tantumque omnibus præcellat; nam secundum diuinitatis ejus potentiam, facta sunt vniuersa. Deus enim omnia in sapientia fecit, atque adeo in filio per quem omnia facta sunt. Nec tantum per Verbum Dei omnia sunt facta, sed etiam ne in nihilum redeant, per illud consistunt. Mirum igitur non est, si homo ille qui simul est Deus, est omnium primogenitus, omnibusque dignitate prælatius, & ante omnes constitutus.

134. Vides quàm hic locus sic expositus, nostris rationibus non officiat. Neque locus ex 2. ad Hebr. cuius iuxta eundem, al. osque grammaticos Interpretes hæc est sententia. *Decebat eum propter quem omnia sunt & per quem omnia sunt creata. Patrem scilicet æternum qui tamen non dum re, tamen iam prædestinatione aduenerat in gloriam beatitudinis æternæ, plurimos Filios, addicere morti pro ipsius, & consummare per passionem, auctorem salutis eorum.* Pater enim plerumque Sanctos Christo anteriores, in salutis & securitatis portum cum gloriæ debito deduxerat; & æquum ac Deo dignum erat, ut pro adoptiuis, naturalem & vniueris filium consummaret. Actiue enim legendum est *consummare* (ut liquet

liquet ex Græco verbo *Τελωσας*, non autem passivè, ut viriati quidam codices Latine legunt: unde factum est, ut aliqui totam periodum ad Christum qui consummatus est retulerint, cum tamen referenda sit ad Patrem qui consummavit. Quæ ratione evanescit argumentatio quam Aduersarij inædificant ei Apostoli loco.

Similiter postremus locus qui urgebatur ex c. 8. Proverb. planè inutiliter in nos intorquetur, si granissimis Patribus Nazianzeno orat. 39. Hieronymo in cap. 26. Isaia, & passim eius loci expostitoribus Caetano, Rodolpho, Insenio, adhæreamus: iuxta quos sapientia quæ se ibi à Deo possessam proficitur, est æterna sapientia personalis, vel certe sapientia illa activa quæ est commune omnium diuinarum personarum attributum. Eam enim Dominus ab æterno possederat, sed quasi orisam; Exproptit autem & magis proprie possedit cum exercuit eam, moliens & extra se educens orbem terrarum. Hæc loci illius interpretatio, quæ sanè est germanissima & latè confirmatur à Lessio opusc. de Christi prædest. n. 19. nullo modo inuat aduersarios. Et ille quidem locus iuxta 70. vertitur *Dominus creauit me* id tamen rectè posse coherere cum æterna generatione sapientiæ increatae, quatenus accipit esse ex nulla materia præiacente, monstrat Bellarminus l. 4. de Christo cap. 8. si autem aliam valde propriam interpretationem eiusdem loci probemus, quæ ea sapientiæ possessio, aut ut legunt 70. *creatio*, accipitur de sapientia Incarnata, ut acceperunt plurimi Patres, quos ibi Salazarus num. 245. appendit supra viginti; quod iuxta eam interpretationem commodius repellerent Arrianos eo loco abutentes ad Verbum inter creaturas recensendum: sic facile dicemus, idcirco Christum siue sapientiam Dei Incarnatam, dici *Principium viarum Domini*, quia est principium viarum euangelicarum, per quas Christus Ecclesiæ ad gloriam inter disposuit. Ita enim *vias illas* interpretantur Hieronymus, ibi, & S. Athan. serm. 3. cõtra Arrian. nec non S. Cyrillus 5. Thel. cap. 4. & S. Augustinus 1. Trinit. c. 12. & optime planè Nyssenus orat. 1. (verius secunda contra Eunomium cap. 10. & orat. 2. inò tertia cap. 2.) Vel certe idcirco sapientia Incarnata dicitur *principium viarum Domini*, quia Christus quamuis non sit prædestinatus ante omnium creaturarum conditionem, est tamen constitutus caput initium & causa prædestinatorum, atque adeo est caput viarum, id est præfinitum & consiliorum Dei circa electos; quam interpretationem approbat ibi Salazar. num. 256. ostendens num. 253. interpretationem cui nituntur aduersarij, multa peccare. Hæc autem manifestè coheret cum prædestinatione Christi post peccatum, & cum aduentu sapientiæ Incarnatæ, (ut eodem loco subditur,) ad opera Dei; supple reficienda & instauranda, quod planè est, finem Christo præfigere salutem nostram.

Patres allegati ab Aduersariis, exponuntur.

135. In exponendis Patribus quibus Aduersarij nituntur, minùs adhuc est operæ. Dempio namque Ruperto, qui & ætate inter Patres postremus est, & auctoritate non adeò eminent; præsertim enim grauiter alicubi impegit, nec in hac parte satis sibi constet; docet enim contrarium lib. 1. in Daniel. cap. 19. Ruperto inquam excepto, nullus reuera ex Patribus, aduersariis est suffragatus. Non enim S. Cyrillus, qui primum proferebatur ex lib. 5. Thel. cap. 8. Eo quippe loco, manifestissimè ac læpissimè tradit, Christum venisse ut ruinam peccato inuictam repararet, & esset principium ædificationis nostræ ad pietatem; quandoquidem prima Dei ædificatio, Satanæ altu disiecta fuerat. Quibus verbis nihil potuit proferti explicatus ac fortius, aduersus sententiam quam excutimus. Sed neque S. Irenæus, qui item adducebatur, suffragatus reuera

est aduersariis. Tantum enim ait, Adamum dictum esse formam futuri, [quoniam futuram circa Filium Dei, humani generis dispositionem in semetipsum, fabricator omnium Verbum præformauerat, prædestinante Deo primum animalem hominem; videlicet ut à Spirituali saluaretur. Cum præxisteret saluans, oportebat & quod saluaretur, fieri; uti non vacuum sit saluans.] Hic autem quid aduersariis leratur, metaturve non video. Nam si Christus, iuxta S. Irenæum, præformatus est Saluator; igitur salus nostra præfixa illi fuerat tanquam finis in diuina mente. Sensus ergo S. Irenæi est, qui reuera nihil nobis incommodat, imò causæ nostræ apertè patrocinatur, præformasse id est præconcepisse in seipso Deum, vniuersam economiam, & reparandi generis humani rationem; & in ea statuisse, hominem prostratum reparari per Christum oportere, & generari Spiritualliter per Christum, homines quos homo primus morte mulctarat. Itaque oportere illi dare spirituale sobolem ne patris viuendum nomen vacuum præferret. [Primogenitus enim mortuorum natus Dominus, & in finem suum recipiens pristinos Patres, regenerauit eos in vitam Dei. Ipse initium viuendum factus, quoniam Adam initium morientium factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis (à Domino) inchoans, in Adam retulit, significans, quoniam non illi hunc, sed illos in Euangelium vitæ regenerauit.] Verba sunt S. Irenæi paulo post eodem capite, ex quibus mens eius quam dixi, apertè habetur. Sane Augustinus, aduersariis nullomodo patrocinatur. Neque enim (prout allegabatur,) affirmat coniugium fuisse futurum Sacramentum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, homine non cadente; quo pacto aduersariorum causæ commodaret; sed tantum affirmat, coniugium Adam & Ecclesiæ adhuc innocentium, fuisse symbolum coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Quæ quid ad rem presentem? Ad extremum, si qui Patres, gratiam Angelorum & Adam innocui à Christo homine detrauant, exponendi sunt eo modo infra trademus, agentes de Christo capite. Nimirum ita ut Deus, consummando apud se processum interitum productione & administratione seruandam, cum tandem occasione peccati ad Christum deuenit, omnia prius ratione constituta reuoluens, gratiam primum ex mi ericordia decretam, nouo titulo iustitiæ, respectu Christi conferre Angelis & Adamo innocenti decreuerit. Quæ ratione illa sententia de Christo fonte gratiæ Angelorum, & hominis innocui, rectè coheret cum fine illo aduentus Christi quem hic defendimus, nempe cum salute nostra & liberatione.

Ad rationes Aduersariorum.

136. Postremus aries quem in sententiam nostram admovent Aduersarij, infirmior est quàm ut eam quat. Frustra enim fatigatur humana ratio, in proponendis & explicandis rationibus quæ Deum congruentissimè inducere poterint ad Christi productionem; cum quilibet finis Deo extrinsecus, nec essentialiter cum Deo nexus, quantumque bonitas in eo ostentetur, possit à Deo non intendi in molitione alicuius operis. Vnde si reuelatio aliquem alium finem Deo fuisse propositum commonstret, in eo sistendum est. Atqui in hoc negotio, reuelatio non alium nobis finem Christi proponit, quàm salutem nostram. Igitur rationes profigendi Christo alios fines, quantumuis appareant congruentes, inidoneæ sunt habendæ. Hoc generatim de omnibus aduersariorum rationibus, ratum esto. Nunc in particulari, veniamus ad eas enodandas, quæ superius sunt propositæ.

Ad primam, quod Christus esset bonum occasionatum.

Ad primam, vtrò damus, Christum esse bonum duntaxat occasionatum. Et sanè Verbum exinaniri, & habitare inueniri vt hominem, tale bonum est, vt secundum se sumptum, ac secluso ordine ad reparationem diuini generis, non sit bonum Deo congruè appetibile; tamen illa occasione posita, fuerit congruentissimè expectatum. Et quomòdò fuisset congruentissimè expectabile secluso morio prædicto; tamen quia Deus non adigitur expectare quaecumque sunt congruè expectabilia, non licet inferre Deum de facto talem aliquid alium Christi finem quem reuera non expresse; cum hoc sine quem diximus expectasse, aut fuisse illo secluso expectatum. Inde verò nihil detrahatur de Christi excellentia: quia quamuis Christus sit magnum bonum, tamen est bonum Deo extrinsecum, & liberæ Dei expectationi substat; ita vt Deus sub ijs tantum occasionibus & conditionibus in illum feratur, quas liberum eius consilium approbat. Reuelato autem fert, hoc tantum bonum cum omni illa interna excellentia & perfectione quam obtineret, si ad alios quoscumque extrinsecos fines productum esset, non esse reipsa productum, nisi ex fine salutis humanæ reparandæ: atque adeo quoad existentiam suam, esse duntaxat bonum occasionatum, quia ita placuit Deo.

Ad secundam, de Christo diuinæ gloriæ optimo medio ideoque prius volendo.

137. Ex ipsius principijs eliditur secunda ratio aduersariorum, ex eo ducta, quòd Deus Christum tamquam perfectissimum gloriæ suæ medium, debuerit prius velle. In qua ratione dissoluenda, mirum est quantopere à varijs sudatum sit, vt latè prosequitur Vasquez p. p. nota prop. disp. 11. Commodissimè autem dissoluitur ex dictis, si statuamus Deum quidem ordinatissimè velle quidquid vult iuxta consilium voluntatis suæ, tamen ita liberum esse à necessitate amandi quodcumque bonum sibi extrinsecum, qualecumque tandem illud sit, vt possit pro libito, vel in illud amore ferri, vel amore eius abstinere: & multo magis possit illud amare per gloriam occasionem alterius boni, quod in gloriam suam referat, etiamsi hoc aliud bonum, videri nobis possit minus accommodatum ad promouendum & amplificandam diuinam gloriam, quam illud ad quod impenditur. Et ita planè factum esset in præfatis, si verum esset, Christum simpliciter & nudè acceptum, esse medium accommodatius ad promouendam Dei gloriam, quam quidvis aliud ad quod Christus per diuinam voluntatem destinetur. Reuera tamen Christus quoad suam internam perfectionem sumptus, non est accommodatius medium ad promouendam diuinam gloriam, quam Christus prout remedium peccati, & autor salutis nostræ. Imò finis ille diuinæ gloriæ omnibus manifestandæ, multo melius obtineatur, Christo per solam peccati occasionem producto: quia supposito peccato homines indigniores erunt, & Dei iustitia ac misericordia, plenius micant, Christo nihilo minus producto, & in hominum vsus impensio. Seclusa verò salutis nostræ reparandæ necessitate, vix apparet nobis congruitas tantæ dimissionis Verbi diuini.

Itaque ad formam argumenti neganda est minor; nempe, Deum tamen ordinatissimè velit, teneri prius velle quæ sunt propinquiore fini, quem in rebus omnibus cõsistens habet vltimò propositum, nempe gloriæ suæ. Hic siquidem nomine *medij propinquiore*, intelligitur medium aptius ad obtinendam diuinam gloriam: nec est sermo de serie aliqua mediocriorum subor-

Theoph. Raynaud. Christus.

dinatorum, è quibus anteriora, id est executioni propiora, sint eiusmodi, vt non possint ad finem consequendum deferuire nisi per posteriora; quæ quia sunt remotiora ab executionis exordio, sunt fini propinquiore. De huiusmodi inquam maiore ad finem propinquitate, hic non est sermo: sed de solo maiori vsu ad finem. Et hoc pacto, nego medium quantumuis aptum ad prouentum diuinæ gloriæ, esse à Deo necessariò quærendum. Nullis enim gloriæ suæ captandæ medijs alligatur. Neganda item est eiusdem argumenti minor. Nimirum quod Christus nudè sumptus quoad internam excellentiam suam, sit aptius medium diuinæ gloriæ, quam Christus prout salutis nostræ reparator. Sic enim faciendæ est comparatio, non autem prout salutis nostræ reparator. Sic enim faciendæ est comparatio, non autem prout aduersarij eam insinuant, comparantes cum diuina gloria, permissionem peccati ex vna parte; ex altera verò Christum nudè spectatum: Quo pacto minori argumenti propositi, verisimilitudo aliqua obtenditur. Sed instituta comparatione ad modum prædictum, minor illa manifestè apparet falsa.

Ad tertiam, de Christi depreciatione.

138. Aequè ex iactis fundamentis occurrere licet tertiæ rationi aduersariorum, qua urgebatur Christi depreciatio, si admittetur factus propter nos, & salutem nostram. At nos negamus minui inde nobilitatem Christi Domini, quia Christus non est vltimo factus propter nos, sed propter Deum: proximè tamen Deus, propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & Christus productus est: quod non tam Christum deiecit, quam Dei in nos misericordiam patefacit, qui tale tantumque opus suum, visibus nostris addiderit. Sicut quod Angeli, administratorij sine Spiritus in ministerium missi propter nos, nullo modo Angelorum præ nobis nobilitatem imminuit. Nul- lum quippe munus, cui Deus pro Scopo præfigitur, deprimat reuera creaturam: Tantique & tam plena est Dei potestas ad disponendum de quacumque re creata, vt sine eius iniuria, nobiliorem ad despiciationem possit ordinare: quia tandem omnia reuoluntur ad ipsam Deum, cuius honori seruire, quomodocumque id fiat, gloriosissimum est, superque omnia optandum creaturæ.

Abstine autem, vt ex eo quòd Christus propter salutem nostram tamquam propter finem proximum factus sit, existimemus eum nobis quicquam debere, quod in eadem tertiæ aduersariorum ratione, præterea urgebatur. Quamquam Rupertus qui aduersariorum signifer fuit, apertè id admittit lib. 2. de operibus Spiritus sancti cap. 6. verbis illis. [Ecce homo Christus, homo iustus, hominibus peccatoribus multum debet. Confortentur manus dissolutæ, & roberentur genua peccatorum debilia, quæ videlicet si fide & pietate eruditi, si sapientes caudicis vel iurisperiti sint, habent quo constringant iudicem suum. Dicant adhuc peccatores fideles, peccatores penitentes. Et si quidem tibi multum debemus nos, Deus Christe, quia homo factus es; at tu è contra multum nobis debes homo Christe, quia propter nos in Deum assumptus es. Nam nisi fuisset peccatorum, causa cur tu assumi in Deum deberes, nulla fuisset. Confortentur, inquam: nec enim id solum attendere debent, quod tantæ dignitatis Dominus, propter tam indigna seruilium personarum delicta, tantis affectus est iniurijs & ipsa morte, morte autem Crucis. Verum id quoque, nisi peccassent seruis nec assumpta fuisset in Dominum Deum natura seruili. Nec enim Dominus ille, pro seruis contumacibus siue sceleratis, plus iniuriarum, quam gloriæ pro ipsidem suscepit.] Quamuis tale quid aduersarijs, ex eorum præsertim signiseto reponere liceret, nihil tamen tale

A a

ingero;

ingero; nec Christum quicquam nobis debere admitto. Hæc enim non minus infusa esset cogitatio, quàm si quis medicum ægro obstrictum diceret, quia depellenda eius ægrotudine, lucrum aut decus reportavit. Scut ergo non medicus ægro, sed æger medico obstrictus est in eo eventus; & ad summum medicus ijs obstringitur, qui cum possent vel ægrum abijcere, vel alio minùs congruente modo eidem opitulari, aduocarunt medicum: Ita Christus nullo nobis obligationis nexu alligatur, ex eo quod ob curandam salutem nostram sit à Deo datus, sed tantum obligatur Deo, qui cum possent nos abijcere, aut incongruè ex sola misericordia curare, prælegit nostræ calamitati opem ferre per Christum suum vñibus eum nostris ac peccatorum nostrorum expiationi, tanquam fini proximo addicens. Vnde ipse Christus, absolute rem spectando, optare potuit numquam fuisse. Nam quilibet benè effectus in Deum, ita comparatus esse animo debet, ut suum bonum diuino semper postponat, velitque etiam existentiam abijcere, atque adeo eam numquam obtinuisse, si id è maiore Dei gloria esse supponatur. Potuit itaque Christus dicere, Vtinam numquam fuisset peccatum, ego numquam fuisset, eo quod homines numquam meo aduentu indigniscent. Ut tamen res se habebant, seu quia peccatum in mundum intrauerat, gaudendum potius Christo fuit, quod diuinitus accepisset esse, ut tanto malo mederetur.

Ad quartam, quod plus Christo, amari à Patre essemus.

139. Ad quartam aduersariorum rationem, qua dicitur, Christum iuxta nos minùs amari à Patre quàm homines puros; respondendum est, restringendo nomen Christi, ad designandam solam humanitatem & eius cum Verbo vnionem, excluso tamen Verbo à termino illius amoris. Nam quod ad Verbum attinet, perspicuum est Verbum plus amari quàm nos, nec esse propter nos: Spectando autem Christi humanitatem & vnionem eius, admitto Deum quoad dandum esse, prius, & eatenus plus, amasse nos & salutem nostram, quàm Christum: quia non nisi ob salutem nostram voluit dare esse Christo. Quamquam ad vñum rem referendo, non sic est instituenda comparatio, ut nos & salus nostra ex vna parte, comparemur cum Christo ex altera: sed ita ut gloria Deo adueniens ex procurata perfectè nostra salute, conferatur cum Christo. Ob eam namque gloriam, Deus voluit esse Christum, non autem nudè propter nos. At spectando Christum iam factum, hoc est humanitatem eius iam productam cum vnione ad Verbum, plus sibi Deus in illa humanitate sic vnita complacuit, quàm in nobis: plurisque ipsa apud Deum fuit, quàm mortales omnes, & orbis vniuersus.

Ad quintam, ex casu Demonum, ob propositum eis Deum hominem.

Quinta aduersariorum machina, supponit Luciferum & partiatos, corruisse ob propositum ipsis Christum in ratione capitis; quod late rejicitur à Iustiniano in Epistolam Iudæ v. 6. à num. 27. Nec certè adeò explorata est ea occasio peccati Demonum, ut negari facile non posset, si ita necessarium esset, ad retinendam hanc in qua versamur de Christi sine sententiam, longè in Patribus & Scripturis manifestiorem. Nihilominus, etiam ea causa ruinæ Demonum admissa, verum esse potest, finem Christi esse salutem nostram, quod hoc modo exponi breuiter potest. Deum fixum habens, hominem condere, & eius lapsum permittere, ac eum condignè reparando gloriæ suæ velificari decreuit permittere peccatum hominis, vno aliquo ex

varijs modis quos conditionaliter præuidebat: Præscius item quod quidam Angeli si eis Christus proponeretur tanquam caput, essent peccaturi, & postea ad peccatum impulsuri genus nostrum, cui redimendo congruentissimum foret venire Christum, & res ipsa si clades nostra permitteretur venturus esset: Horum inquam omnium conditionaliter præscius Deus, decreuit permittere hanc humani peccati per Satanæ artes admissionem cui Christus in ratione obiecti præiret, & tamen ei sublequeretur tanquam effectus in alio causæ genere.

140. Huius rei gratia, distinguamus in hoc negotio tria signa rationis subsequencia conditionalem prævisionem variorum modorum quibus permitti poterat peccatum hominis, ad quod eluendum Christus venturus esset. Primum signum est, in quo Angelis præuultus est peccaturus, occasione Christi, Deo intenti ad eluenda hominum peccata, & Angelis propositi sub ratione capitis: non quidem detegendo Angelis vniuersum hunc processum, sed tantum obijciendo illis Christum venturum, tacito fine ob quem venturus erat: ac etiam pressa connexionem aduentus Christi, cum Angelorum peccato. Hæc enim dumtaxat euincunt, qui contendunt Christum Angelis in via non fuisse propositum, ut Molina 1. p. q. 57. art. disp. 2. Becanus tract. de Angelis c. 2. q. 6. Præpos. 3. p. q. 19. n. 46. Lessius disp. de Christi prædest. l. 2. n. 29. Secundum signum est, in quo præuultus fuit hominis peccatum, malo Angelo suadente cauendum. Tertium, in quo præuultus est Incarnatio ut executioni mandata ad reparandam hominis cladem, & abolendum peccatum.

Deus ergo qui præuultus conditionaliter varijs occasionibus lapsus humani ob quem venturus esset Christus, stauerat vnam aliquam earum permittere; potuit Angelis proponere Christum ut venturum: quia certo venturus erat per hanc vel illam occasionem, ex varijs quæ Deo occurrebant in primo illo signo quo præuidebat lapsum demonum; eoque lapsu absolute præuultus, potuit decernere executionem Incarnationis per hanc viam. Atque ita incarnatio & Christus venturus, habuit in diuina præscientia rationem aliquam prioris, respectu peccati Angelici in genere scilicet obiecti, & causæ formalis extinsecæ. Habuit item rationem posterioris in genere causæ effectiue; quatenus peccatum Angelorum interuenit ad executionem incarnationis, per modum causæ peccati humani, cui aduentus Christi est destinatus. Ex ea autem Christi prioritate & posterioritate respectu peccati Angelorum, commodè explicabitur coherentia finis quem Christo præfiximus; hoc est humanæ salutis, cum sententia quæ Angelos humanæ ruinæ autores, contendit lapsos esse occasione propositionis ipsis factæ, de Christo statuendo capite super omnem Ecclesiam, etiam Angelorum. Nam præsuppositio Angelici peccati, est causalis per actionem & impulsum; ad quod exigitur prænotio illius peccati in statu exercito. Præsuppositio autem Christi venturi, non est necesse ut sit in statu exercito; quia est tantum præsuppositio in ratione obiecti quæ non postulat existentiam exercitam, & à causis suis explicite præuultis pendentes; sed optime potest consistere cum sola prænotione futuritionis postea exercendæ per aliquam è pluribus causis, de quibus veluti vagè sumptis, constitutum est quod forent permittendæ. Obiectum enim non postulat esse de facto, vel concipi existens in illo priore signo; quia obiectum non est propriè causa. Debet tamen in illo signo concipi fore per causas & occasione eius, de quibus acceptandis vel permittendis, postea explicite & in particulari decernerent. Habemus præsuppositionis prædictæ cum posterioritate cōiunctæ, affine exemplum in vltimo merito Angelorum bonorum. Nam huiusmodi meritum habuit pro obiecto hominis salutem; siue

line quia Angeli eorum societatem diuinitus proposi-
uerunt acceptauerunt: siue quia libenter amplexi sunt hu-
manis salutis negotiationē diuinitus sibi demandatam.
Extensio ergo, salus humana fuit prior vitio Angelo-
rum merito. Et tamen cum salus hominum esset cu-
ram ministerio Angelorum non cadentium, necesse
fuit cum prout exierat, praeosci in igno posterio-
rum quā perseuerantiam et meritum vltimum Ange-
lorum bonorum. Item finis permouet voluntatem vt
habendus respiciat. Potest ergo praeuideri vt talis, etiam si
exterior eius affectus per media et causas determina-
tus sit, signator & praeuideatur.

Quæ ut in paucæ rem contraham, si admittamus
quod occasio lapsus Angelorum malorum, fuerit fa-
cta illis hominis Dei, Angelorum quoque capitis præ-
cipio. Ita se habuit in præsent negotio Dei præ-
vidit. Angelos peccaturos eo quod Christus præ-
cedens illis esse vt caput; simulque vidit causam
mediatam & remotam executionis aduentus Christi,
vnde illud ipsius Angelorum peccatum, profectum ex
propositione Christi: qui prout præcognoscebatur
à Deo, vt obediens præfiliens, non tamen vt præ-
filiens in actu exercitio; seu prout iam in eo signo ha-
bens functionem exercitum, & à certis iamque deter-
minatis causis derivandam.

*Ad sextam, ex eo quod Christus sit prædestinato-
rum princeps.*

141. *Sexta ratio solvitur, dicendo Deum antecul-*
lisse omnibus, ac principem & caput prædestinatorum
constituisse, Christum suum. Non quod ceteri homi-
nes non sint prædestinati prius ratione quam Chri-
stus: (Renata enim Christus est effectus prædestina-
tionis aliorum hominum, nec nisi occasione hominu-
um qui præfuit ceteris lapidum, prædestinatus est, ut
esset erigetur ac repararet.) Non igitur ob eam causam
Christus dicitur primus prædestinatorum, quod sit
prædestinatus in signo aliquo rationis, præcedente si-
gno prædestinationis cæterorum hominum: sed
quod Christus, posterius ratione prædestinatus con-
stitutus sit fons gratiæ pro cæteris omnibus, & con-
sequenter autor gloriæ quoad allocationem. Deus
autem intelligendus est, primum elegisse homines ad
regnum gloriæ mensuram, nihil explicitè ac determi-
natè faciens de medijs. In posteriore autem signo
rationis, approbata peccati permissione cuius occa-
sione venturus esset Christus, concipere oportet, Deum
intendendo totum processum anteriorem, eumque re-
flexè contendo & tacum habendo, constituisse ve-
quoslibet pro occasione peccati Christum ven-
turum esse, aut fieri salutis electorum; promeren-
de eis omnia media quibus destinatum diuinitus glo-
riæ mensuram essent affecturi, iuxta illud, benedixit
nos enim benedictione spirituali in celestibus in Christo. Ita-
que Christus tamen alijs electis ratione posterior, quia
peccatum hominum iam electorum occasione præ-
stabit producenti & prædestinandi Christum; tamen
dignitate præfatus est alijs electis ratione prioribus, fa-
ctusque est prædestinatorum omnium caput, & fons
uauitæ hominum gratiæ ac gloriæ. Accedit quod ex
quo Deus, per occasionem humane salutis, & curandæ
electis gloriæ, Christum decreuit, illico per actum quasi
reflexum, omnia in eius gloriam extrinsecè retulit, eo-
que acti veluti de nouo, ex hoc nouo fine, approbatit
decretum ante latum, de condendis & ad gloriam
promouendis electis. Quod conducere etiam potest, ut
intelligamus quò sensu Apostolus Rom. 8. dixerit,
Deum præfisse electos, & prædestinasse conformes fieri
imagini filij sui. Quamvis enim Christi prædestinatio,
non fuit exemplar prædestinationis nostræ quoad
primam Dei intentionem; tamen productio in diuina
Theoph. Raynandi Christus.

voluntate, & prædestinato Christo, consecuta est, & quasi reflexè approbata, conformitas Christi, & electorum cæterorum.

*Infertur signum rationis in quo decretus à Deo est
Christi aduentus.*

142. His paucis quæ ad quintum & sextum argumentum tradidi, facisfactum sufficienter puto, immensæ Sylvæ difficultatem quæ apud DD. agitantur, circa signum rationis quo Christus in divina providentia decerneret intelligi debet. Nam quamvis pauci Nominales, difficultates illas eliserint vel eluserint, affirmantes signa illa, esse mera signamenta: tamen communiter ceteri, rectè statuunt, in divinis actibus, & in obiectis prout sub actus illos cadunt, signa illa priora & posteriora non distingui frustra, sed cum fundamento concepi à nobis atque fecerim. Quamvis enim nemo dubitet, quia in Deo vnicus & simplicissimus actus quæ omnia intelligit, & vltæ in quæ voluntate fertur, tamen cognitio, etiam in Deo, præsupponitur amor, quia nihil vultum quin præcognatum, saltem prius ratione & virtualiter: quæ prioritas, in eadem simplici entitate, ad seipsum diversimodè conceptam comparata, reperiri potest; & in anima rationali, immaterialitas censetur prære immortalitati, tanquam radix proprietati; & hæc per illam vi per virtutalem causam ratione priorem demonstratur, quamvis sint ambe eadem entitas. Similiter ergo idem & simplicissimus actus divinis, qui simul est cognitio & volitio; si sumatur ut est cognitio, censetur prior seipso prout est volitio; diciturque esse in priori quodam signo non fictio, sed verè habente fundamentum in re. Et similiter inter varios actus divinæ voluntatis, ille censetur prior, & ad anterior signum spectare, qui est causa virtualis alterius: vt est intentio respectu electionis, & inter electiones medium subordinatum, ea quæ in nobis influit in aliam, est item in Deo ratione prior. Et hæc ipsa signorum vel rationis prioritas, quæ inter actus distinguitur, in obiectis quoque locum habet. Nam obiecta prout subjacent actibus inter se habentibus ordinem illam, dicuntur ipsa quoque ratione priora aut posteriora, vel esse in priori aut posteriori signo. Sunt ergo in divinis actibus, & in obiectis eorum, discernenda varia illa signa prioritatis & posterioritatis, nec possunt ipsa abrogatis præcludi difficultates, quas inter DD. agitari aiebam quoad signum rationis quod Christus in divino intellectu & voluntate est sortitus.

Caietanus circa hoc improbat.

143. Video autem communiter & merito impro-
bati lentiam Caietani de hoc signo, quoad Chri-
stum. Ait enim Caietanus 3, p. quæst. 1. art. 3, appo-
bante ibidem Aluare disp. 9, *in fine*, tres rerum ordi-
nes esse distinguendos, naturæ, gratiæ, & vnionis
hypotheticæ: quorum ordinum primum, ait suppo-
ni à secundo vt fundamentum eius; similiterque se-
cundum; tertio: ita vt omnia quæ spectant ad ordi-
nem naturæ, inter quæ numerat peccata, fuerint in
priori signo, quàm quæcumque spectant ad secun-
dum ordinem; & rursus hæc, sint priora omnibus
quæ spectant ad tertium ordinem, in quo est Chri-
stus: qui proinde iuxta Caietanum, posterius ratione
decretis est; & consequenter in posteriore signo præ-
uisus, quàm omnia alia. Improbatur (vt aiebam,) com-
muniter hæc doctrina, & iure. Nam totum fun-
damentum priori ætis inter diuinos actus, aut obiecta eis
substantia, peti debet ex connexionæ aut dependenti-
æ, saltem virtuali, intercedente inter obiecta illa,
vel actus. Atqui constat, nullam vel connexionem,
vel dependentiam aut quasi dependentiam, censui

ter non pauca quæ ad varios illos ordines pertinent. Quæ enim dependentia est inter scientiam Aristotelis, & gratiam Michaelis, ut possimus hanc posterio-rem, illam priorem statuere in signo aliquo rationis? Nam quamvis in eodem subiecto natura supponatur gratiæ, tamquam subiectum eius; tamen in diversis suppositis, ea comparatio tollitur. Accedit quod iuxta Caietanum, peccata crucifigentium Christum quæ spectant ad ordinem naturæ, fuissent Deo obversata in priori signo, quàm ipse Christus: quæ est manifesta repugnantia.

Varia aliorum de eo signo sententia.

144. Explosio itaque Caietano, ceteri pro varietate sententiarum circa motum incarnationis, varie in hac re sunt philosophati. Ac primum Scotus, & alij qui censent Christum fuisse productum ex motu excellentiæ internæ, tamquam sine vnicuique totali substantiæ suæ, statuunt in primo signo, divinam gloriam ex qua Deus se communicare voluerit. In secundo autem signo, statuunt Christum, tamquam medium maxime idoneum ad divinam gloriam promovendam. Ex ijs verò qui censent finem Christi vnicuique esse humanam salutem, nonnulli cum Valentia 3. p. disp. 1. q. 1. p. 7. ad 4. affirmant, Christum ut causam gratiæ, fuisse primò & ante omnes prædestinatum, etiam ante præviis peccatum: Tamen non nisi post peccatum, decretus & prævisus fuerit, quatenus liberatio & salus nostra Deum movet ad eius productionem; qua ratione morbus noster fuit in priore signo, medicus autem & curatio eius, in posteriore. Qui verò censuerunt, finem ex quo Christus venit, integratum esse ex salute nostra, & Christi excellentia, tamquam ex causis partialibus; consequenter dixerunt, neutrum illorum finem fuisse altero priorem, sed utrumque æquè primò cecidisse sub divinam voluntatem intendentem ac decernentem; atque aded etiam sub divinam scientiam visionis, quæ decreto antecedenti se accommodat. Atque ita iuxta hos Autores, Deus parciales illos fines, in vnum suum decretum inseparabiliter connexit & fines ac media complicitate indissociabiliter; ita ut salva inter eos prioritate naturæ, quatenus vnum pendet ab altero; defuerit tamen prioritas secundum subsistendi consequentiam, quæ tunc censetur dari, cum ex vno non rectè inferatur alterum. Ut quia ex eo quod Petrus sit animal, non licet inferre quod sit homo; animal censetur prius homine, secundum subsistendi consequentiam. Quia ergo Christi excellentia, & salus humana, ita moverunt Deum intendentem hoc mysterium, ut alterutro illo fine deficiente, Deus esset illud omittens: propterea illi fines prout obiecti Deo intendenti, non se antecedunt, vel subsequuntur, sed comitantur: & actus divinus prout ad alterutrum illorum finem terminatus, non prius in vnum, postea in alterum, sed inseparabiliter in verumque fertur. Vnde in nullo signo rationis Christus præviis peccato hominum, eiusve salutis, aut contra. Ita Mol. 1. p. quæst. 2. art. 4. disp. 1. memb. 7. & 8. & à Rua controu. 8. Scholast. in 2. p. Tandem Suarez t. 1. 3. p. disp. 5. sect. 2. & 4. & alij, qui censent excellentiam Christi & humanam salutem, esse fines totales, consequenter admittunt eundem cum Scoto ordinem signorum, & Christum in secundo signo collocant, quandoquidem iuxta ipsos, æquè Christus foret vi presentis decreti, etiam si defuisset peccatum, ac nunc fuit, posito peccato.

Rejiciuntur.

145. Omnes hæc sententiæ, succis ante ipsarum radicibus, exarescunt. Nec est necesse, vterius in eis re-

fellendis immorari, quandoquidem ex illis quæ de fine Christi constituta sint, planè evertuntur. Tantum quoad placitum ex Valentia propositum, spectat, quia is nobiscum in sententia de Christi fine consentit, adperto obiter, videri manifestam pugnam; admittere Christum ut causam gratiæ, fuisse decretum in priore signo quàm peccatum; Tum addere, Christum ut liberatorem à peccato, decretum esse in posteriore signo quàm peccatum. Hæc dico collidere sese, & non coherere. Nam si Christus, in priore signo quàm peccatum decretus & prævisus est, ut causa gratiæ effectiva, saltem moralis; ergo decretus & prævisus est, ut existens: quomodo ergo posteriùs peccato decerni & prævideri potuit, quoad existentiam suam? Aut quid novi circa esse Christi poneretur, vi posterioris decreti, quod non æquè poneretur vi prioris? Patet propè natus notari potest in doctrina Hieronymi à Rua controu. illa 8. quatenus etiam si Christum in eodem signo collocat cum peccato & salute nostra, tamen putat finem Christi non esse peccati remedium; sed Christum iam ante volitum ob excellentiam suam, simul decerni per ordinem ad peccatum, quod sit postea prævidendum ut futurum; non quidem quod Christus decernatur per ordinem ad peccatum tamquam ad finem; sed quod decernatur per ordinem ad illud, tamquam ad occasionem propter quam Christus venit. Aio hæc non coherere. Sic enim peccatum, statuitur re ipsa Christi finis & non finis. Illa enim occasio propter quam Christus venit, non est reuera nisi finis, & verum motuum, ut ipsa vocum notio præfert. Nam esse id propter quod sit aliquid, est esse finem eius.

Vera eiusdem signi constitutio.

146. Consentaneè igitur ad constitutam de Christi fine sententiam, pronuncio, Deum ita se habuisse circa Christum quoad signum quod illum decerneret ac prævidit, ut supposita notitia simplicis intelligentiæ & conditionata, primò intenderit communicare se ad extra, ad suæ gloriæ manifestationem, non omni illo modo aut etiam optimo, quo est communicabilis; (sic enim Christus qui est optima Dei communicatio; ex directa Dei intentione, & non per peccati occasionem decretus esset; sed iuxta mensuram ex diuino placito consuevandam; & eo modo quem ratio diuinæ sapientiæ, pro re nata & occasionibus subsequentiis, feret. Quamvis enim absurdum esset, huiusmodi indistinctam & generalem decernendi rationem Deo tribuere in aliqua reali duratione; tamen in signo tantum rationis, nihil vetat id admittere. Hoc est ergo primum signum quod in hoc negotio statuo; & in quo, ut vides, Christus nondum comparat: ut neque in secundo, in quo Deus eligit ex misericordia aliquos efficaciter ad gloriam, ceteris non nisi inefficaciter electis, & negatiue reprobatis. Et quia electio ad gloriam mandanda est executioni per dona supernaturalia, simul in hoc signo decernit subministrationem donorum illorum, proportionatam intentioni; hoc est efficacium pro electis, & tantum sufficientium pro ceteris. Ac interuias subministrandi hæc dona, eam eligit, qua gratia, vni homini primo cæterorum capiti, communicaretur in prima productione: ab eo autem in diuinis mandatis persistente, transfunderetur in posteros in ipsa generatione. At cum in tertio signo, prævidisset capitis illius perditionem, & parentalem cæterorum omnium noxam, insuperque actualia pleraque peccata & Adami & posterorum, quibus genus humanum miserè obtinendum & perdendum foret; per eam peccati occasionem subsecutum est in quarto signo decretum de Christo producendo

ducendo, ut destrueretur peccatum, & salus humana repararetur: adiunxitque etiam Deus in illo Christi decreto, ut hoc antequam praeiudicium peccatorum remedium, illis quoque peccatis mederetur, sed quae putanda forent occasione Christi, ex quo produci-
tione, quod Scripturis & Patribus non quadraret, sed per saltem peccati occasionem, decretis ac praeiudicis conceptis, ut Scripturae aperte tradunt. Non me lateat, alios longe multo plura signa ponere; quia in multis rationibus membra secant ea quae protulimus, aliave addant non necessaria; ut praeterim videre est in Fontana 6. Metaph. cap. 2. q. 6. sect. 1. sed mihi numerus signorum quem propolui, sufficiens videtur, & eorum dispositio accommodata.

*Summa disputationis, de salute nostra, solo
motivo praesentis decreti in-
carnationis.*

147. Nunc faciendum mihi video, quod pueris matres scilicet videri docet. Ut enim illae ad asseruenda quae ingesserunt bellaria, vestis partem reducant, ita post longiorem expiationem, contrahendam esse in parva disputationem, observat S. Chrysostomus homil. 3. de Verbis Eliae. Hoc ut in praesentem seruem, non breuiter, haberi ex dictis, finem vnicuique ex quo Christus decretus est & praeiudicis à Deo, esse hominem salutem plenam ac perfectam, quae eorum à peccato condigna liberatio, & sanctificatio, & glorificatio continetur. Missum enim ex hoc affectu ad nos fuisse Verbum Dei, cum alia Scripturae oracula superius prolata contestantur, tum discretissime Christi locutionis 3. verbis illis. Sic Deus creavit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Quae verba perspicue ferunt, salutem nostram plenam & perfectam, fuisse finem vnicuique productionis Christi. Salutem humanam quam Christo pro fine praefixi, plenam esse atque perfectam dico, eo nomine designans, salutem per Christum partam, completi liberationem à quocumque peccato, & respectu cuiuslibet hominis copulativè loquendo: ita scilicet ut non hoc illudve distinxerit peccatum sit abolitum per Christi adven-
tum vi praesentis decreti praefinitum; sed omne omnino peccatum, & in omnibus planè hominibus, hac rebus sit curatum, quacumque restrictione utrobique sublata, ut sanè in Scripturis & Patribus nulla vniobique comparet.

Ex salute, peccati cuiuslibet excisio continetur.

Et quidem salutem per Christum partam, omnia plane peccata, & quod originis dicitur, & actualia quocumque destruxisse, & Christum eo fine esse productum, docent pleraque scripturae. Dan. 9. Christus praenunciatur venturus, ut finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia aeterna. Hebraeorum 9. Christus dicitur mortuus ad destructionem peccati. Et Matth. 1. Christus dicitur saluum faciturus populum suum à peccatis eorum. Com ergo peccatum originis, & quaelibet actualia peccata, siue graviora siue leviora, sint vera peccata; certum esse debet, finem ex quo Deus Christum produxit, esse destructionem omnium huiusmodi peccatorum: quod discretè profiterentur Patres Concilii VI. Toletani in fidei confessione quam edunt cap. 1. verbis illis. [Ex tribus divinitatis personis, solum filium fatemur ad redemptionem humani generis, propter culpam debitam quae per inobedientiam Adae originaliter & nostro libero arbitrio contraxeramus resoluenda, à secreto Patris auctore prodixisse, humanitatem sine peccato de sancta

Theoph. Raynaud, Christus.

semper Virgine Maria assumpsisse.] Idem habetur ex effectu Sacramentorum, quae per Christi merita in ipsis inclusa, omnibus praedictis malis medentur. Estque id apud Catholicos adeò exploratum, ut nemo repugnet.

148. Lutherani tamen nonnulli, quos refert & rejicit Val. 3. p. disp. 1. quest. 1. p. 6. contrarium malè tribuerunt Sancto Thomae; quem volunt censuisse, humanum genus per Christi advenum à solo peccato originis esse exolutum: cum tamen S. Thomas conceptis verbis 3. p. q. 1. art. 1. in corp. dicat, quod certum est Christum venisse in hunc mundum, non solum ad delendum illud peccatum quod traditum est originaliter in posteros; sed etiam ad deletionem omnium peccatorum quae postmodum superaddita sunt. Longè porro ab his Lutheri conbionibus distant, non modò quidam Patres qui videntur Christo praefigere pro fine destructionem peccati Adami, tacitis culpis actualibus posterorum; sed etiam nonnulli Scholastici quibus visum est, Christum Dominum ex vi suae praedestinationis, & ex primaria intentione Dei, productum esse propter solum Adami peccatum: ita ut ex ea intentione, ne peccatum quidem vnicuique posterorum Adami originaliter inlerum, comprehendatur in ea peccatorum serie quam Christus abolere ac perdere venit. Et hos Scholasticos, & Patres illos, aio à Lutheranis in hoc negotio distare plurimum.

Nam Patres quidem ita proponunt culpam Adami pro fine advenus Christi, ut eo nomine non excludant alias culpas, siue originis, siue actionis: sed eas potius comprehendant, eo quod prima earum radix fuerit prima illa culpa Adami, quae diuinum rorem sic cauit, & nativa sterilitate nos percussit. Ferè enim quaecumque peccamus, inde oriuntur, quod destituamur fieri iustitiae originalis ob hominis primi demeritum. Vnde in eo peccatorum fonte, expressos voluit riuulos; & in ea radice, ramos omnes. Sane D. Augustinus l. 22. Civit. cap. 22. peccatum originis appellat [eroris & perversi amoris radicem, cum qua omnis filius Adam nascitur.] Itaque non malè Patres, ut dixi, per eam radicem ramos item signatos voluerunt; praesertim cum non excludant peccata actualia, etiam si in actu signato ea non expriment: ut neque exprimum singularia peccata originis, primum cuique insidentia, sed tantum peccatum Adami, quod actuale fuit, non originale nisi radicaliter & causaliter. Aequè ergo ad alia peccata quae primum illud humanum peccatum consequuntur, extendenda est Patrum oratio, quoties simpliciter dicunt, Christum venisse ad abolendum Adami peccatum. Cum verò Patres dicunt, Christum venisse ad reparandam cladem per Adamum inuectam, multo apertius intra ambitum finis quem Christo assignamus, comprehendunt peccata actualia, quae verè magna pars sunt cladis praedictae, & maior quàm peccatum originis, ad vnumquemque hominum in generatione transfusum, Nam etiam si peccatum originis quod cuique in generatione advenit, extensivè dicatur esse maximum peccatum, quatenus vnicuique macula similis inurit: tamen intensivè, peccatum actuale ex genere suo est longè tetrius, quippe liberum & sponte admissum, non autem naturæ & vi generationis contractum.

Scholastici verò quos referebam, non excludunt à fine Christi peccata posterorum Adami, siue quod singuli vi originis contrahunt, siue quae postea volentes admittunt: sed tantum volunt, per se primò Deum intendisse abolere per Christum, primum illam culpam humanam quae Adamum evertit, & genus nostrum vniuersum infecit, tamquam venenum radici illatum. Quae eorum sententia, quamvis nobis non probetur, tamen ab errore Lutherianorum proposito admodum discrepat.

Quare concludo, ex primaria intentione Dei defa-
cto posita, Christum Dominum, & ob peccatum actuale
Adami, & ob nostra, cum originalia singulorum, tum
actualia fuisse productum, omnibus illis peccatis indi-
uisibiliter ad modum vnus motui ac finis, princi-
pialibus Christum: nec distinguo de ijs peccatis quæ
principalis, aut secundariæ, siue minus principaliter
Deum mouerunt. Omnia enim vera peccata, æquè pri-
mò ac indiuisibiliter Deum mouerunt, ad formandum
decretum quod de Christo producendo formauit: pla-
neque ita sonant vniuersales locutiones, exprimentes
finem aduentus Christi vt destrueret peccatum, & dele-
atur iniquitas, aliæque sexcentæ in Scripturis passim
obuiæ. S. Bernardus luculenter idipsum exposuit ser-
mo, de feria 4. hebdom. penultimæ, ubi describit triplex
peccatum, videlicet originale, actuale vulgare, & actua-
le omnium maximum, nempe decidium, quæ omnia
peccata in se petulisse Christum, docet argumento
ducto ex eo quod teste Isaia, peccatum illud vltimum,
rogans pro transgressoribus deleuerit. Igitur & cæte-
ra minora abstulit. Ad omnia igitur delenda venerat.

*Item liberatio cuiusvis hominis quoad
sufficienciam.*

149. Iam verò neque quoad fines cui, seu quoad sin-
gulares homines, restrictionem vllam esse admitten-
dam, sed indiuisibiliter Christum pro omnibus nego-
tiorum esse salutem, extra controuersiam esse debet,
contra Prædestinarios, autore imò instauratore Go-
tescalcho Pseudo-Monacho apud Baronium anno Chri-
sti 848. quibus visum est, Christum non nisi prædes-
tinatorum salutem fuisse operatum. Qui si illud dum-
taxat voluissent, salutem per Christum omnibus quan-
tum in ipso fuit comparatam, nemini re ipsa obtingere,
nisi solis electis, qui in seipsis adimplent quæ desunt
passionum Christi, & pro seipsis appendunt Deo diues
illud litrum, quod Christus ad manum cuique statuere
contentus, vnus cuiusque applicationi permisit; si in-
quam hoc vnum voluissent prædicti errores, non esset
quod reprehenderentur: Nam id quoque visum est in-
finuare Apostolus, vocans Christum: *Saluatorem om-
nium hominum, sed maxime fidelium* 1. Tim. 4. Et hoc
sensu quidam Catholici, asseruerunt Christum pro so-
lis electis mortuum esse; nempe quoad efficaciam; vel
Christum solam electorum salutem operatum esse,
vtique cum effectu, & ita vt redemptio ad id destinata,
fuerit fructuosa, & euentus labori ac curæ Christi res-
ponderit. Sic accipio. Faustum lib. 2. de lib. arbitrio
cap. 4. & 16. imò etiam S. Ambrosium 3. fidei cap. 4.
Et concilium Valentinum canone 4. Et denique co-
dem sensu Ecclesia Lugdunensis lib. de tenenda veri-
tate Scripturæ q. 2. late negat, Christum mortuum esse
pro damnatis. Et lib. de tribus epistolis *sub medium*, la-
te negat, Christum mortuum esse pro infidelibus, quæ-
uis admittat mortuum esse pro fidelibus reprobis, ob
imbres gratiarum quibus frequenter sunt perfusi, &
possessam aliquando Christi beneficio gratiam, & ius
ad gloriam.

At sensus prædictorum hæreticorum est longè alius.
Reuera enim intendunt quod cortex verborum præ-
fert; nempe Christum non pro ijs nisi qui re ipsa salutem
adipiscuntur laborasse: Quod autem ceteri à salute
excludantur; stetit quoque per Christum, qui suam
illis redemptionem ad manum esse noluerit: ita vt ipsi
eam sibi applicare non possent, etiam si vellent. Hic ve-
rò sensus, omni ratione detestandus est; quippe vber-
tati, imò infinitati miserationum Christi contrarius,
& ita purgans reprobos, vt ijs ad salutem impotentibus,
in Christum refundatur causa ruinæ & exilij eo-
rum. Neque enim vitio verti potest reprobis quod æ-
terna clade sunt obruti, cum relinquare absque Christo

nequiderint. Christum autem eis manum subleuari-
cem denegasse, supponent hi errores.

Damnauit errorem suum antiquum hac in parte,
Lucius Presbyter in Concilio Lugdunensi. Sic enim
habet 4. articulus. [Quod Christus Dominus Salua-
tor noster, mortem non pro omnium salute suscep-
rit.] Eum articulum sic reuocat Lucius, [Asseto Chri-
stum Deum & Saluatorem nostrum, quantum peti-
net ad diuitias bonitatis suæ, pretium mortis pro om-
nibus obrulisse.] Additur in pleniore nupera editione
per Henricum Canisium. [Et quia in tantis rebus con-
scientiæ satisfaciendum est, memini me ante dñsse,
quod Christus pro ijs tantum quos credituros præci-
uit, aduenisset; sententias Dominicas sequens quibus
ait sic, *Filius hominis nō venit ministrari, sed ministrare, &
animam suam redemptionem dare pro multis.* Et illud: *Hic
est calix sanguinis mei, noui testamenti, qui pro multis effun-
detur in remissionem peccatorum.* Vel illud Apostoli, *sicut
semel statuit est hominibus mori, ita & Christus semel obla-
tus est ad multorum exhaurenda peccata.* Nunc verò sa-
ctorum testimoniorum auctoritate quæ abunde per
spacia diuinarum literarum inueniuntur ex seniorum
doctrina patefacta, libens fateor, Christum etiam pro
perditis aduenisse, quia eodem nolente perierunt. Ne-
que enim fas est, circa eos solum qui videntur esse sal-
uati, immensæ diuitias bonitatis ac beneficia diuina
concludi. Nam si Christum his tantum remedia ac-
tulisse dicimus qui redempti sunt; videbimur absolute
non redemptos, quos pro redemptione contempta,
constat esse puniendos.] Hactenus Lucius, & funda-
mentum anterioris suæ sententiæ proponens, & pali-
nodiam adhibens, annitente præsertim Fausto Rhe-
giensi, vt docent Fausti literæ ad Lucidum, quas exhi-
bet Baronius anno 490.

150. Gotescalchum quoque Monachum Synodus
Moguntina adegit ad recantandam sententiam quam
disseminarat, quod Christus pro solis electis sit passus.
Vide Serarium lib. 1. Moguntia cap. 3. & Hincmarum
Rhemensem epistolam ad Nicolaum 1. Papam quam de-
scripsit Flodoardus lib. 3. de hist. Eccles. Rhem. cap. 14.
vbi ad vererem Prædestinatariorum hæresim, refert
hanc Gotescalchi assertionem, quod Christus non sit
mortuus nisi pro electis, nec redemerit nisi electos re-
demptione cruenta, quamvis redemptione baptismi,
(ita eruebat ex Apostolo Ephes. 4. vocante, diem Ba-
ptismi, *diem redemptionis*) fateretur à Christo redem-
ptos, etiam Christianos reprobos.

Hos errores iam olim ab Ecclesia eliminatos, aucte-
semur, & copiosam apud Deum redemptionem esse
fateamur. Omnes planè homines, saltem quoad suffi-
cientiam, saluatos à Christo asseramus: hoc est agnos-
camus, Christum quantum est ex se, omnibus adultis
providisse vnde saluari possent, si luberet; & remedia
per Christum medicum confecta sibi adhibere non
fastidirent. Alijs verò qui ante rationis vsum, & liber-
tatis expeditionem excedunt è vita, statuamus Deum
providisse media, quæ si eis applicarentur, certam sa-
lutem illis (vt Prosper loquitur) paucorum dierum ho-
minibus, conciliarent. Sanè S. Chrysostomus hom. 7.
in 1. ad Tim. tractans illud: *Christus Iesus qui dedit se
metipsum redemptionem pro omnibus*, querens qui sint illi
pro quibus Christus mortuus est, interrogat, [Num-
quid etiam pro gentibus?] Responderet autem. Nemo
id ambigit. Et Christus quidem etiam pro Gentilibus
mortuus est, tu pro illis orare non sustines? Et quo pa-
cto, (inquies,) illi non crediderunt? Quia noluerunt.
Suas tamen ille (Christus) partes executus est, dum
pro eis in cruce pendet. [Optimè item Richardus
Victor. lib. 1. de Eman. cap. 9. tractans illud, *dabit Do-
minus ipse vobis signum* sic philosophatur. [Cur quæso in
commune dicit vobis, cum non profic nisi solis bonis?
Sed meritò dicitur vobis, in commune, cum signum
quod

quod datur, quantum in ipso est, omnibus sit utile omnibus pariter possit prodelle.

Christus, pro omnibus ac singulis hominibus indiuisibiliter sumptis, decretus.

151. Quod potest circa finem cuius antea tradidi, hic quoque circa finem cui seruatum volo. Nempe ut quemadmodum salus ab omnibus peccatis, integrat indiuisibiliter Christi finem; æque primò ad finem illum concurrente, liberatione à peccato originis, & à peccatis quibuscumque actualibus: Ita quisuis sigillatim, & omnes vnuerse mortales, cõtrahantur ambitu illo perfectarum quibus Christus venit medicinam facere, & salutem parere. Pulchre id insinuat S. Paulus epist. 5. 6. agens de Valgio cui æque soli in nauis ac si omnes affuissent, assistit Deus, [Non alia (inquit) istum prestat, quàm omnem hominem in huius mundi pelago voluntatem, dedita patri vsque ad Crucis mortem prestat miseratus est, quia videlicet vnus homo, vnuerse portio, & vnuerse vnus forma hominis, & cuius est.] Et omnes igitur homines, & quilibet singulum Christi salutationi sunt obiecti.

Nec est querendum, quod aliqui otiose faciunt, an si vel vnus ex ijs pro quibus liberandis Christus præfinit decretum missus est, defuisset; nihilominus Deus vnusquemque decreti, aut alterius concomitantis de facto adhiberet, Christum mississet. Hanc questionem appello otiosam; quia Christus præfinitus est Saluator omnium reipia futurorum ab origine mundi; ita vt si vel vnus defuisset, decretum Dei de mittendo Christo ob illorum omnium salutem, non fuisset terminatiue quales reipia est, vt ipse voces demonstrant. Omnibus autem illis hominibus reipia futuris obuersantibus Deo cum Christum pro illorum salute præfinit, frustra Deus addidisset de facto decretum conditionale, de mittendo Christo propter pauciores homines, vel propter vnicum, si pauciores futuri fuissent, vel etiam duntaxat vnicum. Vt quid enim reipia decretum illud inuoluerit conciperet, cum præcisè tot homines futuri reipia essent, non pauciores, aut plures? Christus itaque, vt præfinitus diuini decreti, ad salutem omnium ac singulorum hominum missus est; tota illa subiectorum multitudinem in diuisibiliter integrante finem cui, quem Deus propositum habuit, cum Christum decerneret.

Quod pro alijs quoque veneris, nihil minuit singulorum obligationem.

152. Neque tamen ex eo quod Deus indiuisibiliter omnes ac singulos spectauerit, cum Christum ad nos mittere præfinit, decedit quicquam de immensa illa obligationum summa qua Deo obstringimur singuli. Id quod egregie tradiderunt nonnulli Patres, vt Chrysostomus, (sub finem lib. 2. de compunct. cordis. [Hic est (inquit) affectus serui fidelis, vt beneficia Domini sui, quæ communiter data sunt omnibus, quasi sibi soli præstita reputet & quasi ipse sit omnium debitor, & pro omnibus ipse solus habeatur obnoxius. Hoc fecit & Paulus qui mortem Domini & Saluatoris nostri, quæ pro vniverso est mundo, sibi soli præstitam dicit: quasi enim de se solo loquens, ita scribit; Quod enim vnus in carne, in fide vnus Filius Dei, qui tradidit semetipsum pro me. Hæc autem dicebat, non coangustat volens amplissima & per orbem terræ diffusa Christi munera; sed quasi qui, vt diximus, pro omnibus se solum iudicaret obnoxium. Et re vera quid interest si & alijs præstitis, cum quæ tibi præstita sunt, ita integra sint, & perfecta, quasi nulli alijs ex his aliquid fuerit præstitum? Idem denique & in illa boni pastoris parabola, non dicitur, quia venit oues multas querere, sed quia vnus panis est, quia sic omnibus, quasi vni, diuina beneficia conferantur.]

In eandem sententiam pulchre Eucher. hom. ad plebem obrectatricem ad finem. [Vnusquisque nostrum quantum sibi prospicit fuisse collatum, tantum à se nouerit reposcendum. Secundum illam formam sumus discutiendi, secundum illam regulam iudicandi, qua gratiam vel creati accipimus à Domino, vel redempti. Sed forsitan dicas: Quid me ita constingis, quasi solus acceperim? Quid me in publico munere priuata lege obligas: in munere vtique, quod omnibus Deus in commune largitus est. Vnumquemque specialiter non constingit ad debitum generale beneficium. Non est ita: Nec idem vnus minus debet, si & alius idem debeat. Christus enim sicut pro cunctis passus est, sic pro singulis. Sicut & totum debent vnuerſi, sic totum singuli, sed quodam modo plus singuli, quàm vnuerſi. Quia quantum acceperunt singuli, tantum vnuerſi. Sed ex hoc vnusquisque magis putatur obnoxius, dum videtur omnibus executus.]

Tandem Saluianus lib. 2. ad Eccles. sub initium, cum fuscè & egregie tradidisset quàm obstringantur Deo, præsertim ob missum nostram causam Christum, subdit, [Sed forsitan dicit, generale in his quæ diximus omnium hominum esse debitum, & in hoc vnuerſorum hominum genus, indiscrete obnoxium. Verum est: sed numquid aliquis idem minus debet, si & alius idem debeat? Aut si centum hominum cautiones de centenis septentis scriptæ sint, num idcirco alleuatur vnus debitor, si omnes sint eiusdem numeri debitores? Vnusquisque enim inquit Apostolus, suum onus portabit, & vnusquisque pro se rationem reddet. Nequaquam ergo vnus pondus ponderare alleuatur alterius, nec absoluitur reus societate multorum: neque ideo minus est cuiuslibet tetra damnatio, si multos videatur complices penæ habere damnatus. In hoc quod supra dixi, licet generale sit debitum, & speciale tamen esse, non dubium est: licet sit commune omnium, est tamen peculiariter singulorum: ita ad omnes aequaliter peruenit, vt tamen de summa vnusquisque nil decedat. Christus enim sicut pro omnibus passus est, sic pro singulis & cunctis se impendit, pariter & singulis; & totum se dedit vnuerſis, & totum singulis. Ac per hoc quicquid passione sua Saluator præstitit, sicut totum ei debent vnuerſi, sic totum singuli: nisi quod propter hoc plus singuli, quàm vnuerſi; quod tantum acceperunt singuli, quantum vnuerſi: vbi enim hoc vnus accipit, quod vnuerſi, & si par est mensura, maior inuidia est. Quo fit vt licet idipsum accipiat, plus debere videatur, quia magis sit vnus obnoxius, qui videtur omnibus comparatus.] Quæ in hanc sententiam disserit Gerſo p. 2. serm. de S. Bernardo docens, plaris apud vnumquemque esse debere quod non pro eo solo venerit Christus, legi apud eum poterunt.

Difficultas hypothetica, an secluso peccato, ex ijs hominibus, Christus ex alio decreto, esset venturus.

153. Restat quæstio hypothetica initio propositæ, scilicet Deus ob aliquem finem diuersum ab eo ob quæ Christus productus est, eum reuera produxisset, si finis qui de facto præfixus Christo fuit, defuisset, in totum aut ex parte: puta si nullum fuisset peccatum cui remedium per Christi satisfactiones esset adhibendum; aut si aliquod quidem peccatum fuisset, non tamen omne illud quod nunc fuit, originale videlicet, & actuale cum mortale tum veniale. Potestque tale quid vestigari de fine cui, querendo nimirum an Christus productus fuisset, si non tot mortales, aut plures, vel alij quàm qui reipia fuerunt, exiissent; ac præsertim an ita Deus intenderit salutem vnus singulis hominis per Christum conciliandam, vt quamuis eo decreto quod de facto latum est, homines quotquot ali-

quando futuri erant omnes & singuli indiuisibiliter sint comprehensi, tamen hoc decreto sublato, si vnus in mundo homo fuisset indignus remedij per Christum conferendi, Christus vi alterius decreti tunc ferendi, productus fuisset, ob vnicum illum hominem Christo liberatore indigentem.

Sententia.

In vtroque puncto variant sententia. Nam quod attinet ad finem cuius, fuerunt qui censerent, etiam si omnino defuisset peccatum, Christum nihilominus ex motiuo interno, siue ob excellentiam suam fuisse producendum vi alterius decreti: quod vnum sentire debere, qui nunc duobus totalibus finibus Christo praefixis, nempe salutis nostrae, & diuinæ gloriae per internam Christi excellentiam manifestandæ; admittunt, vi praesentis decreti Christum fuisse producendum, etiam si peccatum defuisset. Apud illos namque Autores, decretum praesens non est vni & simplex, sed duplex; quatenus duplici nostrae volitioni æquipollet: vnde sublato licet motiuo peccati expiandi, alterum decretum, saluis omnibus ad illud spectantibus æquè perstaret.

Quod verò attinet ad finem cui, S. Chrysostomus planè existimat, etiam si vnus fuisset homo cuius peccatum fuisset expiandum, nihilominus Christum ex eo fine fuisse producendum. Sic enim loquitur hom. 3. in Acta. ad illud, *dederunt sortes &c.* [Vnius animæ perditio, tantam habet iacturam, vt nulla ratione possit æstimari. Etenim si vnus animæ salus tanti est, vt ob hanc filius Dei fieret homo, tantaque pareretur; perditio cogita quantam conciliabit penam.] Et in cap. 2. ad Galat. Ad illud, *dilexi me & tradidi semetipsum pro me*, expendit quantum vnusquisque nostrum Christo obstringatur, quandoquidem [recusamus non erat, vel ob vnum, tantam exhibere dispensationē, ad eò singulum quemque hominē pari charitatis modo diligit quo diligit orbem vniuersum.] Affinitas illa ex eodem, t. 5. Græcol. serm. 6. qui est in terræ mortui & Lazarum. [Non exiguum est vel ouem vnā seruari: quandoquidem & pastor ille qui nonaginta ouem reliquerat oues, ad vnā cucurrit, quæ aberrauerat. Hominem non contemno; licet vnus sit, homo est. animal Deo carissimum; licet seruus sit, contemnendus mihi non videtur: non enim dignitatem quero, sed virtutem: non dominationem aut seruitutem, sed animam. Licet vnus sit homo est, propter quem cælum extensum est, Sol lucet, Luna deuegitur aer effusus est, fontes scatunt, expansum est mare, Prophetæ missi sunt & lex data est; & quid opus est cuncta persequi? Propter quem vnigenitus Dei Filius factus est homo. Dominus mens immolatus est, ac sanguinem suum pro homine fudit, & illum ego contemnam? Qua verò dignus venia fuero?]

Resolutio.

154. Mihi tota hæc quaestio, videtur ferè inutilis. Quis enim diuinate possit, quid decretum esset Deus, si hoc illudve quod nunc non est, positum fuisset, cum id à mera Dei libertate pendeat, nec quid tunc facturus esset, vltatenus in Scripturis expressum, vel etiā insinuatum habeatur. Quare Vasquez 3. p. d. 1. o. n. 5. & Ragusa ibid. d. 33. silentium in hoc puncto inducunt. Et rectè, si hæc quaestio ventilanda assumatur plusquam ex coniectura, expecteturque firma & solida resolutio. Si tamen dumtaxat probabiliter coniectandum proponatur, quid verisimile sit constitutum fuisse Deum, si hæc aut illa è propositis finium mutationibus contrigisset; sic non yetatur sobriè inquirere in hanc controuersiam, & de ea pronuntiare: potestque eius discussio non nullum vsum habere, ad firmendam me-

liusque perspicendam veritatem assertionis, qua finem vnicum Christo quoad praesens decretum praefiximus, salutem nostram.

Aio igitur, si peccatum prorsus abfuisset, verisimilius esse Christum non fuisse producendum ex alio fine. Repugnant aliqui recentiores, vt Suarez t. 1. 3. p. d. 5. sect. 5. Ruis disp. 52. de praedest. conclus. 4. Ita autem diserte habent varij Patres, qui negant Christum fuisse producendum si homo non peccasset. Audi nominatim Origenem tomo. 1. in Ioann. ad illud, *in principio cum tractat titulum principij & primogeniti omnis creaturae.* [Deus quidem vnum est, & simplex. Seruator verò noster propter multa quandoquidem proposuit illum Deus propitiationem, & primicias omnis creaturae, efficitur etiam multa, vel etiam fortasse omnia hæc putat ipsius creatura, quæ vniuersa liberare valet. Hinc fit lux hominum, quando homines à vicio obscurati luce egent, lucente in tenebris, & à tenebris non apprehensa; lux non futurus, nisi homines obscurati fuissent. Simile considerare possumus de eo, quod dicitur primogenitus ex mortuis. Nam si ponamus mulierem deceptam non fuisse, nec Adam deliquisse, sed creatum hominem immortalitatem obtinuisse; neque in puluerem mortis descendisset Christus, neque mortuus fuisset; Non existente peccato, haud erga humanum genus amore, moriendum illi erat.] Eadem habet Petrus Cellensis lib. de panibus cap. 3.

155. Hos Patres non licet eludere, dicendo, Christum si homo non peccasset, non fuisse quidem venturum vi praesentis decreti, fuisse tamen venturum vi alterius: Hæc inquam elusio Patrum, non est apta. Nam, Patres simpliciter & absolute negant Christum fuisse producendum, si hæc causa motiua defuisset: & cum per se euident sit, si Christus ex alio motiuo fuisset producendus, oportuisset aliud decretum interponi, vi cuius Christus produceretur; non sunt censendi adeò inepti, vt negantes securum Christi aduentum in illis circumstantijs, id intellexerint spectat praesentis decreto, quod per se liquebat subsistere non posse mutato termino, siue motiuo. Itaque haud dubiè, mens Patrum qui negant Christum sublato peccato fuisse venturum, (plurimos supra adduxi, confirmans finem praesentis de Christo decreti diuini, esse salutem nostram) ferre videtur; sublato prorsus peccato, Deum de Christo producendo non fuisse consilia agiturum S. Thomas planè est in nostra sententia. 1. ad Tim. 1. lect. 4. ad illud *peccatores saluos facere* sic enim scribit. [Peccatores saluos facere, id est, propter salutem populorum. Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt mundus saluetur per ipsum, Ioan. 1. 2. Non veni vt iudicem mundum. Sed si nullus fuisset peccator, numquid incarnatus non fuisset? Videtur quod non: quia venit peccatores saluos facere. Non ergo fuisset necessaria incarnatio. Item Glo. [Tolle morbum, & medicinae opus non erit.] Respondet: Dicendum est, quod ex verbis Sanctorum satis hoc patet. Sed hæc quaestio non est magnæ autoritatis, quia Deus ordinauit fienda, secundum quod res fiendæ erant. Et nescimus quid ordinasset, si non prauidisset peccatum. Nihilominus tamen auctoritates videntur expresse sonare quod non fuisset incarnatus, si non peccasset homo: in quam partem ego magis declino.] Senerius etiam de contraria sententia pronuntiant non pauci Scholastici & DD. Nam Iustinianus 1. Ioann. 3. v. 5. nunc. 7. planè affirmat, eam esse notam, & priscis Theologis inauditam, omnique destitutam fundamento. Lensæus lib. 5. de libert. Christi. cap. vltimo, latè in eandem inuehitur, tanquam in diuinationem inanem. Repudiant denique eam Torrecr. in 99. Euang. ad Rom. 1. Aduentus art. 2. Maldon. in cap. 18. Matth. num. 12. Azor t. 1. l. 3. cap. 3. q. 1. Albertinus 6. princip. compl. Corol. 1. num. 4. &gid. 1. p. 961.

ad 1. num. 8. & disp. 17. de actibus supern. num. 19. Beatus tract. de incar. cap. 1. quæst. 7. Aluarez 3. p. d. 9. concludit; alijque passim.

14. Si verò p. eorum non omnino defuisset, & quoad species, & quoad subiecta, hoc est si fuisset (solum peccatum originis, & vnicum actuale Adami, unde nostri originalia virus suum hauerunt; Vel certè si Adam non habente ratione capitis, eoque sibi soli nocente, vel solis eius posteris peccantibus, sola peccata ad nos locum habuissent; Et denique si pauci dumtaxat hominum succubissent peccato, aut etiam vnicui; Tunc Val. 3. p. disp. 1. quæst. 1. p. 7. existimat, non modo vi præsentis decreti, (quod supra fusiè confirmamus) Christum non fuisse producendum, sed ne aliter quidem vilius diuini decreti tunc ferendi, efficeretur: eo quod tunc, salus humana vniuersalis non mouisset Deum ad Christi productionem. Iudico tamen satis contentam diuinæ benignitati, sententiam quam à D. Chrysostomo (suprà affirmari vidimus, quod vniuersi hominis peccatum: nempe tunc producatum fore Christum vniuersi decreti, quod ea suppositione facta esset) ad Deo. Cum enim ratio motiua ad Christi productionem fuerit satisfactio pro peccato, quomodo solus Christus condignè & æqualiter tribuere poterat; ea autem ratio motiua perseueret formaliter integra, si vel vna peccati species deret in omnibus hominibus, aut in vno saltem homine, vnum vel plura peccata reperiantur; verisimile omnino videtur, Deum posita ea suppositione, ad ingenerandum peccati horrorem, & monstrandam eius virulentiam quæ tali malignitate indigeat, ea ratione motiua alligandam fuisse ad Christi productionem. Quamvis verisimile sit, nec possit negari, in hoc statu rerum, supponere longe maiore eiusdem motui extensione ac diffusione, longe congruentius fuisse, Deum hominibus diuitias gloriæ suæ & benignitatis, Christo producendo præferre.

Summellam totius doctrinæ huius capituli, si accipere Christus proximè ob solam salutis nostræ procuratorem aduenit, hoc est, ad peccati iam prius ratione quam Christus decerneretur præmissi, abolitionem & remissionem; nullo alio fine, siue totali siue partiali, mouente Deum ad præsens decretum de producendo Christo: ac ne motu quidem ad illum alia voluntate decernendam, si peccati saltem alicuius destructio, atque iuncta salutis nostræ negotiatio, defuisset.

Vfus doctrinæ.

17. Vtium doctrinæ huius planè insignem, suppeditat Eucher. hom. de beato Iacobo, verbis illis, [Agnoscat homo quantum ab illo expectet Deus, & quem tanta dignatione habuit charum, quàm velit esse in conuersatione pretiosum. Agnoscat homo quantum valuit, & quantum debeat: & dum pretium suum cognoscit, vilius esse sibi desinat: & potius vicem numeris saluatoris ex ipso bono suo, id est de conseruata restitutione salutis. Custodiamus ergo sollicitè, quod tanti fidei commercio Christus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, sed sanguinis Christi, qui violat & contumaculat animam, Christi sanguine & passione mundamur.] Et hom. 1. in symbolum ad art. 7. [Non ergo talis veniet exactor, cui in paruo inueniamur obnoxij: Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam pro commissa nobis salute nostra, rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quantum reposit. Nonit quanti & constitit homo situs. Non ergo nobis viles sumus, qui tam pretiosi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre suscipit vult conseruare cum generositate pretij, dignitatem redem-

pti: Tale conuersationis nostræ expectat meritum, quod sanguinis sui possit valere commercium.]

S. Chrysostomus piissimè omnino hom. 23. in Genesim, in fine, cum præmississet quanta pro nobis, & ad bonum nostrum creasset Deus, subdit. [Et quid miraris si ista omnia propter hæc facta sunt, & innumera alia? Qui in sinu Patris est, formam serui suscipere voluit, & omnia illa sustinere quæ ad corpus pertinent: ex virgine nasci, nouem mensibus in vtero gestari, & panniculis inuolui, patrem suum putari Ioseph sponsum Mariæ; paulatim crescere, circumcidi, sacrificium offerri, elurire, sitire, fatigari, & tandem etiam mortem sustinere: & mortem non vulgarem, sed eam quæ ignominiosissima habebatur, Crucem dico: & hæc omnia propter nos, nostramque salutem suscepit omnium conditor, qui inalterabilis, qui omnia ex nihilo ut essent produxit, qui respicit super terram & facit eam tremere, cuius gloriæ fulgurantem maiestatem, neque Cherubin, & incomparabiles illæ virtutes videre possunt; sed auersas facies tegunt obiectis aliis. Quem semper laudant Angeli & Archangeli & innumera myriades, hic propter nos & propter nostram salutem homo fieri voluit, & optimæ vitæ nobis viam parauit, per quam & ipse transijt, hac ipsa nostra natura assumpta. Quæ igitur posthac nobis erit excusatio, si cum tot adiuvant salutem nostram, in rebus inutilibus nos occupamus, sola negligentia nostram amittentes salutem?]

Hoc ipsum aliter dixit Orig. hom. 22. in Lucam, verbis illis. [Quid tibi prodest si Christus quondam venit in carnem, nisi ad animam quoque tuam venerit? Oremus ut illius in nobis quotidie aduentus fiat, & possimus dicere. Vnus ego iam non ego, viuit verò in me Christus. Idipsum sanè si annuamus, nec gratia oblectemur, perfectum quotidie quoque Christum in spiritu aduenientem quod semel olim in carne fecit, & hunc esse fructum aduentus illius primi, tradit præclare S. Bernardus hom. 1. de Aduentu: sub finem.

Alium fructum missi ad salutem nostram Christi, proponit S. Gregorius lib. 4. in 1. Reg. cap. 1. ad illud: iuxta omnia opera sua & c. Verbis illis de Deo puniente. [Districto iudicio permittit mala fieri, sed misericorditer providet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere disponat. Nam quæ maior culpa, quàm illa qua omnes morimur? Et quæ maior bonitas, quàm illa per quam à morte liberamur? Et quidem nisi Adam peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. Non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata ad quæ delenda venisse creditur, per iustitiam Dei permilla esse sentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo nasciturus erat, ex illo malo quo morituri erant, bonum quod malum illud vinceret, omnipotens Deus sese facturum prouiderat. Cuius profectò boni magnitudo, quis fidelis non videat, quàm mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala quæ per primæ culpæ meritum patimur, sed quis electus noller priora perpeti, quàm tantum Redemptorem non habere?]

SECTIO II.

De altera extrinseca Christi causa, moraliter aut physice effectrice.

18. **E**xposita priore externa causa Christi Domini hoc est finali, progredimur ad alteram, id est ad effectiuam; quæ generatim loquendo, vel est moralis, vel physica. Appellatur causa efficiens physica, illa quæ per se & per realem influxum sibi proportionatum, dat esse rei productæ. Moralis autem causa dici-

END.